

**MERESTÄ METSÄKSI –
YHTEISTOIMINTAVERKOSTOHANKKEEN SOSIAALISET JA
TALOUDELLISET VAIKUTUKSET**

**Helsingin yliopisto
Metsäekonomian laitos
Kansantaloudellisen metsäekonomian pro gradu -työ
Hanne Nurminen
Joulukuu 2006**

Tiedekunta/Osasto — Fakultet/Sektion — Faculty		Laitos — Institution — Department	
Maatalous-metsätieteellinen tiedekunta		Metsäekonomian laitos	
Tekijä — Författare — Author Hanne Maaret Eliisa Nurminen			
Työn nimi — Arbetets titel — Title Merestä Metsäksi -yhteistoimintaverkostohankkeen sosiaaliset ja taloudelliset vaikutukset			
Oppiaine — Läroämne — Subject Kansantaloudellinen metsäekonomia			
Työn laji — Arbetets art — Level Pro gradu	Aika — Datum — Month and year Joulukuu 2006	Sivumäärä — Sidoantal — Number of pages 72 + 12	
<p>Tiivistelmä — Referat — Abstract</p> <p>Tutkimuksen tavoitteena on selvittää mitkä tekijät ovat saaneet metsänomistajat kiinnostumaan Merestä Metsäksi -yhteistoimintaverkostohankkeesta. Yhteistoimintaverkostot ovat yli kiinteistörajojen ulottuvaa monimuotoisuuden edistämistä erilaisten suojelusopimusten keinoin. Merestä Metsäksi -hankkeen sosiaalisia vaikutuksia mitataan tarkastelemalla hankkeen vaikutuksesta kertynyttä kokemusta yhteistoiminnasta ja luottamuksesta sekä vaikutusmahdollisuuksista päätöksentekoon pilottialueita valittaessa ja sopimusta tehdessä. Lisäksi arvioidaan taloudellisia vaikutuksia niille metsänomistajille, jotka ovat tehneet suojelusopimuksen kymmeneksi vuodeksi. Tutkimus on osa Metsäntutkimuslaitoksen toteuttamaa ”Ekologiset tarkastelut yksityismetsien aluetason yhteistoiminnallisessa suunnittelussa” -hanketta.</p> <p>Tutkimuksen aineistona ovat tammikuussa 2006 tehdyt 13 haastattelua, joista seitsemän tehtiin metsänomistajille ja kuusi metsäammattilaisille. Haastattelut litteroitiin ja analysoitiin Atlas.ti -ohjelman avulla. Taloudellisia vaikutuksia arvioitiin MOTTI -metsikönsimulointiohjelmaa apuna käyttäen.</p> <p>Merestä Metsäksi -hanke kiinnosti kaikkia metsänomistajia samansuuntaisin perustein: osallistumisen ja kohteiden suojelun vapaaehtoisuus, korvaus, määräaikaisuus ja ylipäänsä mahdollisuus osallistua suojeluun niin, että omistusoikeus säilyy. Haastatelluista muodostui neljä erilaista ryhmää luottamuksen mukaan: verkostoitujat, opportunistit, varovaiset ja itsensäyöllistäjät. Ainoastaan ryhmässä opportunistit hanke synnytti niin paljon luottamusta, että se ratkaisi heidän kiinnostuksensa lähteä mukaan hankkeeseen. Verkostoitujien, varovaisten ja itsensäyöllistäjien ryhmissä hanke ei synnyttänyt merkittävästi luottamusta, joten sillä ei ollut vaikutusta metsänomistajien halukkuuteen lähteä mukaan hankkeeseen. Muut asiat, kuten korvaussumma ja vapaaehtoisuus, ratkaisivat kiinnostuksen hanketta kohtaan. Merestä Metsäksi -hankkeesta ei muodostunut metsänomistajien yhteistoimintaan perustuvaa verkostoa, yhteydenpito kohdistui lähinnä projektityöntekijään.</p> <p>Luonnonarvokauppasopimusten vaikutusta metsänomistajien tuloihin tutkittiin vertaamalla metsäalueen suojelun tuottamia tuloja ennustettavissa oleviin metsätalouden tuloihin siinä tapauksessa, että suojelusopimusta ei olisi tehty. Kahden metsänomistajan kohdalla ei kymmenen vuoden aikana ehdotettu hoitotoimenpiteitä, joten heidän suojelutulonsa saattavat olla lisätuloja, mikäli he hakkaavat metsänsä myöhemmin. Kolmen metsänomistajan kohdalla esimerkiksi taimikonhoidon viivästyminen kymmenellä vuodella aiheuttaisi tulonmenetyksiä tulevaisuudessa, mikäli he päättäisivät siirtyä aktiiviseen metsänhoitoon. Kahdeksan metsänomistajan kohdalla suojelun vaikutus metsätalouden tuloihin olisi positiivinen, mikäli he siirtäisivät suojelusopimusalueet takaisin metsätalouteen sopimuskauden päättyttyä. Tämä johtuu siitä, että kun nyt hakkuuialtään päätehakkuukypsä puusto ehtii järeytyä vielä kymmenen vuotta, puuston nykyarvo kasvaa. Pidempiaikainen suojelu saattaisi laskea puuston nykyarvoa. Suojelu kannatti, koska näiden metsänomistajien hehtaarikohtaiset metsätalouden tulot kasvoivat verrattuna metsätalouden mukaisiin hakkuisiin.</p>			
<p>Avainsanat — Nyckelord — Keywords</p> <p>Yhteistoimintaverkosto, METSO-ohjelma, monimuotoisuus, Pohjois-Pohjanmaa, luottamus, laadullinen analyysi, nettotulojen nykyarvo, metsänomistaja, MOTTI</p>			
<p>Säilytyspaikka — Förvaringsställe — Where deposited</p> <p>Metsäekonomian laitos ja Viikin tiedekirjasto</p>			
<p>Muita tietoja — Övriga uppgifter — Further information</p>			

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
1.1 TARVE VAPAAEHTOISEEN LUONNONSUOJELUUN	1
1.2 MONIMUOTOISUUDEN TUTKIMUSOHJELMA	2
1.3 TYÖN TAVOITE JA TUTKIMUSTEHTÄVÄ	4
2 ETELÄ-SUOMEN METSIEN MONIMUOTOISUUSOHJELMA	6
2.1 UUDET SUOJELUN KEINOT	6
2.2 MERESTÄ METSÄKSI – YHTEISTOIMINTAVERKOSTOHANKE	8
2.2.1 Suojelusta maksettu korvaus	11
3 TEOREETTINEN VIITEKEHYS.....	12
3.1 VERKOSTOT	12
3.2 VERKOSTON RAKENNE	13
3.3 SUOJELUN TALOUDELLISET VAIKUTUKSET	17
3.4 TUTKIMUSKYSYMYKSET	18
4 AINEISTO JA MENETELMÄT	19
4.1 LAADULLINEN TUTKIMUS	19
4.2 HAASTATTELU	20
4.3 AINEISTON HANKINTA	20
4.3.1 Metsänomistajien haastattelut	21
4.3.2 Metsäammattilaisten haastattelut	23
4.3.3 Haastattelujen ajankohta ja määrä	24
4.4 AINEISTON ANALYYSI	25
4.4.1 Teemoittelu ja tyypittely	26
4.5 TALOUDELLISET LASKELMAT	27

5 TULOKSET	30
5.1 METSÄNOMISTAJIEN JA METSÄAMMATTILAISTEN VERKOSTOITUMINEN JA LUOTTAMUS	30
5.1.1 Verkoston yhtenäisyys	30
5.1.2 Verkoston rakenne.....	32
5.1.3 Verkostot ja luottamus.....	35
5.1.4 Luottamuksen merkitys hankkeeseen osallistumiseen.....	38
5.1.5 Luottamuksen vaikutus	44
5.2 METSÄNOMISTAJIEN VAIKUTUSMAHDOLLISUUDET	45
5.2.1 Metsänomistajien osallistuminen.....	45
5.2.2 Tiedotuksen merkitys.....	46
5.2.3 Metsänomistajien vaikutusmahdollisuudet kokeilualueiden valinnassa	47
5.3 TALOUDELLISET VAIKUTUKSET.....	50
5.3.1. Mielipiteet korvaussummasta.....	51
5.3.2 Laskelmamenetelmän esittely.....	52
5.3.3 Suojelun kustannukset ja suojelun tulot.....	55
6 TULOSTEN TARKASTELU.....	58
6.1 METSÄNOMISTAJIEN SUHTAUTUMINEN JA OSALLISTUMINEN HANKKEESEEN	58
6.1.1 Luottamusehto.....	58
6.1.2 Päätöksentekoehto	59
6.1.3 Taloudellinen vaikutus	59
6.1.4 Sosiaalinen vaikutus.....	60
6.2 TUTKIMUKSEN ARVIOINTIA.....	62
7 JOHTOPÄÄTÖKSET	63
7.1 MERESTÄ METSÄKSI –HANKE ONNISTUI TAVOITTEISSAAN	63
7.2 IDEOITA JATKOTUTKIMUKSIIN.....	65
LÄHTEET:.....	67
LIITTEET	

1 JOHDANTO

1.1 Tarve vapaaehtoiseen luonnonsuojeluun

Metsien monimuotoisuus on muuttumassa yhä tärkeämmäksi tekijäksi osana kansalaisten metsistä saamaa hyvinvointia. Kansalaisten suhtautuminen metsien monimuotoisuuden suojeluun on myönteistä (Lehtonen ym. 2003), mutta myös muut metsien käyttömuodot ja metsänomistajien oikeudet ovat tärkeitä yksityismetsänomistajia koskevissa suojeluratkaisuissa (Horne ym. 2004, s. 46). Metsiä pidetään henkisenä latautumispaikkana ja hyvinä pidettyjen asioiden tuottajana ja ne halutaan suojella jälkipolville (Horne ym. 2004, s. 46).

Metsien monimuotoisuuden turvaamiseksi on olemassa erilaisia lähestymistapoja. Perinteisesti metsien suojelun on ajateltu edellyttävän suurten ja yhtenäisten suojelualueiden perustamista lakisääteisesti (Horne ym. 2004, s. 12). Tämä lähestymistapa perustuu Suomen luonnonsuojelulakiin ja yleensä tarkoituksena on alueiden siirtäminen valtion omistukseen. Erityisesti Etelä-Suomessa valtaosa metsistä on yksityisomistuksessa, joten maiden lunastus suojeluun on paitsi kallista, myös ei-toivottua maanomistajien taholta. Toinen lähestymistapa on toiminta talousmetsissä tavalla, joka turvaa tai edistää monimuotoisuutta. Kurttilan ym. (2006 s. 110-127) mukaan monimuotoisuuden turvaamisen keinot voidaan jakaa informaatio-, normi- ja taloudelliseen ohjaukseen. Informaatio-ohjaus pohjautuu vapaaehtoiisiin toimintaohjeisiin, ja lain mukaisia määräyksiä kutsutaan normiohjaukseksi. Taloudellista ohjausta puolestaan voidaan harjoittaa subventoimalla suojelutoimenpiteitä täyden tai osittaisen kustannusvastaavuuden mukaisesti.

Lakisääteinen suojelualueiden perustaminen on herättänyt usein voimakastakin maanomistajien vastustusta, koska he ovat kokeneet sen sivuuttavan maanomistajien omat mielipiteet ja loukanneen heidän omistusoikeuksiaan. Esimerkkinä tästä voidaan mainita Natura 2000 -hanke, jossa alueellisen ja paikallisen tason mielipiteitä ei otettu tarpeeksi huomioon päätöksentekoprosessissa ja seurauksena oli hankkeen suuri vastustus (Hiedanpää 2004). Natura 2000 -ohjelman kansallisessa

täytäntöönpanossa on puutteita niin kohteiden valinnan kuin niiden suojelun osalta (Belinskij 2005).

Aiemmat epäonnistumiset ovat lisänneet tarvetta kasvattaa suojelutoimien yhteiskunnallista hyväksyttävyyttä (esim. Horne ym. 2004, s. 13), samalla kun vastataan tarpeeseen lisätä Etelä-Suomen metsäluonnon monimuotoisuuden suojelua (Metsien suojelun tarve... 2000). Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelma (METSO) hyväksyttiin valtioneuvoston periaatepäätöksellä vuonna 2002 Etelä-Suomen, Oulun läänin länsiosan ja Lounais-Lapin metsien monimuotoisuuden turvaamiseksi (Valtioneuvoston... 2002). METSO -ohjelman uusien suojelukeinojen kehittämisen lähtökohtana on metsänomistajien vapaaehtoisuus osallistua hankkeeseen, samoin koulutuksen ja neuvonnan lisääminen (Valtioneuvoston... 2002). Metsänomistajille halutaan antaa lisää vaikutusmahdollisuuksia muun muassa metsäsuunnitelmia laadittaessa. Ohjelmassa ehdotetaan suojelun tason nostamista mm. metsänomistajien suojeluun liittyvän yhteistyön lisäämisen, ns. yhteistoimintaverkostojen, avulla. Yhteistoimintaverkostojen tavoitteena on muodostaa laajan yhteistyön avulla paikallisia luontokohteiden kokonaisuuksia metsien monimuotoisuuden edistämiseksi (Mitä on METSO? 2005).

Tässä tutkimuksessa tutkitaan METSO -ohjelman yhtä metsäluonnon monimuotoisuuden yhteistoimintaverkoston neljästä kokeiluhankkeesta. Tutkimuksen kohteena on Pohjanmaalla vuonna 2004 käynnistynyt Merestä Metsäksi -hanke, jonka tarkoituksena on saada suojeluun paikallisia sukkessiometsäkokonaisuuksia. Haasteelliseksi hankkeen tekee se, että sukkessiometsät, kuten suojelullisesti arvokkaat metsät Suomessa yleensäkin, ovat sijoittuneet monen metsänomistajan omistamiin metsiin. Hankkeeseen osallistuminen on ollut täysin vapaaehtoista ja tavoitteena on ollut suojelun toteutuminen omaehtoisuuden periaattein.

1.2 Monimuotoisuuden tutkimusohjelma

METSO-ohjelmaan liittyvät tutkimukset ovat osa monimuotoisuuden tutkimusohjelmaa (MOSSE), jossa yhtenä keskeisenä alueena on metsäluonnon monimuotoisuuden turvaamiseen liittyvä tutkimus (Otsamo 2005 s. 22). MOSSE on

hyvin laaja-alainen tutkimushanke ja ohjelman päärahoittajat ovat maa- ja metsätalousministeriö ja ympäristöministeriö. Muita rahoittajia ovat opetusministeriö, liikenne- ja viestintäministeriö, ulkoministeriö, sisäasiainministeriö, Metsäteollisuus ry sekä MTK ry.

METSO-ohjelman hankkeita on alettu seurata toimintaohjelman käynnistyttyä. Sidosryhmien yhteistyönä ovat ilmestyneet tutkimuksen väliraportit I, II ja III (METSO:n toimintaohjelman... 2005, 2006a ja 2006b) sekä METSO:n tutkimusraportti (METSO:n jäljillä 2006). Nämä raportit kokoavat yhteen METSOa tukevaa tutkimustietoa, jota on tehty yhteensä 140 tutkijan voimin. METSO:n jäljillä (2006) raportti koostuu kahdesta osasta, toisaalta aihepiireittäin kootuista tutkimustuloksista koskien metsien monimuotoisuuden ekologiaa, sosiaalisia ja taloudellisia vaikutuksia ja toisaalta tiivistelmistä tutkijoiden uusista tai tekeillä olevista tutkimuksista. METSO -ohjelman seurannan ja arvioinnin loppuraportti ilmestyi marraskuussa 2006 (Syrjänen ym. 2006).

METSO:n kokeiluhankkeista luonnonarvokauppa on ehtinyt toimia pisimmän aikaa ja sitä on myös tutkittu tähän mennessä yksityiskohtaisimmin. Kumela (2005) on tutkinut laadullisin menetelmin (haastatteluin) metsänomistajien näkemyksiä luonnonarvokaupasta, Juutinen (2005) luonnonarvokaupan kustannustehokkuutta ja lisäksi Juutinen ym. (2005) metsänomistajien kantoja luonnonarvokaupasta. Näiden tutkimuksien avulla metsänomistajien mielipiteet luonnonarvokaupasta ovat hyvin tiedossa, samoin taloudellisia vaikutuksia on ollut mahdollista tutkia (kts. myös METSO:n jäljillä 2006). Luonnonarvokaupan tutkimuksen lisäksi mm. Suomen Ympäristökeskus on arvioinut yhteistoimintaverkostoja (Primmer ja Keinonen 2006). Primmerin ja Keinosen (2006) arvioinnin tavoitteena on ollut tutkia yhteistoimintaverkostojen ominaisuuksia ja toimintaa. Päämääränä on ollut koota yhteen tuloksia kaikista neljästä verkostosta.

Lisäksi yhteistoimintaverkostohankkeista on valmistumassa neljä pro gradu -työtä, joista tämä tutkimus on yksi. Tarkoitus on keskittyä tarkastelemaan yksityiskohtaisemmin yhtä näistä neljästä, Merestä Metsäksi -hanketta, jotta saadaan selville tämän hankkeen ominaispiirteet. Tämä tutkimus pyrkii selvittämään yksityiskohtaisesti sitä, miksi hanke on toiminut hyvin tai huonosti ja mitä tältä

hankkeelta voidaan oppia. Yhteistoimintaverkostotutkimukset ovat osa Monimuotoisuuden tutkimusohjelman (MOSSEn) "Ekologiset tarkastelut yksityismetsien aluetason yhteistoiminnallisessa suunnittelussa" -hanketta, joka tehdään Joensuun Metsäntutkimuslaitoksella yhteistyössä useiden eri tahojen kanssa.

1.3 Työn tavoite ja tutkimustehtävä

Tämän tutkimuksen ensimmäisenä tavoitteena on arvioida toimivatko metsäluonnon monimuotoisuuden yhteistoimintaverkostot (myöh. yhteistoimintaverkostot) käytännössä ja lisäävätkö ne metsätalouden yhteiskunnallista hyväksyttävyyttä ja vähentävätkö ne metsien suojeluun liittyviä ristiriitoja. Tutkimuksessa selvitetään miksi metsänomistajat ovat lähteneet METSO:n yhteistoimintaverkostohankkeeseen tai jääneet siitä pois ja mikä on heidän näkökulmansa hankkeesta. Samalla arvioidaan maanomistajien yhteistoimintaa, toisin sanoen onko hanke synnyttänyt sosiaalisia vaikutuksia toiminta-alueellaan. Toisena tavoitteena on selvittää yhteistoimintaverkoston taloudelliset vaikutukset niille metsänomistajille, jotka ovat mukana yhteistoimintaverkostossa. Vaikutuksia tarkastellaan analysoimalla miten metsänomistajien odotettavissa olevat tulot muuttuvat, jos he suojelusopimuksella siirtävät metsiään määräaikaan suojeluun yhteistoimintaverkostossa.

Merestä metsäksi -hankkeen sosiaalisia vaikutuksia selvitetään laadullisella tapaustutkimuksella. Tutkimuksen sosiaalisia vaikutuksia tarkastelevan osan teoreettisena lähtökohtana on verkostoteoria. Taloudellisia vaikutuksia arvioidaan vertaamalla metsäalueen suojelun tuottamia tuloja ennustettavissa oleviin metsätalouden tuloihin siinä tapauksessa, että suojelusopimusta ei olisi tehty. Seuraavassa luvussa käsitellään yleisesti Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelmaa ja taustoja sen kehitykselle. Lisäksi luvussa kuvataan tarkemmin Merestä Metsäksi -yhteistoimintaverkostohanketta, ja sen tapahtumia kesäkuuhun 2006 mennessä. Luvussa kolme, esitellään tutkimuksen teoreettinen viitekehys ja tutkimukselle keskeiset käsitteet. Tarkat tutkimuskysymykset on tästä syystä myös tarkoituksenmukaista esittää luvussa kolme. Neljännessä luvussa kuvataan tutkimuksen käytännön toteutus. Siinä esitellään tutkimusaineisto, sen keruu ja käsittelyn menetelmät sekä metodologista taustaa. Luku viisi esittelee tutkimustuloksia. Luvussa kuusi tarkastellaan tuloksia ja arvioidaan tulosten

käyttökelpoisuutta. Luku seitsemän kokoaa keskeiset tulokset ja samalla esitetään ideoita jatkotutkimuksia varten.

2 ETELÄ-SUOMEN METSIEN MONIMUOTOISUUSOHJELMA

2.1 Uudet suojelun keinot

Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelma (METSO) on 17-kohtainen toimintasuunnitelma, jonka tavoitteena on parantaa metsäisten luontotyyppien ja uhanalaisille lajeille tärkeiden elinympäristöjen ja metsien rakennepiirteiden suojelun tasoa (Valtioneuvoston... 2002). Lähtökohtana on metsänomistajien oma aktiivisuus ja vapaaehtoisuus. Valtioneuvosto hyväksyi toimintaohjelman syksyllä 2002 ja sen toteutumista seurataan ja vaikutukset arvioidaan vuonna 2006 (Valtioneuvoston... 2002). METSO täydentää Kansallista metsäohjelmaa 2010.

Toimintaohjelmalla on sekä lyhyen- että pitkän aikavälin vaikutuksia. Lyhyellä aikavälillä (2-5 vuotta) toimintaohjelman taloudellisten vaikutusten odotetaan rajoittuvan pääosin valtiontaloudellisiin kustannuksiin ja eräisiin paikallistason vaikutuksiin. Välittömät ekologiset vaikutukset ovat vähäisiä. Pitkällä aikavälillä (10-15 vuotta) toimenpiteet lisäävät monimuotoisuutta ja parantavat sen turvaamisen edellytyksiä. Toimenpiteet saattavat rajoittaa suurinta kestävää hakkuukertymää siinä määrin kuin talousmetsiä siirtyy pysyvään tai määräaikaaiseen suojeluun ja luonnonhoito pienentää talousmetsien hakkuumahdollisuuksia. Pitkän aikavälin toimenpiteet käynnistetään vuoden 2007 jälkeen, kun toimintaohjelmakokeilun vaikutukset on arvioitu vuonna 2006. (Valtioneuvoston... 2002.)

METSO on kokeiluhanke, jossa kokeillaan uudenlaisia suojelukeinoja, joiden toimintaa myös arvioidaan hankkeen aikana. Uusia keinoja ovat luonnonarvokauppa, tarjouskilpailu, luonnonhoitoalueet ja yhteistoimintaverkostot (Uudet suojelun keinot, 2005). Kuvassa 1 on esitelty uusien keinojen kokeilualueet. Vapaaehtoiseen metsäluonnon monimuotoisuuden turvaamiseen tähtääviä kokeiluhankkeita varten on kehitetty myös luonnonsuojelubiologiset kriteerit. Kriteereillä tarkastellaan kohteen elinympäristön edustavuutta ja rakennepiirteitä, sijaintia, pinta-alaa ja palautumismahdollisuuksia. Merkittävät lajistoarvot ovat tärkeitä, elinympäristön edustavuutta täydentäviä kriteerejä (Etelä Suomen... 2003).

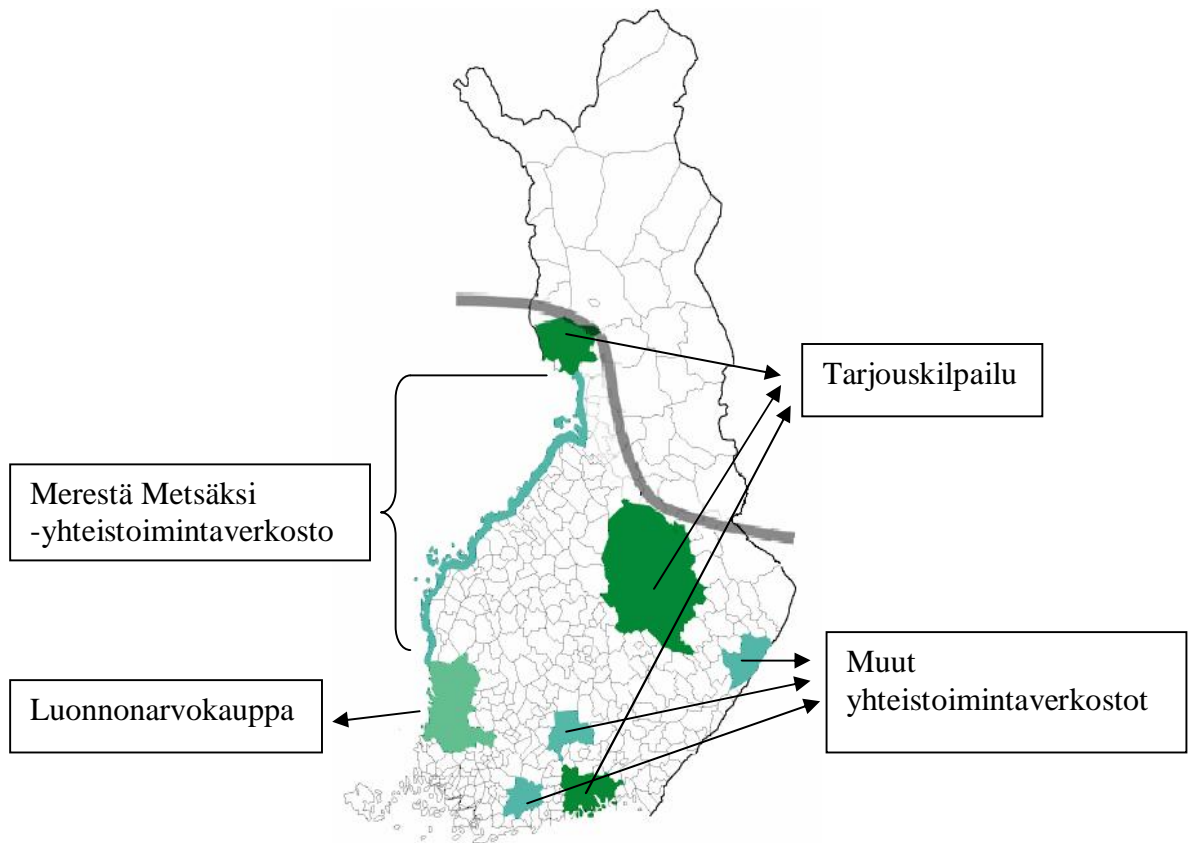
Seuraavassa esitellään lyhyesti METSO -hankkeessa kokeiltavina olevat suojelun keinot.

Luonnonarvokaupassa maanomistaja ylläpitää sovittuja luontoarvoja tietyllä kohteella rahoitusta vastaan ja sopimus on määräaikainen. Luonnonarvokauppaa on toteutettu lähinnä Satakunnassa, sopimukset ovat olleet yleisimmin 10 vuoden mittaisia.

Tarjouskilpailussa viranomaiset pyytävät maanomistajilta tarjouksia suojeltavista kohteista ja hintoja, joilla he ovat halukkaita tarjoamaan kohteitaan suojeluun. Tarkoituksena on saada aikaan pitkäaikaisia suojelukohteita joko niin, että valtio ostaa maat tai että niistä muodostetaan yksityinen luonnonsuojelualue.

Luonnonhoitoalueet ovat alueita, joilla luonnonsuojelu, metsänhoito ja -käyttö sekä alueen muu taloudellinen käyttö sovitetaan yhteen. Sopimus voidaan tehdä vain metsänomistajan hakemuksesta ja se on määräaikainen, minkä jälkeen alueen käyttö jatkuu maanomistajan haluamalla tavalla.

Yhteistoimintaverkostossa pyritään muodostamaan yli kiinteistörajojen ja eri omistajaryhmien kesken ulottuvan yhteistyön avulla luontokohteiden paikallisia kokonaisuuksia metsien monimuotoisuuden edistämiseksi. Yhteistoimintahankkeita käynnistettiin vuonna 2004 yhteensä neljä: Merestä-Metsäksi, Hämeen METSO, Lohjan seudun MetsäVasu ja Keski-Karjalan lehtoverkosto. Yhteistoimintaverkostot toimivat vuosina 2004-2006, jonka jälkeen niiden jatkosta päätetään arviointien perusteella. (Uudet suojelun keinot 2005.)

Kuva 1. Uusien suojelukeinojen kokeiluhankkeet, vuosina 2003–2007 (lähde: www.mmm.fi/metso).

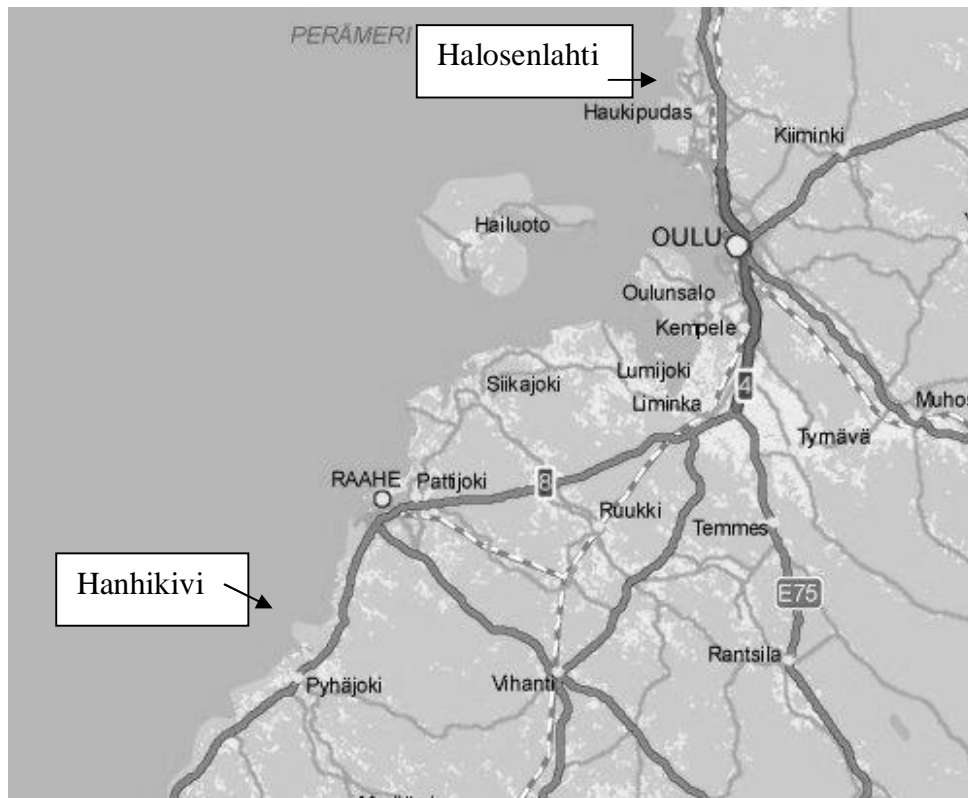
2.2 Merestä Metsäksi – yhteistoimintaverkostohanke

Merestä Metsäksi -hanke toimii maankohoamisrannikolla, Pohjois-Pohjanmaan ja Rannikon metsäkeskusten alueilla. Hankealue on maantieteellisesti sängen laaja ja käsittää Pohjois-Pohjanmaan ja Pohjanmaan (Korsnäs, Maksamaa, Vaasa, Ii, Pyhäjoki, Haukipudas ja Kuivaniemi). Merestä Metsäksi -hanke on jakautunut Pohjois-Pohjanmaalla ja Pohjanmaalla toimiviksi erillisiksi osahankkeiksi osittain juuri maantieteellisesti laajan alueen takia. Projektikoordinaattori on toiminut Pohjois-Pohjanmaan metsäkeskuksessa. Tavoitteena Merestä Metsäksi -hankkeessa on ollut tehdä sopimuksia kohteista, joissa esiintyy useita eri metsäsuksessiovaiheita (Mitä on METSO? 2005). Kokeilualueet voivat sijaita usean eri maanomistajan alueilla, kunhan alueista syntyy yhtenäinen luonnonsuojelubiologiset arvot täyttävä alue. Maankohoamisrannikon sukkessiometsät pensaikosta myöhäisvaiheen metsään ovat METSO-ohjelman luonnonsuojelubiologisten kriteerien ensisijaisia rakennekriteereitä, jotka kuvaavat kohteen edustavuutta (Etelä Suomen... 2003).

Alueiden perustaminen pohjautuu täysin vapaaehtoisuuteen ja metsänomistajien omaan aktiivisuuteen. Merestä Metsäksi -yhteistoimintaverkostohankkeessa on pääasiallisena toimenpidemuotona ollut luonnonarvokauppa.

Tutkimuksessa tarkastellaan Pohjois-Pohjanmaan alueella toteutettua yhteistoimintaverkostohanketta, koska hanke on siellä edennyt pidemmälle kuin Pohjanmaalla ja metsänomistajia on huomattavasti enemmän mukana hankkeessa. Myöhemmin tekstissä hankenimi Merestä Metsäksi viittaa Pohjois-Pohjanmaan tapahtumiin. Kertomus hankkeen vaiheista perustuu Ruokasen (2006a) kirjoittamaan raporttiluonnokseen sekä tammikuussa 2006 tehtyihin projektityöntekijä Niemen (2006) ja projektikoordinaattori Ruokasen (2006b) haastatteluihin.

Hankkeen ensimmäisenä toimintavuonna 2004 järjestettiin tiedotus- ja koulutustilaisuuksia lähinnä alueen metsäammattilaisille ja samalla kartoitettiin mahdollisia pilottialueita. Viiden mahdollisen pilottialueen metsänomistajille järjestettiin vuoden 2005 alussa kolme tiedotustilaisuutta, ja heitä pyydettiin ilmaisemaan kiinnostuksensa vapaaehtoiseen suojeluun. Lopullisiksi kokeilualueiksi valittiin Pyhäjoen Hanhikivi (n. 420 ha) ja Haukiputaan Halosenlahti (n. 40 ha) metsänomistajien osoittaman mielenkiinnon ja alueiden luontoarvojen perusteella (Kuva 2). Kiinnostuneita maanomistajia oli paljon enemmän, kuin mitä hankkeen resurssien puitteissa oli mahdollista ottaa mukaan hankkeeseen. Alueilla, joita ei valittu kokeilualueiksi, on maanomistajia, jotka odottavat mitä tulevaisuudessa tapahtuu vapaaehtoisen suojelun suhteen. Hanke on toimintansa aikana herättänyt kiinnostusta myös tiedotusvälineissä ja tutkijapiireissä.

Kuva 2. Pyhäjoen Hanhikiven ja Haukiputaan Halosenlahden sijainnit (karttalähde: www.enero.fi).

Suojelu on toteutunut tavoitteidensa mukaisesti. Kokeilualueiden pinta-alasta (460 ha) oli suojelussa vuoden 2006 kesäkuussa 328 hehtaaria eli 71% pinta-alasta. Osa tästä alueesta on tosin lakisääteisesti suojeltuja metsälain, luonnonsuojelulain tai vesilain kohteita. Merestä Metsäksi -hankkeen rahoituksella on suojeltu 217 ha. Ainoastaan muutama metsänomistaja, joka oli aluksi kiinnostunut hankkeesta ja jolla oli mahdollisuus tehdä sopimus, ei ole allekirjoittanut sopimusta. Muutamien metsänomistajien tarjoamia kohteita ei ole otettu suojeluun lähimenneisyydessä tapahtuneiden hakkuiden vuoksi.

Sopimusten määrässä mitattuna suosituin suojelukeino alueen metsänomistajien keskuudessa on ollut luonnonarvokauppa. Lisäksi muutama kohde on ostettu valtiolle. Yksi osto toteutettiin Metsähallituksen METSO -hankintoihin varatusta määrärahasta, koska Merestä Metsäksi -hankkeen omat varat eivät olisi riittäneet. Suojelussa olevat metsät edustavat laaja-alaisesti sukkessiometsiä. METSON verkostohankkeiden loppuretkely järjestettiin Haukiputaan Halosenlahdella elokuussa 2006.

2.2.1 Suojelusta maksettu korvaus

Yhteistoimintaverkostossa mukana olevilta metsänomistajilta on kysytty heidän mielipidettään korvauksien suuruudesta, ennen kuin heille on kerrottu miten korvaushinta muotoutuu. Metsänomistajat ovat esittäneet arvioitaan ”vaiteliaasti”, joten maksetut hinnat ovat pitkälti perustuneet luonnonarvokaupan hinnoittelun periaatteisiin Pohjois-Pohjanmaalla (Merestä Metsäksi 2004). Metsänomistaja on voinut päättää osallistumisestaan hankkeeseen tarjotun hinnan perusteella. Satakunnan luonnonarvokaupassa maksetut suojelukorvaukset toimivat taustatukena, kun hinnoittelutekijöitä määritettiin Pohjois-Pohjanmaalla.

Hinnoittelutekijöinä Pohjois-Pohjanmaalla ovat toimineet (Merestä Metsäksi 2004):

1. Puuston arvo
2. Maankohoamisrannikon sukkessiometsät = elinympäristökohtainen hinta
3. Kohteelle lisäarvoa tuovat täydentävät luonnonsuojelubiologiset kriteerit, esim. puuston luonnontilaisuus, sijainti.

Tavoitteena hinnoittelutekijöitä määriteltäessä oli se, että puuston määrä ei saa olla määräävä tekijä korvausta arvioitaessa, koska kyseessä ovat maankohoamisrannikon metsiköt, joilla puuston arvo saattaa vielä olla alhainen. Lisäksi eri metsänomistajien alueilla puuston määrä saattaa vaihdella huomattavasti johtuen sukkession kehityksestä.

3 TEOREETTINEN VIITEKEHYS

3.1 Verkostot

Tarkoituksena on tehdä tapaustutkimus Pohjois-Pohjanmaalla toimineesta Merestä Metsäksi osahankkeesta. Tutkimuksessa tarkastellaan metsänomistajien ja ammattilaisten toimintaa alueilla, joissa oli mahdollista toteuttaa suojelua METSON uusin keinoin sekä alueilla, joihin kaavailtiin suojelua. Merestä Metsäksi on yhteistoimintaverkostohanke, jonka tarkoituksena on luoda laajoja yhtenäisiä suojelualueita ja edistää sosiaalista ja taloudellista kestävyyttä (Mitä on METSO? 2005). Suojelualueiden muotoutumisessa toivottiin paikallisten toimijoiden yhteistyötä, nimensä mukaisesti verkostoitumista. Tässä tutkimuksessa seuraavaksi määriteltävää verkostoitumista pidetään sosiaalisena vaikutuksena, joka edistää sosiaalista kestävyyttä. Ehtoina sosiaalisen kestävyyden edistämiseksi on verkoston luoma ympäristö luottamukselle ja päätöksenteolle. Verkostot tarjoavat onnistuessaan mahdollisuuksia itsenäisen toiminnan kukoistukselle syrjäseudullakin (Ruuskanen, 1999 s. 30). Tutkimuksessa pyritään selvittämään, onko tutkituille alueille muodostunut yhteistoimintaan perustuvia verkostoja ja mitä vaikutuksia mahdollisesti muodostuneilla verkostoilla on ollut.

Verkostojen voidaan Alarinnan (1998, s.30-31) mukaan nähdä rakentuvan ytimistä ja näiden ytimien välisestä vuorovaikutuksesta. Kun vuorovaikutus on luonteeltaan jatkuvaa ja se on käytännössä todennettavissa, voidaan tätä kutsua verkostomaiseksi rakenteeksi. Yhteistyöllä saadaan aikaan tuloksia, joista hyötyvät kaikki verkoston osapuolet. Hyöty muodostuu tiedon hankkimiseen liittyvistä kustannussäästöistä (Ruuskanen 1999, s. 81). Verkostot käsitetään usein hierarkisiksi, ylhäältä alaspäin tapahtuvaa ohjausta, ja toisaalta markkinoiden horisontaalista itseohjautumista täydentäväksi tavaksi viestiä tavoitteita (Granovetter 1983; Podolny & Page 1998, Castells 1996).

Castellsin (1996, s. 189) mukaan verkoston toiminta riippuu keskeisesti kahdesta perustekijästä: Ensinnäkin verkoston eri osien välisistä yhteyksistä, joista muodostuu verkoston rakenteellinen kyky helpottaa osiensa välistä häiriötöntä kommunikaatiota.

Toiseksi verkoston toimintaan vaikuttaa sen yhtenäisyys eli se, kuinka yhteneväiset verkoston ja sen ytimien intressit ovat.

3.2 Verkoston rakenne

Verkostot voivat olla rakenteeltaan horisontaalisia kumppaneiden yhteistyöhön perustuvia tai vertikaalisia päämies-alais suhteita. Vertikaalisissa verkostoissa ”ydinyrityksellä” on suora kontakti kaikkiin keskeisiin ”alihankkijoihin”, joiden välillä ei useinkaan ole keskinäisiä yhteyksiä. Verkoston toimijoiden välille saattaa olla muodostunut sosiaalisia aukkoja esimerkiksi vallan epätasaisen jakautumisen johdosta. Horisontaalisessa verkostossa kaikilla verkoston jäsenillä on suorat kontaktit toisiinsa. (Ruuskanen 1999, s. 40-41, viit. Piore & Sabel 1984.) Vertikaalisen verkoston tapauksessa voidaan ajatella, että sosiaaliset aukot ovat merkki verkoston osittaisesta yhtenäisyydestä. Toimijoilla voi olla tiiviit suhteet yhteen tai useampaan muuhun toimijaan, mutta pääosin yhteyksiä ei muihin toimijoihin ole.

Mikäli verkosto on vertikaalinen, eli yhtenäisyys on osittaista, voi tästä syntyä sosiaalisia aukkoja, jolloin verkoston laidalla olevien toimijoiden luottamus verkostoon ja sen jäseniin alkaa helposti vähentyä (Ruuskanen 1999, s. 42). Sekä verkoston yhtenäisyyttä että rakennetta arvioitaessa on keskeistä huomioida myös luottamuksen merkitys. Toimijan täytyy luottaa siihen, että verkostoyhteistyö toimintamallina on ylipäättään mahdollinen ja että kumppanit ovat henkilöinä luotettavia, jotta syntyy verkostomainen rakenne (Ruuskanen 1999, s. 40-43). Verkoston rakenteella on myös oma merkityksensä luottamuksen syntyedellytyksiin. Horisontaalisessa verkostossa toimijoilla on suorat siteet muihin verkoston jäseniin, joten kukaan ei pysty manipuloimaan tiedon kulkua verkostossa ja kaikki jäsenet saavat tiedon nopeasti. Vertikaalisessa verkostossa toimijoiden välille on muodostunut aukkoja, jolloin informaation liikkuvuus ja oikeudenmukaisuus riippuu keskeisestä toimijasta ja saattaa pahimmassa tapauksessa vähentää luottamuksen syntymistä (Ruuskanen 1999, s. 40-43).

Ruuskasen (1999, s. 38) mukaan luottamuksen puuttuminen osapuolten väliltä siirtää yhteistyöstä saatavat edut vähemmän kannattavalle itsenäiselle toiminnalle. Jotta

ihmiset ovat valmiita sitoutumaan yhteistoimintaan, täytyy heidän luottaa siihen, että heidän välilleen muodostunut sosiaalinen side on vilpitön ja vastavuoroinen. Voidaan siis ajatella, että verkostojen muodostumisessa luottamuksella on tärkeä merkitys.

Seligman (2000, s. 48) erottaa luottavaisuuden ja luottamuksen. Luottavaisuus tarkoittaa sitä, että tiedämme mitä odottaa vuorovaikutustilanteessa, esimerkiksi vuorovaikutuksessa toinen osapuoli tietää tulevansa rangaistuksi, mikäli sopimuksen ehdot eivät täyty. Luottamusta tarvitaan silloin, kun ei tiedetä mitä odottaa, eikä voida saada toisesta tietoa. Luottamus kytkeytyy ihmisiin ja luottavaisuuden voi liittää instituutioihin. Voidaan ajatella, että luottavaisuus on rutinoitunut toimintatapa, kun taas luottamuksessa tilanteet voivat olla uusia, mutta osapuolet luottavat siihen, että sopimusten rikkomisesta koituu rangaistuksia. Ilmosen (2000, s. 34) mukaan näillä termeillä on kuitenkin yhtäläisyyksiä, koska sekä luottamus ja luottavaisuus viittaavat samaan asiaan, tulevaisuuteen ja sen ennustettavuuteen. Juuri aikaperspektiivi ennemmin kuin kohde tekee luottamuksesta keskeisen mekanismin sosiaalisessa toiminnassa. Myöhemmin tekstissä käytetään sanaa luottamus kuvaamaan molempia termejä.

Eri tahojen luottamuksen ulottuvuuksista voidaan tehdä kaksiulotteinen tarkastelu (kuva 3). Alun perin tarkastelu on tehty yrittäjille (Ruuskanen 1999, s.73), mutta tässä tutkimuksessa taulukkoa on muokattu siten, että se soveltuu myös metsänomistajien tarkasteluun, jotka eivät välttämättä ole yrittäjiä. Ruuskanen (1999, s. 73) tarkastelussa pystyulottuvuuden muodostaa systeemisen luottamuksen taso, eli se kuinka toimivaksi toimijat kokevat heille tarjolla olevan verkostojärjestelmän ja kuinka vakaaksi he oman taloudellisen asemansa ja roolinsa sen osana. Systeeminen luottamus perustuu usein siihen, että henkilöllä on kokemusta vastaavista tilanteista, tilanne on hänelle tuttu tai hän muusta syystä tietää mitä odottaa. Toisen ulottuvuuden taas muodostaa luottamuksen henkilötaso, eli se missä määrin toimija luottaa tarjolla oleviin yhteistyökumppaneihin henkilönä. Tämä luottamus viittaa tilanteeseen, jossa on tiedostettu mahdollisuus tulla vuorovaikutuksessa olevan henkilön taholta petetyksi. Luottamus on sosiaalinen suhde siinä merkityksessä, että on tilanteita, joissa systeeminen luottamus ei yksin riitä ja on päätettävä luottaako toiseen henkilönä, jolla on mahdollisuus toimia arvaamattomasti.

Luottamuksen on nähty kehittyvän saadun tiedon luottamuksesta henkilöluottamukseen, jolloin siteet organisaatioihin vahvistuvat ja johtavat mahdolliseen yhteistyöhön (Fine ja Holyfield 1995). Kuvasta 3 käy ilmi, miten metsänomistajat verkostoituvat luottamuksen perusteella tässä yhteistoimintaverkoston tarkastelussa.

Systeeminen luottamus	Henkilötason luottamus	
	KORKEA	MATALA
KORKEA	I Verkostoituja -sitoutuminen yhteistoimintaan -riskien hajauttaminen verkoston jäsenten kesken	II Opportunisti - yksilön suoriutumistarve - opportunistinen suhtautuminen yhteistyöhön
MATALA	III Varovainen - riskien välttäminen - pienimuotoiset verkostokokeilut	IV Itsensätyöllistäjä - keskeistä toimeentulon hankkiminen - vetäytyminen yhteistoiminnasta

Kuva 3. Metsänomistajien luottamus ja suhtautuminen yhteistyöhön Ruuskasta mukaillen (1999, s. 73)

I. Verkostoituja on tyyppi, joka kokee asemansa verkostoissa kannattavaksi ja vakaaksi ja luottaa myös yhteistyökumppaneihinsa. Hän osallistuu yhteistyöhankkeisiin, sitoutuu yhteistyöhön ja jakaa riskit verkostokumppaneiden kesken (Ruuskanen 1999, s.73). Voidaan ajatella, että tähän ryhmään sijoittuvat metsänomistajat, joilla on hyviä kokemuksia tai positiivisia odotuksia yleisesti metsätalouden neuvonnasta ja mahdollisesti laajemmastakin yhteistyöstä, esimerkiksi puun myynnistä tai metsien suojelusta. He haluavat täten osallistua uusiin hankkeisiin päästäkseen vaikuttamaan toteutukseen ja he saattavat myös kannustaa muita metsänomistajia osallistumaan hankkeeseen.

II. Opportunisti luottaa itseensä ja asemaansa yhteistyöverkossa, mutta ei niinkään kumppaneihinsa henkilöinä. Hän on valmis osallistumaan yhteistyöhön, kunhan oma asema systeemissä ehkäisee häneen kohdistuvan hyväksikäytön ja väärinkäytökset (Ruuskanen 1999, s. 73). Tähän ryhmään puolestaan voisivat kuulua metsänomistajat, jotka kokevat hallitsevansa hyvin järjestelmää ja jotka luottavat

virallisiin tahoihin, mutta eivät välttämättä muihin metsänomistajiin. He ovat mahdollisesti jo osallistuneet esimerkiksi puunmyyntiin tai suojeluhankkeeseen ja olleet tyytyväisiä sen toteutumiseen.

III. Varovainen luottaa henkilöihin, joiden kanssa työskentelee, mutta luottamus järjestelmään on heikko. Hän saattaa osallistua pienimuotoisiin yhteistyökokeiluihin, mutta on haluton laajentamaan yhteistyötään johtuen epävarmaksi kokemastaan taloudellisesta asemasta (Ruuskanen 1999, s. 73). Ryhmään saattaisivat asettua metsänomistajat, jotka eivät ole olleet tyytyväisiä virallisten tahojen hankkeiden, esimerkiksi suojeluohjelmien, toteutukseen. Yhteistoimintaverkostohankkeeseen he kuitenkin saattavat osallistua, koska heidän luotettaviksi kokemansa henkilöt ovat siitä kertoneet ja siihen itsekkin mahdollisesti osallistuneet.

IV. Itsensätyöllistäjältä puuttuu luottamus sekä systeemiin että henkilöihin. Seurauksena on huoli ja epävarmuus omasta asemasta, mikä saa hänet minimoimaan riskit. Toiminnan keskeisenä motiivina on saavuttaa toimeentulo omalla työllä (Ruuskanen 1999, s. 73-75). Tässä ryhmässä ovat metsänomistajat, jotka eivät luota instituutioihin eivätkä myöskään henkilöihin. He ovat mahdollisesti pettyneet lähihistoriassa virallisten tahojen metsätoimenpiteiden toteutukseen ja ovat päättäneet tulevaisuudessa pitää huolta omasta toimeentulostaan täysin itsenäisesti.

Ruuskasen (1999, s. 74) mukaan verkostojen laajentamista ja kehittämistä vievät eteenpäin erityisesti ryhmiin I ja II kuuluvat toimijat, jolloin heidän voi olla vaikea ymmärtää ryhmiin III ja IV kuuluvien haluttomuutta sitoutua yhteistyöhön. Myös ryhmien I ja II välille saattaa tulla ristiriitoja, koska ryhmän II toimijat rakentavat verkostoa lähinnä omista lähtökohdistaan ajatellen oman asemansa hyödyntämistä ja ryhmän I tyypit ovat valmiita jakamaan hyödyt ja riskit.

Tässä tutkimuksessa on tarkoitus selvittää onko onnistuminen luottamuksen synnyttämisessä hankkeen tuloksellisuuden avain. Oletuksena on, että metsänomistajat tarvitsevat luottamusta, jotta he yleensä kiinnostuvat metsien suojelusta. Jotta voitaisiin arvioida onko hanke onnistunut luomaan positiivista vaikutusta tai epäluottamusta on syytä tarkastella jo aiemmin olemassa ollutta luottamusta eri tahoja kohtaan. Olemassa olevaa luottamusta analysoidaan siten, että

tutkitaan miten erilaiset luottamuksen ulottuvuudet ovat tällä hetkellä jakautuneet ja onko niillä ollut vaikutusta tämän hankkeen aikana syntyneeseen luottamukseen. Tutkimuksen kuluessa selkiytyy systeemisen ja henkilötason luottamuksen jakautuminen eri tahoja kohtaan. Yleensä systeeminen luottamus liittyy tuttuihin järjestelmiin tai konteksteihin, kun taas henkilötason luottamus liittyy tiiviisti henkilöihin. Tämän selvityksen avulla vastataan kysymyksiin yksi, kaksi ja kolme.

3.3 Suojelun taloudelliset vaikutukset

Suojelu voi pienentää metsätuloja. Tätä tulojen menetystä voidaan arvioida vertaamalla metsänomistajan tuloja tapauksessa, jossa hän tekee metsäalueen suojelusopimuksen tuloihin, jotka hän saa, kun alueella voidaan harjoittaa metsätaloutta ilman rajoituksia. Metsänomistajat ovat sekä kuluttajia, että sijoittajia ja metsämaa on sijoitus, jonka voi suunnata joko puuntuotantoon, suojeluun tai johonkin muuhun (Tahvonen & Salo 1999, Hyytiäinen ym. 2006). Vaihtoehtoiskustannus tarkoittaa parhaan vaihtoehdon arvoa kuluttajalle, joka valinnan seurauksena jää saamatta. Kaikilla julkis- ja yksityishyödykkeillä on arvo, joka voidaan osassa tapauksista mitata suoraan rahassa (Buttoud 2000). Tässä tutkimuksessa yksittäiselle metsänomistajalle suojelun vaihtoehtoiskustannus on nykyisessä käytössä menetettävän parhaan vaihtoehtoisen käytön nettohyöty. Mikäli metsämaa siirretään suojelu- tai virkistyskäyttöön, vaihtoehtoiskustannus on menetetyn metsätaloustalouden nettotuotto (Pulli & Mäki-Hakola 2004 s. 29). Suojeluun osallistuneet metsänomistajat olivat miettineet myös suojelualueella olevien tonttien arvoa. Tutkimuksessa rajataan tontit tarkastelun ulkopuolelle, koska kattavia tilastoja tonttien arvoista alueella ei ole, joten suojelutulojen vertailu tonttien arvoon ei onnistuisi.

Tutkimuksessa on tarkoitus selvittää metsänsä verkostohankkeessa suojeluun siirtäneen metsänomistajan vaihtoehtoiskustannus. Tätä pyritään selvittämään simuloimalla suojelussa olevien metsikkökuvioiden kehitys metsätaloustaloudessa MOTTI -ohjelman avulla (MOTTI-ohjelmisto 2006). MOTTI -ohjelman avulla voidaan verrata suojelun tuloja ja suojelun kustannuksia. Laskennassa joudutaan tekemään joukko oletuksia ja arvioita. Tulokset esitetään ainoastaan aineiston keskiarvoina, jotta metsänomistajien tietosuoja voidaan taata. Taloudellisten

vaikutusten tarkastelumenetelmät kuvataan kappaleissa 4.5 sekä 5.3. Selvitys vastaa tutkimuskysymykseen 4, mutta sivuaa myös muita kysymyksiä.

3.4 Tutkimuskysymykset

Tämä tutkimus vastaa seuraaviin kysymyksiin siitä, miksi metsänomistajat ovat kokeneet liittymisen verkostoon mielekkääksi ja mitkä ovat olleet verkoston vaikutukset metsänomistajien omaan talouteen ja toisaalta verkoston sosiaaliset vaikutukset aluetasolla.

1) Mitkä tekijät ovat vaikuttaneet metsänomistajien päätökseen osallistua hankkeeseen ja onko luottamus yhteistoimintaverkostohankkeen toimivuuteen vaikuttanut tähän päätökseen? –*Luottamusehto*

2) Ovatko metsänomistajat kokeneet voivansa vaikuttaa päätöksentekoon yhteistoimintaverkostohankkeessa ja onko lopputulos ollut haluttu? –*Päätöksentekoehto*

3) Muodostuiko Merestä Metsäksi -hankkeesta horisontaalinen, maanomistajien yhteistoimintaan perustuva verkosto? –*Sosiaaliset vaikutukset*

4) Minkälaisia taloudellisia vaikutuksia yhteistoimintaverkostohankkeessa oleminen on aiheuttanut metsänomistajille? –*Taloudelliset vaikutukset*

Kysymykset yksi ja kaksi käsittelevät niitä luottamus- ja päätöksentekoehtoja, joiden oletettiin olevan keskeisiä metsänomistajien tehdessä päätöstään hankkeeseen mukaan lähtemisestä. Kysymys kolme selvittää hankkeen sosiaalisia vaikutuksia laajemmin hankealueella. Kysymys neljä käsittelee taloudellisia vaikutuksia niille metsänomistajille, jotka ovat tehneet luonnonarvokauppasopimuksen.

4 AINEISTO JA MENETELMÄT

4.1 Laadullinen tutkimus

Verkoston sosiaalisia vaikutuksia tarkastellaan laadullisella tutkimusotteella. Tämän lisäksi tarkastellaan suojelun vaikutuksia metsänomistajien talouteen. Laadullinen tutkimus tuo esille tutkittavien havainnot tilanteista ja antaa mahdollisuuden heidän menneisyytensä ja tulevaisuuteensa liittyvien tekijöiden huomioimiseen (Hirsjärvi & Hurme 2004, s. 27). Yleisesti laadullisessa tutkimuksessa on pyrkimyksenä pikemmin löytää tai paljastaa tosiasioita kuin todentaa jo olemassa olevia väittämiä (Hirsjärvi ym. 1997, s. 161). Laadullisessa analyysissä on ajatuksena muotoilla sellaisia raakahavaintoja kuvaavia sääntöjä, jotka pätevät poikkeuksetta koko aineistoon. ”Poikkeustapaukset” on saatava myös sisällytettyä yleispäteviin sääntöihin, mikä pakottaa miettimään havaintolauseet tarkasti ja mahdollisesti useaan kertaan (Alasuutari 1994 s. 43).

Viitekehyksessä mainittujen asioiden tutkiminen vaatii laadullista analyysia: mm. luottamuksen luotettava arviointi ei onnistuisi kvantitatiivisin menetelmin, koska luottamusta on vaikea mitata numeerisesti. Laadullisen tutkimusmenetelmän ansiosta päästään lähemmäs tutkimuskohdetta. Lisäksi hankkeessa on mukana suhteellisen vähän metsänomistajia, joten kvantitatiivisten menetelmien käyttö (esimerkiksi lomaketutkimus) ei olisi ollut tilastollisesti mahdollista.

Aineisto analysoidaan pääsääntöisesti teoriasidonnaisesti. Tuomen & Sarajärven (2002, s. 98-99) mukaan teoriasidonnaisessa analyysissä teoria toimii apuna analyysin etenemisessä ja analyysiyksiköt valitaan aineistosta, mutta aikaisempi tieto ohjaa tai auttaa analyysia. Tarkoituksena on, että aikaisempi teoria ei ainoastaan testaa teoriaa, vaan avaa uusia ajatusuria. Tutkimuksessa on pyritty jakamaan erilleen ne haastatteluista saadut tiedot, jotka ovat varmasti faktaa ja ne, joissa haastatellut ovat itse tulkinneet asioita, tai tutkijan on täytynyt tehdä tulkintoja haastateltujen sanomisista. Esimerkiksi sopimuksen teko on faktaa, mutta metsänomistajan käsitys siitä, että metsät suojellaan pakolla kymmenen vuoden päästä, on hänen omaa tulkintaansa. Lisäksi arvioitaessa luottamuksen jakautumista oli tarvetta tehdä

tulkintaa haastateltavien sanomisista, koska haastattelutilanteessa ei suoranaisesti kysytty metsänomistajien mielipidettä esimerkiksi systeemisen luottamuksen jakautumisesta.

4.2 Haastattelu

Tutkimuksessa käytetään tiedonkeruumenetelmänä puolistrukturoitua haastattelua. Haastattelussa voidaan säädellä aineiston keruuta joustavasti tilanteen edellyttämällä tavalla ja vastaajia myötäillen. Vastauksia on mahdollista tulkita enemmän kuin esimerkiksi postikyselyssä (Hirsjärvi ym. 1997, s. 200). Haastattelu on suora vuorovaikutustilanne haastattelijan ja haastateltavan välillä ja se tähtää informaation keräämiseen haastateltavan ajatuksista, käsityksistä, kokemuksista ja tunteista (Hirsjärvi & Hurme 2004, s. 41).

Puolistrukturoidun haastattelun voidaan sanoa olevan lomakehaastattelun ja strukturoimattoman haastattelun välimuoto, jolloin jokin haastattelun näkökohta on lyöty lukkoon, mutta ei kaikkia. Teemahaastattelussa laaditaan haastattelurunko teema-alueittain, joihin kysymykset kohdistuvat (Hirsjärvi & Hurme 1988, s. 41-47). Kysymykset eivät ole yksityiskohtaisia, eikä niitä tarvitse esittää ennalta määrättyssä järjestyksessä vaan teema-alueittain.

Teemahaastattelussa keskeisiä ovat ihmisten tulkinnat asioista ja heidän asioille antamat merkitykset, samoin kuin se, että merkitykset syntyvät vuorovaikutuksessa (Hirsjärvi & Hurme 2004, s. 48). Jokisen ym. (1993) mukaan vuorovaikutuksen kulku on tärkeässä osassa merkitysten muotoutumisessa. Puheenaiheiden rajaukset, kannanotot ja keskustelijoiden väliset suhteet eivät ole autonomisesti muodostuneet, vaan rakentuvat ja tarkentuvat toisiinsa suhteutuen keskustelun kulussa. Tällöin nämä ominaisuudet ovat lausumien tulkinnan kannalta olennaisia.

4.3 Aineiston hankinta

Tutkimusta varten tehtiin 13 haastattelua tammikuussa 2006 yhden viikon aikana. Vastaajista seitsemän oli metsänomistajia. Lisäksi haastateltaviksi valikoitui metsänomistajien vihjeestä lumipallomenetelmällä kaksi metsänhoitoyhdistyksen

toimihenkilöä. Lumipallo-otanta on kyseessä silloin, kun joitakin henkilöitä on jo haastateltu ja heidän neuvojensa perusteella seuraavat haastattelut kohdistetaan henkilöihin, jotka saattavat täydentää jo saatuja tietoja (Hirsjärvi & Hurme 2004 s. 59). Myös kaksi alueella toimivaa metsäkeskuksen työntekijää sekä Merestä Metsäksi -yhteistoimintaverkostohankkeen projektityöntekijä ja -koordinaattori haastateltiin. Haastatteluiden avulla saadaan näyte hankkeesta, ei kattavaa otosta kaikista hankealueella olevista metsänomistajista ja metsäammattilaisista. Laadullisessa tutkimuksessa on otoksen sijasta tapana puhua harkinnanvaraisesta näytteestä, koska tilastollisten yleistysten sijasta pyritään ymmärtämään jotakin tapahtumaa syvällisemmin, saamaan tietoa jostakin paikallisesta ilmiöstä tai etsimään uusia teoreettisia näkökulmia tapahtumiin ja ilmiöihin (Hirsjärvi ja Hurme 2004 s. 59).

Haastateltavien joukon rajausta tehtiin projektityöntekijän avulla. Kaikkia Merestä Metsäksi -hankkeeseen osallistuneita metsänomistajia ei ollut mahdollista haastatella. Lisäksi haastatteluun haluttiin metsänomistajia, jotka eivät olleet päässeet mukaan hankkeeseen, sekä paikallisia metsäammattilaisia. Projektityöntekijä auttoi identifioimaan mahdollisimman erilaisia metsänomistajia niiden joukosta jotka olivat mukana hankkeessa, sekä sellaisia, jotka eivät olleet päässeet mukaan hankkeeseen. Loppujen lopuksi haastatteluun valikoitui muutamien metsänomistajien kieltäytyttyä tai aikataulujen sopimattomuuden vuoksi neljä metsänomistajaa, jotka olivat mukana hankkeessa. Heistä yksi oli myynyt metsänsä luonnonsuojelualueeksi, muut olivat tehneet luonnonarvokauppasopimuksen. Muista haastatelluista metsänomistajista yksi metsänomistaja ei halunnut mukaan hankkeeseen ja kaksi valikoitui sillä perusteella, että he olivat aktiivisesti osoittaneet kiinnostuksensa hanketta kohtaan, mutta heidän aluettaan ei valittu pilottialueeksi. Haastattelut etenivät haastattelurungon mukaisesti, mutta järjestys vaihteli metsänomistajan kerronnan mukaan (Liitteet 1,2 ja 3).

4.3.1 Metsänomistajien haastattelut

Metsänomistajien joukossa oli maanviljelijä-metsänomistajia, muissa tehtävissä toimivia, työssäkäyviä sekä eläkeläisiä. Metsänomistajista kaikki olivat joko perineet tai ostaneet metsät sukupolvenvaihdoksen yhteydessä vanhemmiltaan. Osa

metsänomistajista oli oman metsänsä lisäksi ostanut metsää ulkopuoliselta taholta. Haastatelluista metsänomistajista viisi asui ostetulla tai perityllä tilallaan, yksi taajamassa, kuitenkin lähellä metsäänsä ja yksi kaupunkialueella kaukana metsästään. Metsänomistajat valittiin tarkoituksellisesti siten, että heidän joukossaan oli erilaista kiinnostusta hanketta kohtaan osoittaneita metsänomistajia. Yksi metsänomistaja, joka oli neuvotellut kauan sopimuksen teosta esittäen omia tarjouksia korvaussummasta, perui haastattelunsa, eikä hänen tilalleen saatu vastaavassa tilanteessa olevaa metsänomistajaa. Haastateltavista metsänomistajista ainoastaan yksi oli nainen, jonka puoliso osallistui myös harvakseltaan keskusteluun haastattelutilanteessa, koska he tekivät päätökset yhdessä metsien hoidosta ja käytöstä.

Metsänomistajien yhteystiedot saatiin Pohjois-Pohjanmaan metsäkeskuksen projektityöntekijältä. Metsänomistajiin otettiin yhteyttä jo kuukausi ennen haastatteluja puhelimitse, koska väliin osuivat joulu ja uusi vuosi, jolloin ihmisiä ei haluttu puhelimitse häiritä. Tässä vaiheessa ainoastaan yksi kieltäytyi haastattelusta ja yhdelle ei haastattelujen ajankohta sopinut, vaikka hän olisi haastatteluun suostunut. Muut metsänomistajat suhtautuivat myönteisesti, mutta kaikki pyysivät vielä muistuttamaan haastattelusta lähempänä ajankohtaa. Tammikuun alussa metsänomistajille soitettiin jälleen. Yksi kieltäytyi nyt haastattelusta perhesyihin vedoten. Hänen tilalleen saatiin kuitenkin toinen samassa tilanteessa oleva metsänomistaja.

Tutkimukseen valikoituneet metsänomistajien tilat olivat yhtä tilaa lukuun ottamatta suuret, vaihdellen 70:stä hehtaarista puoleentoista sataan hehtaariin. Yhden tilan koko oli hyvin pieni verrattuna muihin ja hän myikin koko metsänsä valtiolle. Seitsemästä metsänomistajasta kuusi harjoitti tai olisi harjoittanut aktiivista metsänhoitoa, jos oma terveys olisi sen sallinut. Yhdellä oli metsäalan koulutusta ja useat metsänomistajat olivat käyneet muun muassa metsänhoitoyhdistyksen järjestämiä koulutuskursseja. Kaiken kaikkiaan haastatteluun valikoitui sängen aktiivisia metsänomistajia, joilla oli paljon tietoa metsäasioista. Myös Kumela (2005) ja Juutinen ym. (2005) ovat todenneet luonnonarvokauppaan osallistuneiden metsänomistajien seuraavan aktiivisesti metsäsektorin tapahtumia. Kumelan (2005) Satakunnan alueella suorittamista haastatteluista ja Juutisen ym. (2005) toteuttamasta

kyselytutkimuksesta käy ilmi, että luonnonarvokauppaan osallistuneiden tilat ovat metsätaloudellisesti aktiivisia. Hänninen ja Kurttila (2004) puolestaan ovat tutkineet kyselytutkimuksen avulla metsänomistajien tietoja luonnon monimuotoisuutta edistävästä metsänhoidosta. He päätyivät tulokseen, että mitä aktiivisemmin metsänomistaja harjoitti metsätaloutta, sitä todennäköisemmin hän kuului parhaat tiedot omaavaan luokkaan. Näiden tulosten perusteella voidaan ajatella, että aktiiviset metsänomistajat ovat parhaiten tietoisia metsäsektorin tapahtumista ja siksi myös uudet hankkeet tavoittavat heidät alkuvaiheessa ensimmäisinä. Tässä tutkimuksessa haastateltujen metsänomistajien ikä vaihteli neljästäkymmenestä ikävuodesta seitsemääkymmeneenkolmeen, keski-ikä ollessa 58 vuotta.

Merestä Metsäksi -hanke toimii alueella, missä on paljon arvokkaita elinympäristöjä. Usealla haastatellulla metsänomistajalla olikin omissa metsissään metsälain 10§ nojalla suojeltuja kohteita. Natura -ohjelma sen sijaan oli suhteellisen tuntematon, eikä täten ainakaan haastattelujen mukaan vaikuttanut negatiivisesti metsänomistajien ajatteluun suojelua kohtaan. Yleisesti Merestä Metsäksi hankkeeseen suhtauduttiin odottavasti, eivätkä aiemmin tapahtuneet suojeluhankkeet olleet päällimmäisinä mielessä haastatelluilla metsänomistajilla.

4.3.2 Metsäammattilaisten haastattelut

Toisena haastatteluryhmänä olivat paikalliset metsäammattilaiset. He valikoituivat haastatteluun, koska toimivat samalla alueella kuin metsänomistajat, jotka olivat hankkeessa mukana. He olivat kaikki jo pitkään alalla toimineita ammattilaisia, ja metsänhoitoyhdistyksen toimihenkilöille osa haastatelluista metsänomistajistakin oli tuttuja ja heidän kanssaan oli tehty yhteistyötä. Kaksi viimeistä haastattelua kohdistuivat metsäkeskuksen projektivetäjiin, jotka osasivat parhaiten kertoa hankkeen kulusta ja tavoitteista ja siitä, miten tavoitteet olivat toteutuneet. Sen lisäksi, että metsäammattilaisten haastattelut toimivat tärkeänä taustatietona analyysiä varten, oli niillä myös suuri merkitys verkoston horisontaaliutta ja verkostomaisuutta arvioitaessa. Myöhemmin tekstissä termi ”paikalliset metsäammattilaiset” viittaa Hanhikiven alueella toimiviin neljään haastateltuun metsäammattilaiseen ja projektityöntekijä ja -koordinaattori mainitaan erikseen ja ”metsäammattilaiset” viittaavat heihin kaikkiin.

4.3.3 Haastattelujen ajankohta ja määrä

Haastattelut tehtiin vuonna 2006, tammikuun toisella ja kolmannella viikolla. Helsingin ja Pohjois-Pohjanmaan pitkän välimatkan vuoksi oli tarkoituksenmukaista tehdä kaikki haastattelut kerralla viikon aikana asuen paikan päällä. Metsäammattilaisten kanssa haastatteluista sovittiin vasta paikan päällä, mutta heidän kanssaan sopivan ajankohdan järjestymisen osoittautui yllättävän helpoksi. Keskimäärin haastattelut kestivät kolme varttia, lyhyimmän ollessa puolisen tuntia ja pisimmät lähes pari tuntia. Kaikki metsänomistajat haastateltiin heidän kotonaan, mikä vähensi kiistatta haastattelun virallisuuden tunnetta. Metsäammattilaiset haastateltiin kaikki heidän työpaikoillaan.

Laadullisessa aineistossa on usein vaikea määrittää mikä on aineiston riittävä koko. Muutamaa henkilöä haastattelemalla voidaan saada merkittävää tietoa ja tiedonkeruu voi sisältää suuren joukon havaintoja ja olla täten kvantitatiivisesti runsas (Hirsjärvi & Hurme, 2004 s. 59). Laadullisessa tutkimuksessa pyritään kuvamaan jotakin tapahtumaa, ymmärtämään tiettyä toimintaa tai antamaan ymmärrettävä tulkinta jostain asiasta, ei luomaan tilastollisia yleistyksiä (Eskola & Suoranta, 2001, s. 60-68, Bertaux 1981, s. 37-38). Aineiston koolla ei ole välitöntä vaikutusta tutkimuksen onnistumiseen, vaan aineiston tehtävänä on toimia tutkijan apuna käsitteellistä ymmärrystä rakennettaessa.

Aineiston kokoa voi yrittää määritellä muutamalla tavalla. Ensinnäkin aineistoa on riittävästi, kun uudet haastateltavat eivät tuo enää uutta tietoa. Tätä kutsutaan kylläntymiseksi eli saturaatioksi. Toisekseen aineisto on mielekästä rajata teoreettista kattavuutta silmälläpitäen. Kolmas näkökohta korostaa sitä, että tulisi miettiä sitä, miten hyvin analyysi on yleistettävissä. Yleistyksen tehdään aineiston tulkinnoista ja yleistettävyyden liittyy siten olennaisesti aineiston järkevään kokoamiseen. Tällöin olisi tärkeää haastateltavia valittaessa huomioida, että haastateltavilla olisi samanlainen kokemusmaailma, he tietäisivät tutkimusongelmasta ja olisivat jopa kiinnostuneita siitä. (Eskola & Suoranta 2001, s. 60-68, Bertaux 1981, s. 37-38.)

Tässä tutkimuksessa tärkeimpänä lähtökohtana oli aineiston kokoa määritettäessä teoreettinen kattavuus. Haastatteluun haluttiin eri tilanteissa olevia metsänomistajia,

koska kaikkia hankkeen toiminta-alueella olevia metsänomistajia ei olisi ollut mahdollista haastatella. Eri tilanteissa olevien metsänomistajien haastattelu takasi sen, että teoreettisen viitekehyksen toimivuutta oli mahdollista tutkia aineiston avulla. Haastattelut tuli toteuttaa myös kustannustehokkaasti, joten seitsemän metsänomistajan haastattelun jälkeen vaikutti siltä, että tapaus on hallussa ja aineisto takaa kattavan analyysin. Metsäammattilaiset taas eivät enää muutaman haastattelun jälkeen tuoneet tutkimuksen kannalta uusia näkökulmia, jolloin kyseessä oli saturaatio, minkä vuoksi metsäammattilaishaastattelujen määrä katsottiin riittäväksi.

4.4 Aineiston analyysi

Kaikki haastattelut nauhoitettiin ja litteroitiin sanatarkasti. Litteroitua aineistoa kerääntyi yhteensä 179 paperiliuskaa. Kaikista haastatteluista tehtiin heti haastattelun jälkeen myös päiväkirjamaiset arviointilomakkeet, joihin kirjattiin haastattelun tunnelmia sekä hyvin sujuneita asioita tai parannusehdotuksia. Litteroidun aineiston analyysissä käytettiin Atlas.ti- ohjelmaa, joka sopii parhaiten strukturoimattoman tai vähän strukturoidun tekstiaineiston temaattiseen luokitteluun. Ohjelma tarjoaa aineiston luokitteluun, hallintaan ja selailuun apuvälineitä, mutta tulkinta jää tutkijan tehtäväksi (Lonkila ja Silvonen 2002).

Aluksi aineisto koodattiin haastattelurungon mukaisesti. Tämä teki aineiston entistä tutummaksi ja mahdollisti myös sen, että tietyn kysymyksen vastauksia voitiin tarkastella helposti kaikkien haastateltavien kohdalla. Metsänomistajille ja metsäammattilaisille oli omat haastattelurungot, jotka koodattiin siten erikseen (Liitteet 1, 2 ja 3). Aineiston toisella työstökerralla oli etukäteen mietitty mikä olisi oleellista teoreettisen viitekehyksen kannalta saada aineistosta esille. Tätä varten oli laadittu alustava koodirunko. Näiden lisäksi koodattiin aineistosta esiin nousevia asioita, lähinnä kuitenkin täydennettiin jo etukäteen mietittyä koodausrunkoa. Eskolan & Suorannan (2001 s. 156) mukaan aineistosta ei tosiasiassa nouse asioita esiin, vaan tutkijaa ohjaavat huomaamatta muun muassa tutkimuksen tarkoitus ja aikaisemmat teoriat ja lopputulos on sekoitus tutkijan ennakkoluuloja ja aineiston tulkintaa. Koodirunko on tutkijan laatima konstruktio, ei mikään puhdas teoria ja elää siten koodauksen ajan aineiston mukaan.

4.4.1 Teemoittelu ja tyypittely

Teemoittelun avulla aineistosta voi poimia käytännöllisen tutkimusongelman kannalta olennaista tietoa ja ensimmäinen lähestyminen aineistoon kulkeekin usein tematisoinnin eli jäsentämisen kautta. Teemoittelun jälkeen on mahdollista suorittaa tyypittely, eli aineisto esitetään yleensä eräänlaisten mallien avulla yhdistettyinä tyypeinä. Teemoittelun jälkeen aineisto ryhmitellään tyypeiksi, jotka sisältävät samankaltaisia tarinoita. Tyypit tiivistävät ja tyypillistävät, ja niihin yhdistetään kaikkea sellaista, mitä ei yksittäisessä vastauksessa välttämättä ole. Tyypittely edellyttää aina haastattelujoukon jäsentämistä eli teemoittelua. (Eskola & Suoranta 2001 s. 174-185, Roos 1988, s. 201-204.)

Eskola & Suoranta (2001, s. 182) erottelevat kolme erilaista tapaa muodostaa tyyppejä:

- 1) *Autenttinen* on yhden vastauksen sisältävä tyyppi, joka on esimerkkinä laajemmasta aineiston osasta. Yhden näkökulman oletetaan siis edustavan yleisemmin vähintään osaa aineistosta.
- 2) *Yhdistetyssä, mahdollisimman yleisessä* tyypissä mukaan otetaan vain sellaisia asioita, jotka esiintyvät suuressa osassa tai kaikissa vastauksissa. Poikkeukselliset mielipiteet eivät siis mahdollisesti sisälly tyyppiin.
- 3) *Mahdollisimman laaja* tyyppi on silloin, kun jotkut tyyppiin mukaan otettavat asiat ovat esiintyneet kenties vain yhdessä vastauksessa. Tyyppi on sisäisesti kuitenkin looginen, eli tyyppi on mahdollinen, vaikka ei sellaisenaan todennäköinen.

Tässä tutkimuksessa aineiston koodaus tapahtui ensin yleisiin teemoihin, kuten talous, asenne, verkostomaisuus, luottamus ja tietysti haastattelurungon koodaamisesta oli mahdollista saada muun muassa taustat selville, kuten ikä ja koulutus. Tämän jälkeen oli vuorossa jo koodattujen teemojen syvempi ja yksityiskohtaisempi koodaus, jolloin alkoi hahmottua esimerkiksi henkilö- ja systeemisen tason luottamuksen jakautuminen eri tahoja kohtaan, verkostojen yhtenäisyys ja metsänomistajien vaikutusmahdollisuus päätöksentekoon.

Teemoittelun jälkeen aineistoa tarkasteltiin tarkemmin tyypittelemällä. Tyypittelyn avulla haluttiin erityisesti tietoa luottamuksesta toisin sanoen onko luottamus vaikuttanut metsänomistajien päätökseen osallistua hankkeeseen. Tyypittelyn avulla saatiin selville erilaisten luottamusryhmien ominaispiirteet ja metsänomistajat oli mahdollista jakaa tyyppien avulla eri ryhmiin. Aineistoa ryhmitellessä käytettiin yhdistettyä, mahdollisimman yleistä tyyppiä. Alasuutarin (1994 s. 83) mukaan on oleellista löytää typologia, jossa kaikille tapauksille on oma lokeronsa. Jakoa tyyppeihin ei saa tehdä liian pienien eikä suurien erojen takia, jolloin tyyppiluokkia voi tulla liian vähän tai ääritapauksessa jokainen haastateltu edustaa omaa luokkaansa. Tässä raportissa luokat oli etukäteen määritelty teoreettisen viitekehyksen mukaisesti, joten tarkastelun lähtökohtana oli selvittää kuinka hyvin rajat toimivat käytännössä. Samaa tyyppiä edustivat useimmiten jokseenkin samanlaiset haastateltavat. Tyyppien esittämien argumenttien yleisyyttä ei arvioitu kvantitatiivisesti.

4.5 Taloudelliset laskelmat

Denzinin (1970, s. 297-313) mukaan ongelmaa tulisi aina tutkia ja analysoida niin monen metodologisen näkökulman kannalta kuin mahdollista. Tämä on kuitenkin harvoin mahdollista mm. ajan puutteen vuoksi. Ongelman tutkimisessa useasta eri näkökulmasta eli triangulaatiossa on tavoitteena estää vinoutumia. Tutkijan omat persoonalliset ajatukset heijastuvat helposti tutkimukseen, kun tutkija tutkii ongelmaa vain yhdestä näkökulmasta. Triangulaatiossa on usein yksi vallitseva metodi, jota muut metodit sitten täydentävät. Tutkimuksessa triangulaation tulisi vähentää mahdollisia sisäisiä ja ulkoisia heikkouksia niin paljon kuin mahdollista.

Brymanin (2004, s. 275) mukaan triangulaatio yhdistettiin alun perin hyvin voimakkaasti kvantitatiiviseen tutkimusstrategiaan. Se sopii kuitenkin erinomaisesti myös kvalitatiiviseen tutkimusstrategiaan. Bryman (2004, s. 275) mainitseekin esimerkkinä tutkimuksen, jossa tutkijat tarkastavat havaintojaan kyselylomakkeen avulla, eli testaavat, ovatko he ymmärtäneet havaintonsa oikein. Useimmiten triangulaatiota käytetäänkin kvalitatiivisen tutkimuksen apuna silloin, kun haastatteleamalla tai havainnoinnin avulla ei voida saada kaikkea haluttua tietoa ja on

tarpeen käyttää kvantitatiivisia menetelmiä, kuten haastattelulomaketta, tämän tiedon saamiseksi.

Denzin (1970, s. 301-310) erottaa neljä eri triangulaatiotapaa tutkimuksessa:

Aineistotriangulaatio = Tutkimuksessa yhdistellään monenlaisia aineistoja keskenään.

Tutkijatriangulaatio = Samaa ilmiötä tutkii useampi tutkija, ja he neuvottelevat havainnoistaan ja näkemyksistään.

Teoriatranguaatio = Tutkimusaineistoa tutkitaan ja lähestytään erilaisilla teorioilla.

Menetelmätrianguaatio = Tutkimuskohdetta tutkitaan useilla eri aineistohankinta- ja tutkimusmenetelmillä

Tässä tutkimuksessa on tarkoitus selvittää sosiaalisten vaikutusten lisäksi hankkeen taloudelliset vaikutukset metsänomistajille. Hinnoittelutekijät ovat määritelleet summan, jonka metsänomistajat ovat saaneet osallistumisesta yhteistoimintaverkostohankkeeseen. Korvaussummasta on ollut mahdollista neuvotella, mutta tätä mahdollisuutta ei ole käytetty paljon hyväksi. Selvityksen avulla on tarkoitus lähestyä metsänomistajan näkemyksiä toisesta näkökulmasta kuin haastatteluissa. Haastatteluissa kysyttiin metsänomistajan mielipidettä suojelusta saatavan korvauksen suuruudesta, samoin kuin hänen jatkosuunnitelmiaan kymmenen vuoden päästä, kun lähes jokaisen kohdalla sopimus umpeutuu.

Tutkimuksessa hyödynnetään menetelmätrianguaatiota. Metsänomistajilta kysyttiin haastattelussa heidän mielipidettään korvauksen määrästä ja heidän tulevaisuuden suunnitelmistaan suojellun, tai suojeluun tarjotun/halutun alueen suhteen. Vertaamalla heidän näkemyksiään metsäkeskukselta saatuihin suojelualueen metsänhoitosuunnitelmiin ja niiden avulla simuloituihin alueen hakkuumahdollisuuksiin voidaan arvioida, miten tarkkaan metsänomistaja on harkinnut suojeluhankkeen vaikutuksen omalle taloudelleen. Simuloinnit tehdään MOTTI -ohjelmalla, joka on kehitetty tarkastelemaan erilaisten kasvatusohjelmien vaikutuksia puuston kehitykseen, hakkuukertymiin ja taloudelliseen kannattavuuteen (MOTTI-ohjelmisto 2006). Vertailun avulla saadaan samasta asiasta kaksi eri näkökulmaa, ts. metsänomistajan oma käsitys asiasta ja metsänhoitosuunnitelmien

tuottama arvio alueen tuloista puuntuotannossa. Tämän avulla voidaan arvioida, kuinka rationaalisesti metsänomistaja käyttäytyy taloudellisesti tai kuinka paljon hän arvostaa metsänsä muita kuin puuntuotannollisia hyötyjä. Metsänhoitosuunnitelmista voi ilmetä myös asioita, jotka ovat jääneet mainitsematta haastattelujen aikana. Tällöin triangulaatiometodin käyttö näyttäisi parhaiten hyötynsä. Jos näin ei käy, voidaan todeta haastatteluiden olleen onnistuneita ja metsänomistajien ilmaisseen vapautuneesti omat mielipiteensä ja olleen myös tietoisia metsiensä hakkuumahdollisuuksista.

Menetelmätriangulaatio on sovellettavissa ainoastaan niihin metsänomistajiin, jotka ovat mukana hankkeessa ja joita on haastateltu. Muiden hankkeessa mukana olevien metsänomistajien kohdalla arvioidaan vaihtoehtoiskustannukset, eli valinnan aiheuttama hyödyn tai tuotannon vähennys mitattuna parhaalla menetetyllä vaihtoehdolla, tässä tapauksessa lähinnä hakkuutuloilla.

Metsänhoitosuunnitelman puustotietojen perusteella suojeluun tulleet luonnonarvokauppuviot simuloitiin MOTTI –ohjelmalla olettaen, että metsänhoito olisi mahdollista koko ajan ilman rajoituksia. Näin voitiin arvioida hakkuutulot, jotka menetettiin suojeltaessa. Hakkuutulot diskontattiin nykyhetkeen 3 prosentin korolla. Hakkuutuloihin lisättiin Hyytiäisen ym. (2006) laskemat paljaan maan arvot. Tästä hakkuutulojen ja paljaan maan arvon yhteissummasta vähennetään tulot, olettaen että metsien talouskäyttö alkaisi heti suojelun päätyttyä kymmenen vuoden päästä, eli metsänhoitotyöt viivästyisivät suojelun vuoksi kymmenen vuotta. Kun metsänhoidon tuloista ilman rajoituksia on vähennetty metsänhoidon tulot kymmenellä vuodella viivästettynä, saadaan suojelusta aiheutuneet (minimi) kustannukset. Tätä summaa voidaan verrata suojelun tuloihin kymmenen vuoden ajalta. Vertailu on suuntaa antavaa ja simuloinnin aikana on täytynyt tehdä muutamia oletuksia mm. diskonttokoron suuruudesta, jotta simulointi onnistui. Sukkessio ei vielä ole ehtinyt kovin pitkälle suojelualueella, joten suojelusta saadut tulot mittaavatkin tällä hetkellä pikemmin luontoarvoja kuin puuston arvoa.

5 TULOKSET

5.1 Metsänomistajien ja metsäammattilaisten verkostoituminen ja luottamus

Tämän tutkimuksen keskeisenä tarkoituksena on selvittää, miten luottamus on vaikuttanut metsänomistajien päätökseen osallistua Merestä Metsäksi yhteistoimintaverkostohankkeeseen. Tämän arvioiminen edellyttää selvitystä siitä, miten hyvin hanke vastaa verkostoa ja onko mahdollinen verkosto horisontaalinen vai vertikaalinen, koska myös tämä vaikuttaa luottamuksen syntyyn. Oletuksena on, että Merestä Metsäksi -hanke on muodostanut verkoston eri toimijoiden välillä ja lähtökohtana on mitata kuinka tiivis tämä verkosto on. Merestä Metsäksi -hankkeen verkoston tiiviyttä arvioitiin koodaamalla Atlas.ti -ohjelman avulla toimijoiden välisiä yhteyksiä, vuorovaikutusta ja yhtenäisyyttä, jotka Castellsin (1996, s. 187) mukaan vaikuttavat verkoston toimintaan. Tekstissä esiintyvissä sitaateissa lyhenne MO viittaa metsänomistajaan, MA metsäammattilaiseen, T tutkijaan ja H haastateltavaan. Numerot MA:n tai MO:n perässä viittaavat haastattelujärjestykseen.

5.1.1 Verkoston yhtenäisyys

Koska Merestä Metsäksi -hanke toimii usealla maantieteellisellä alueella myös Pohjois-Pohjanmaalla, tarkasteltiin verkoston käsitettä alueittain. Tarkasteluun otettiin alueet, joissa oli tehty haastattelut, joten alueita oli kaksi. Käytännössä tämä tarkoitti sitä, että yhden suojellun tai suojeluun ajatellun metsäalueen metsänomistajat ja paikalliset metsäammattilaiset muodostivat tarkastelussa yhden verkoston. Ainoastaan Merestä Metsäksi -hankkeen projektityöntekijä ja projektikoordinaattori olivat mukana molemmissa verkoston tarkasteluissa, koska heillä oli kontaktit kaikkiin muihin osapuoliin.

Aineistosta nousi hyvin vahvasti esille se, että yhteydet, vuorovaikutus ja yhtenäisyys olivat lähes kaikkien metsänomistajien kesken satunnaisia tai osittaisia kaikkia osapuolia kohtaan. Myös metsäammattilaiset, lukuun ottamatta projektityöntekijää ja -koordinaattoria, kokivat verkoston yhteyksien toimivan osittain. Kommunikaatiota syntyi vain tuttujen osapuolten välille, joten Merestä

Metsäksi -hanke ei näyttänyt suuremmin lisäävän metsänomistajien halua verkostoitua päästäkseen hankkeeseen mukaan. Lähinnä ystävien kanssa keskusteltiin siitä, kuka on tehnyt sopimuksen ja kuka ei. Uusia tuttavuuksia sen sijaan ei liiemmin syntynyt. Muiden aikeista oli useimmiten kuultu suoraan, ei kolmannen osapuolen välityksellä. Analyysin tulokset viittaavat siihen, että verkoston tiiviys on jo ennestään tuttujen välillä hyvä, eikä hanke sitä enää lisännyt. Tämä viittaa myös siihen, että verkostossa on sosiaalisia aukkoja toimijoiden välillä, mikä vähentää toimijoiden luottamusta verkostoon ja sen muihin jäseniin.

T: Eli tiedätte sitten varmaan muut alueelta tähän sopimukseen mukaan lähteneet?

H: Kyllä mä ne tiiän. En mä tiiä kaikkia, montako niitä oli, mutta kyllä mä muutamia tiiän.

T: Onko ollu puhetta siellä tiedotustilaisuudessa vai ihan niinku kylällä tässä?

H: Kylällä tässä ku on nähty ja mitä on puhuttu. Ja kyllä mä siellä tiedotustilaisuudessa tai siellä maastoretkellä ku oltiin, niin siellä kuuli niinku jo kahelta, että ne on kiinnostuneita ja jos nyt jotakin korvausta tulee niin lähtevät mukkaan. (MO 3)

T: No tiedättekö ketkä metsänomistajat nyt tällä alueella nyt olis lähteny mukaan tähän?

H: Kyllähän siihen on, mitä minä oon saanu tietoon, niin en oo nyt saanu tarkempia raportteja, mutta kyllä minun käsittääkseni nämä on aika lailla lähteny niitä mukaan. Että en tiiä yhtään rosentteja tai tällai. (MA8)

Kolme haastateltua metsänomistajaa oli helpompi luokitella, koska he kokivat, että lähes minkäänlaista vuorovaikutusta ei muiden tahojen kanssa ollut. Heidän käsityksensä mukaan yhteistoimintaverkosto ei siis täyttänyt verkoston määritelmää. Kaksi näistä metsänomistajista oli sitä mieltä, että kontakteja muiden kanssa ei ollut siksi, että he eivät tunteneet ketään tai asuivat niin kaukana muista metsänomistajista, että mitään yhteyksiä ei syntynyt. Yhden kohdalla kontaktien puuttuminen oli tietoinen päätös olla välittämättä muiden mielipiteistä.

H: Mutta en oo keltään kysyny, enkä tiiä kenen, yhtään kenenkään muun mehtää, ku mikä on suojeltu, että en oo keltään kysyny ketä muita on. Että tämä on meidän henkilökohtanen päätös, että me tehään vain henkilökohtasia päätöksiä. (MO 5)

Voidaan sanoa, että useimmiten verkostossa toimijat olivat tyytyväisiä verkoston toimintaan, oli kontakteja tai ei. Yhteydet projektityöntekijään olivat kaikilla hyvät ja

helposti rakentuneet, ja myös tuttujen metsänomistajien ja -ammattilaisten kesken yhteydet toimivat siinä määrin kuin metsänomistajat halusivat. Aineistosta nousi selvästi esiin vain yksi metsänomistaja, joka oli muita toimijoita enemmän yhteydessä muihin. Hän koki myös, ehkä omasta aloitteellisuudestaan johtuen, että muilla, sekä metsänomistajilla että metsäammattilaisilla, oli samanlaiset intressit suojelua kohtaan kuin hänellä itsellään. Huomionarvoista on, että tämä metsänomistaja toimi alueella, jota sitten ei loppuvaiheessa valittu pilottialueeksi. Yhteistyö näytti korostuvan tällaisella alueella mahdollisesti jopa enemmän kuin alueilla, jotka valittiin pilottialueiksi.

5.1.2 Verkoston rakenne

Tiivistettynä voi sanoa, että verkoston yhtenäisyys oli osittaista kaikkialla. Seuraavaksi on tarkoitus määrittää verkoston rakennetta, jolloin saadaan selville onko Merestä Metsäksi -hanke toiminut noudattaen horisontaalisen vai vertikaalisen verkoston ominaispiirteitä. Horisontaalius ja vertikaalius liittyvät tiiviisti myös verkoston yhtenäisyyteen, jonka avulla myös horisontaalisuutta ja vertikaalisuutta on mahdollista arvioida. Tieto verkoston horisontaalisuudesta tai vertikaalisuudesta auttaa selvittämään, onko osa toimijoista, lähinnä metsänomistajista, jäänyt verkoston laidalle, ja onko tämä aiheuttanut luottamuksen puutetta verkkosysteemiin ja toisiin osapuoliin.

Kuten jo verkoston yhtenäisyyttä tutkittaessa kävi ilmi, monet toimijat olivat kontaktissa usein jo aiemmin tuntemiinsa tahoihin. Analysoitaessa verkoston rakennetta useimmat haastatellut asettuivat luokkaan, jota koodattiin vertikaalisen verkoston tunnuksin. Tähän luokkaan asettuivat lähes kaikki haastatellut, mikä tarkoitti käytännössä sitä, että yhteyttä oli aktiivisesti pidetty ainoastaan projektityöntekijään ja verkostot täyttivät vertikaalisen verkoston kriteerit.

Useimmiten haastateltu oli lukenut hankkeesta lehdistä tai projektityöntekijän lähettämästä kirjeestä tai käynyt tiedotustilaisuudessa. Näin oli sekä metsänomistajien että paikallisten metsäammattilaisten kohdalla. Tutkimuksen kannalta onkin kiinnostavaa, jatkuiko yhteydenpito vain projektityöntekijän kanssa vertikaalisesti, vai oliko esimerkiksi tiedotustilaisuus kirvoittanut vaihtamaan

kommentteja enemmän myös muiden toimijoiden kanssa. Näin näytti tapahtuneen kuitenkin hyvin vähän, hanketta hoidettiin projektityöntekijän kanssa, ja puhetta hankkeesta oli harvoin muiden toimijoiden kanssa. Suurin syy tähän oli se, että projektityöntekijän kanssa työskentely koettiin helpoksi ja erittäin informatiiviseksi eikä tarvetta muiden kanssa keskusteluihin suuremmin koettu.

Metsänomistajien osalta vertikaalisuus korostui monelta osin. Paitsi että metsänomistajat saivat alun perin tietoa hankkeesta projektityöntekijältä, he myös itse olivat aktiivisia tiedon etsimisessä. Lisätietojen kysyminen kohdistui kuitenkin lähes yksinomaan projektityöntekijään. Tutkimuksen kannalta oli kiintoisaa huomata, että vaikka metsänomistajat usein kokevat metsänhoitoyhdistyksen edunvalvojakseen ja läheiseksi, niin yhdistyksen mielipidettä ei kukaan haastatelluista metsänomistajista kysellyt ainakaan ennen sopimuksen allekirjoitusta. Tämä entisestään korosti verkoston vertikaalimaisuutta. Yhteydenpito projektityöntekijän välillä tapahtui kahdella eri tavalla. Osa metsänomistajista otti itse aktiivisesti yhteyttä projektityöntekijään jo siinä vaiheessa, kun kirje hankkeesta tuli kotiin. Osa taas ei todennäköisesti olisi edes tiedostanut hankkeen olemassaoloa, kotiin lähetetystä kirjeestä huolimatta, jos projektityöntekijä ei olisi ottanut yhteyttä heihin henkilökohtaisesti puhelimitse ja kysellyt mielipidettä. Tavalla tai toisella hankkeesta siis tiedettiin hyvin, mutta muiden tahojen kanssa keskustelua ei paljon syntynyt.

T: ... Oliko tää ajatus siitä sopimukseen mukaan lähtemisestä teidän tekemä, vai?

H: No kyllä vois sanoa, että se enemmän ni oli se, että kysyttiin, pyyettiin, niin sitte rupes vasta ajattelemmaan.

T: Että ihan oikeesti.

H: Niin että jos ei sitä ois tuotu ihan niinku. Mekin ollaan niin paljon kiireisiä ihmisiä, tuotu ihan meille asti, niin tuskinpa. (M05)

T:(...) Entä keneltä ja milloin te kuulitte tästä Merestä Metsäksi hankkeesta?

H: Ilmeisesti luin ensinnä lehestä ja sitten niin tuli mikäs tämä oli tämä yhdysmies, jolta.

T: Juha Niemi.

H: Joo, se tuli sitte niin kirje ja minä soitin hänelle ja. Ja sillä lailla ilmottauin puhelimitse. (M02)

Valtioneuvoston periaatepäätöksen mukaan yhteistoimintaverkostoilta odotetaan muun muassa laaja-alaista yhteistyötä ja vuorovaikutusta (Valtioneuvoston... 2002).

Merestä Metsäksi -hankkeessa tätä on toteutettu erityisesti ahkeralla neuvonnalla ja tiedottamisella. Tarkasteltaessa eritoten metsäammattilaisiin kohdistunutta neuvontaa ja tiedotusta kävi ilmi, että paikallisille metsänomistajille kuin myös metsäammattilaisille on aktiivisesti tiedotettu hankkeesta. Metsäammattilaisille on järjestetty vain toimihenkilöille tarkoitettuja tiedotustilaisuuksia ja heidät on kutsuttu mukaan myös yleisiin metsänomistajille suunnattuihin tiedotustilaisuuksiin. Tavoitteena on ollut, että metsäammattilaiset tietävät ja tuntevat hankkeen ja osaavat ohjata tiedustelut projektityöntekijälle.

Paikallisia metsäammattilaisia haastatellessa tuli ilmi, että heidän tietonsa hankkeen tavoitteista ja toteutustavoista olivat hyvät. Lähinnä tiedotuksen tarkoituksena oli kuitenkin ollut informaation antaminen ja mahdollisten kysymysten ohjaus projektityöntekijälle, ei niinkään yhteistyön lisääminen metsäammattilaisten ja metsänomistajien kesken. Projektityöntekijän ja -koordinaattorin haastatteluissa tuli ilmi, että tärkeintä oli paikallisten metsäammattilaisten tiedottaminen ja heidän asenteensa saaminen hankkeelle myönteiseksi.

Paikallistasolla metsäammattilaisten ja metsänomistajien välinen vertikaalimainen verkosto siis entisestään vahvistui, mutta sitä ei pidetty negatiivisena asiana. Päinvastoin paikalliset metsäammattilaiset kokivat tilanteen toimivan hyvin, eivätkä kaivanneetkaan suurempaa roolia esimerkiksi neuvojen antajana. Suurin osa paikallisista metsäammattilaisista tuntui olevan sitä mieltä, että hanke kulkee omalla painollaan, ja on hyvä että siihen ei tarvitse sen enempää sekaantua. Alun tiedottamisen jälkeen heidän tietonsa eivät olleetkaan ajan tasalla, metsänomistajien kiinnostus hanketta kohtaan ja hankkeeseen osallistuvien metsänomistajien määrä olivat lähinnä arvailuja. Tieto näistä asioista olisi ollut saatavilla projektityöntekijältä, mutta jos hänen kanssaan oli keskusteltu, niin hanketta oli lähinnä sivuttu.

H: Ei kukaan rupea räpistelemään siinä, ei tiedä asiasta ehkä tarpeeksi, ja pidettiin niinku itestään selvänä, että tää on nyt Niemen Juhan projekti ja tiedustelut ohjataan hänelle. (MA 9)

Verkoston horisontaalisuutta ja vertikaalisuutta tutkittaessa tuli esille, että Merestä Metsäksi -hanke toimi vertikaalisen verkoston tavoin. Horisontaalisuutta ei osattu

suuremmin kaivata, vaan oltiin tyytyväisiä verkoston toimintaan sen nykyisessä muodossa. Analyysin perusteella eri toimijoiden välillä on siis ollut sosiaalisia aukkoja, jotka Ruuskasen (1999, s. 42) mukaan vähentävät helposti verkoston laidalla olevien toimijoiden luottamusta verkkosysteemiin ja sen toisiin osapuoliin. Aineiston perusteella on kuitenkin vaikeata sanoa, että näin olisi käynyt. Haastateltujen henkilöiden kohdalla ei käynyt ilmi, että he olisivat kaivanneet enemmän kommunikointia muiden osapuolten välillä. Projektityöntekijä oli tavoittanut lähes kaikki kokeilualueiden metsänomistajat. Mikäli vuorovaikutusta olisi ollut enemmän kaikkien osapuolten kesken, erityisesti verkoston laidalla oleviin, olisi kiinnostus hanketta kohtaan saattanut olla jopa suurempaa. Seuraavassa kappaleessa tutkitaankin tarkemmin luottamuksen vaikutusta metsänomistajien päätökseen osallistua tai olla osallistumatta hankkeeseen. Verkoston yhtenäisyydellä ja rakenteella on oletettavasti ollut merkitystä myös luottamuksen syntyyn.

5.1.3 Verkostot ja luottamus

Luottamuksen merkitystä hankkeeseen osallistumiseen on mahdollista tarkastella, kun jaetaan metsänomistajien luottamus kahteen eri ulottuvuuteen, systeemisen ja henkilötason luottamukseen (ks. luku 3). Jotta tämä voitaisiin tehdä, on tärkeää määritellä tahojen sijoittuminen erilaatuisen luottamuksen piiriin. Henkilötason luottamuksen pariin määriteltiin ne toimijat, joiden kanssa metsänomistajilla oli jo ollut yhteistyötä aiemmin, tai jotka he jo tunsivat ennestään. Jos yhteistyötä oli ollut jo useita vuosia sitten, tai se oli ollut hyvin lyhytaikaista, laskettiin sen kuuluvan systeemisen luottamuksen pariin. Metsänomistajille mahdollisesti täysin tuntemattomat tahot kuuluivat myös systeemisen luottamuksen piiriin.

Systeemisen ja henkilötason luottamuksen taulukoinnin on tarkoitus auttaa määrittämään ainoastaan haastateltujen metsänomistajien luottamusta. Haastatellut metsäammattilaiset antoivat samoista luottamuksen ulottuvuuksista oman näkökulmansa, jota oli mielenkiintoista verrata metsänomistajien näkemyksiin. Erityisesti systeemisen tason luottamusta oli helpompi arvioida, kun oli tietoa siitä, minkälaisia metsänhoitotoimintoja alueella on ollut tai on parhaillaan käynnissä.

Tutkimuksen yksi tarkoitus oli selvittää oliko hankkeen tuloksellisuuden avain ollut luottamuksen onnistunut luominen metsänomistajien keskuudessa. Tämän arvioimiseksi oli tärkeää tietää myös taustalla oleva mahdollisesti useiden vuosien aikana syntynyt luottamus eri tahoihin. Kun tiedetään metsänomistajien keskuudessa olemassa oleva luottamus, voidaan arvioida onko se kasvanut vai vähentynyt hankkeen ansiosta ja oliko luottamuksen luominen avainasemassa hankkeen tuloksellisuuden kannalta. Seuraavassa keskitytään tarkastelemaan jo olemassa olevaa luottamusta.

Jako systeemisen ja henkilötason luottamukseen

Seitsemästä metsänomistajasta viisi tunsi jo aiemmin joko projektityöntekijän tai -koordinaattorin ja oli tehnyt aiemmin yhteistyötä toisen tai molempien kanssa, joten tämä suhde määriteltiin henkilötason luottamukseksi. Kaksi metsänomistajaa eivät tunteneet edellä mainittuja henkilöitä, joten heidän luottamuksensa oli systeemisen tason luottamusta. Systeemisen tason luottamuksen kohteena on lähemmin tarkasteltuna metsäkeskus, koska hankevetäjät edustavat tätä organisaatiota. Systeeminen luottamus liittyy yleensä abstrakteihin järjestelmiin ja on usein riippumaton henkilöistä (Ruuskanen 1999, s. 39). Voidaan kuitenkin ajatella, että luottamus on muuttunut henkilötason luottamukseksi projektityöntekijää kohtaan hankkeen kuluessa, koska häneen on tutustuttu paremmin.

Metsänomistajien luottamusta toisiin metsänomistajiin analysoitaessa jako oli hieman selkeämpi kuin arvioitaessa luottamusta projektivetäjiä kohtaan. Kaikki haastatellut metsänomistajat tunsivat muita metsänomistajia, vaikka eivät olisikaan olleet heidän kanssaan tekemisissä tämän hankkeen tiimoilta. Ainoastaan yksi metsänomistaja ei tuntenut muita kokeilualueella toimivia metsänomistajia, mutta hänenkin tuttavapiirissään oli metsänomistajia, joten suhteet muihin metsänomistajiin oli mahdollista kategorisoida kaikki henkilötason luottamuksen piiriin.

Paikallinen metsänhoitoyhdistys oli tuttu kahta metsänomistajaa lukuun ottamatta kaikille haastatelluille metsänomistajille. Metsänhoitoyhdistyksen kanssa kaikilla oli ollut enemmän tai vähemmän yhteistyötä ja toimihenkilöt tunnettiin hyvin. Ainoastaan yksi metsänomistaja, jonka metsä oli hyvin pieni, ei ollut koskaan missään tekemisissä metsänhoitoyhdistyksen kanssa, joten hänen luottamuksensa oli

systemistä metsänhoitoyhdistystä kohtaan. Toinen metsänomistaja taas ei ollut tekemisissä pitkään aikaan metsänhoitoyhdistyksen kanssa, koska tarvetta ei ollut, joten hänenkin luottamuksensa metsänhoitoyhdistystä kohtaan oli lähinnä systemistä. Muiden metsänomistajien kohdalla metsänhoitoyhdistys oli mahdollista sijoittaa henkilötason luottamuksen puoleen.

Alueellisen metsänkeskuksen kohdalla jako kahteen luottamuksen ulottuvuuteen oli selvästi vaikeinta. Ainoastaan yksi metsänomistaja tunsi metsäkeskuksen toimihenkilöt omien sanojensa mukaan hyvin, eli voidaan olettaa, että tällöin on kyseessä henkilötason luottamus. Osa metsänomistajista ei taas ollut tehnyt metsäkeskuksen kanssa yhteistyötä useisiin vuosiin tai koskaan, joten tämän luottamuksen voidaan olettaa olevan systemistä. Loput metsänomistajat olivat lähivuosien aikana tehneet yhteistyötä jonkun alueellisen metsäkeskuksen toimihenkilön kanssa, mutta yhteistyö oli ollut vähäistä. Tällöin oli vaikea päätellä oliko kyseessä henkilötason luottamus vai systeminen luottamus. Voidaan ajatella, että kyseessä oli henkilötason luottamus tätä henkilöä kohtaan, jonka kanssa yhteistoimintaa on ollut, mutta laajemmin alueellinen metsäkeskus nauttii näiden metsänomistajien keskuudessa systemisen tason luottamusta.

Taulukko 1. Henkilö- ja systemisen tason luottamuksen analysointi taulukon avulla, missä LH = henkilötason luottamus ja LS = systemisen tason luottamus

	Luottamus			
MO	Muut Metsänomistajat	Paikallinen metsäkeskus	Projektivetäjät	Metsänhoitoyhdistys
MO 1	LH	LH	LH	LH
MO 2	LH	LH/LS	LS	LS
MO 3	LH	LS	LH	LH
MO 4	LH	LH/LS	LH	LH
MO 5	LH	LS	LH	LH
MO 7	LH	LS	LH	LH
MO 11	LH	LS	LS	LS

Taulukossa 1. näkyy miten metsänomistajien jo olemassa oleva luottamus on jakautunut haastattelujen perusteella. Huomionarvoista on, että metsänomistaja 11, jolla on selvästi vähiten metsää metsänomistajista, kokee lähes kaikkia tutkittuja osapuolia kohtaan systemisen tason luottamusta. Muut metsänomistajat, jotka omistavat enemmän metsää ja myös asuvat lähempänä metsäänsä kokivat useammin henkilötason luottamusta eri osapuolia kohtaan. Monille haastatelluista

metsänomistajista metsät ovat tai olivat olleet merkittävä tulonlähde, joten paikalliset metsänomistajat ja metsäammattilaiset tunnettiin jo sitäkin kautta. Lisäksi projektityöntekijä oli aiemmin työskennellyt alueellisessa metsäkeskuksessa Pyhäjoella, joten tämän alueen viidestä metsänomistajasta neljä tunsi hänet jo aiempien toimien kautta.

5.1.4 Luottamuksen merkitys hankkeeseen osallistumiseen

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, miten luottamus on jakautunut systeemiseen ja henkilötason luottamukseen. Tämä selvitys auttaa tutkimuskysymyksen yksi ratkaisussa ts. onko olemassa oleva luottamus vaikuttanut luottamuksen syntymiseen tätä hanketta kohtaan ja tätä kautta metsänomistajien päätökseen osallistua hankkeeseen. Teoreettisen viitekehyksen mukaisesti tarkoitus on mitata olemassa olevaa luottamusta siten, että arvioidaan onko hankkeeseen osallistuneiden tai siitä poisjääneiden henkilö- ja systeemisen tason luottamus alun perin korkea vai matala ja onko tämä hanke muuttanut luottamusta johonkin suuntaan. Tämän tiedon avulla on mahdollista ryhmitellä metsänomistajia.

Analyysivaiheessa jako ryhmiin oli joidenkin metsänomistajien kohdalla hankalaa, koska mielipiteet saattoivat viitata moneen eri ryhmään. Tarkastelussa pyrittiin sijoittamaan heidät siten, että tärkeimmiksi koetut mielipiteet määräisivät oikean ryhmän. Ryhmien ominaispiirteet on esitelty tarkemmin luvussa 3, jossa määriteltiin teoreettinen viitekehys. Analyysi tehtiin siten, että ensin tarkasteltiin Atlas-ohjelmalla jokainen metsänomistaja yksitellen, jonka jälkeen näistä yhdistelemällä oli mahdollista muodostaa ryhmätyypit. Ryhmät ovat kuitenkin ideaalityyppejä, joita ei metsänomistajien keskuudesta sellaisenaan löytynyt, vaan analyysin aikana oli tehtävä kompromisseja, mutta ryhmien loogisuus pyrittiin säilyttämään.

Ryhmä 1, Verkostoitujat

Verkostoitujien eräinä tunnusmerkkeinä ovat sitoutuminen yhteistyöhön ja oman aseman kannattavaksi kokeminen verkostossa. Verkostoituja on koko ikänsä ollut aktiivinen hoitamaan ja hyödyntämään metsiään ja tätä varten hän on myös hankkinut itselleen metsäalan koulutusta ja yleistä tietotaitoa. Verkostoituja kokee itse tietävänsä metsäasioista paljon, mutta tarpeen vaatiessa verkostoituja vaihtaa

mielipiteitä metsänhoitoyhdistyksen tai metsäkeskuksen ennestään tuttujen toimihenkilöiden kanssa. Hän kokee saavansa paljon tietoa metsään liittyvistä asioista myös sanomalehdistä. Kaiken kaikkiaan hänen kontaktinsa kaikkiin osapuoliin ovat vuorovaikutteiset ja yhtenäiset, joten voidaan olettaa, että henkilötason luottamus on muodostunut korkeaksi kaikkia osapuolia kohtaan. Verkostoitujan kohdalla luottamus oli muodostunut henkilötason luottamukseksi myös mm. metsäkeskusta kohtaan, joka usein muilla metsänomistajilla sijoittuu systeemisen luottamuksen puolelle. Voidaan ajatella, että systeeminen luottamus on ollut jo alun perin korkea ja on sitten vahvistunut yhteistyön myötä henkilötason luottamukseksi. Verkostoitujien kohdalla luottamus oli samanlainen ja muuttumaton riippumatta siitä, pääsikö verkostoituja hankkeeseen mukaan. Verkostoitujien kohdalla halu osallistua oli korkea.

Verkostoituja tunsi projektityöntekijän jo aiemmin ja hänen kanssaan oli myös tehty yhteistyötä. Myös projektityöntekijä tunsi verkostoitujan ja arveli tätä paikalliseksi mielipidevaikuttajaksi. Projektityöntekijä halusi verkostoitujan mukaan hankkeeseen, koska oletti tämän edesauttavan muidenkin metsänomistajien päätöstä osallistua hankkeeseen. Verkostoituja suhtautuu varsin myönteisesti uusiin kokeiluhankkeisiin, eikä halua jarruttaa kehitystä, vaan pikemminkin edistää sitä. Verkostoituja oli myös itse tietoinen paikallisen mielipidevaikuttajan roolistaan ja halusi esimerkillään lisätä myönteistä suhtautumista hanketta kohtaan.

Merestä Metsäksi –hankkeen kohdalla verkostoituja oli tehnyt varsin itsenäisen päätöksen. Hän oli kiinnostunut hankkeesta ja eikä kysellyt muiden mielipiteitä, mutta oli kyllä valmis kertomaan omansa, jos siitä tuli puhetta tai kyselyitä. Verkostoituja koki hankkeen toimineen hyvin, mutta hän seurasi tapahtumia niin tarkasti, että myös parannusehdotuksia löytyi. Verkostoitujan mielestä tiedotuksen olisi voinut keskittää alueille, jossa hanke toteutuu ja painottaa vielä metsänomistajien vastuuta hankkeeseen mukaan pääsystä. Verkostoituja seurasi hankkeen kehitystä tarkasti ja se ei muuttanut hänen jo aiemmin korkeaa luottamustaan eri osapuolia kohtaan suuntaan tai toiseen. Verkostoituja oli ensimmäisenä valmis sitoutumaan yhteistyöhön ja koki asemansa sikäli kannattavaksi verkostossa, että oli valmis kokeilemaan uusia tekoja, pelkäämättä altistavansa tulojaan ja elintasoaan.

T: Entäs sitten vaikutitteko te jonkun mielipiteeseen?

H: No en minä tiiä, oisko se sitten kuitenkin se mun sopimus, kun minä uskalsin tehdä...

T: Niin, että muut vähän niinkun seuras perässä?

H: Niin.

T: ... Puhuitteko te mielestänne selvästi tän hankkeen puolesta vai oliko se semmosta, että kun teki edellä nii?

H: No en minä mitenkään puhheita pitäny, mutta kyllä mä tietysti jotakin mainihtiin, että niin, kannattava yritys.

H: No en minä tiiä, kuitenkin pittää tuota yleistä mielipiettä lähtiä nouattaa josakin tiettyä, jos on aina vastahankaan kaikkea, jota joku, joku harrastaa ja ruennu ajjaa etteenpäin valtakunnallisesti, niin se ois ehkä, jos ois tuo meiän palanen noussu siinä pystyyn, niin se ois voinu olla vielä hankalampaa rueta muittenkin kanssa tekkee sopimusta.

Ryhmä 2, Opportunistit

Opportunistit muodostivat toisen tarkastellun tyypin. Opportunisti on tietoinen metsiensä kunnosta ja hoitotavoitteista, tehden tarvittavat työt itse oman harkintansa mukaan. Opportunisti tuntee muita metsänomistajia ja metsänhoitoyhdistyksen toimihenkilöitä, mutta muodostaa silti omat mielipiteensä itsenäisesti. Vaikka opportunisti on ollut yhteistyössä muiden metsänomistajien kanssa esimerkiksi ojitukseen liittyen, Merestä Metsäksi -hankkeen aikana hän ei muiden mielipiteitä kysellyt. Tämä viittaa siihen, että henkilötason luottamus tuttuja tahoja kohtaan ei noussut korkeaksi.

Opportunisti oli lukenut tai muuten kuullut hankkeen toteutuvan alueellaan, mutta ilman projektityöntekijän soittoa hän olisi tuskin lähtenyt mukaan hankkeeseen. Projektityöntekijän yhteydenotto sai opportunistin uudelleen ajattelemaan koko hanketta ja siihen osallistumista. Opportunisti koki työskentelyn projektityöntekijän kanssa olleen helppoa, koska häneltä tuntui saavan rehellisen vastauksen. Analyysin perusteella projektityöntekijää kohtaan oli henkilötason luottamusta, vaikka opportunisti ei häntä tuntenutkaan. Tämän henkilötason luottamuksen avulla syntyi myös systeeminen luottamus korkeaksi mm. metsäkeskusta kohtaan, koska projektityöntekijä ei ollut opportunistille aiemmin tuttu. Opportunistilla oli syvä luottamus omaan toimintaansa ja sopimusten pitävyyteen. Tämä näkyi muun muassa siten, että sopimuksen purkumahdollisuuteen sopimuksen voimassaoloaikana oli

syvä luotto, kuten sopimukseen on kirjattukin. Tämä lisäsi entisestään vaikutelmaa, että systeeminen luottamus on korkea.

Opportunistille tuntui olevan tärkeää, että hanke oli suunniteltu hyvää tarkoitusta varten, korvaussummallakaan ei ollut niin suurta merkitystä. Opportunisti ei halunnut jarruttaa kehitystä, ja suostui siksi kysyttäessä mukaan hankkeeseen. Opportunisti ei omalla alueellaan toiminut mielipidevaikuttajana, vaan oli varsin neutraali toimija. Päätöksen osallistumisesta hankkeeseen hän teki hyvin itsenäisesti. On oletettavaa, että systeemisen luottamuksen täytyi olla korkea, koska opportunisti oli valmis lähtemään mukaan hankkeeseen. Henkilötason luottamusta ei juuri muihin tahoihin kuin projektityöntekijään syntynyt. Opportunistilla ei sopimuksen tehtyäänkään ollut keskustelua muiden metsänomistajien kanssa siitä, ovatko he lähteneet hankkeeseen mukaan vai eivät.

T: No arveluttiko jokin tässä sopimuksessa?

H: No ei sikäli arveluttanu, kerran sen voi purkaa.

T: No mikä oli tärkeintä kun te harkitsitte tätä sopimuksen tekoa?

H: No mun mielestä se, että jos sinne halutaan tehdä näitä kohteita, niin emme halua olla asiaa jarruttamassa. Että pittäähän kehitystä edistää eikä jarruttaa.

Ryhmä 3, Varovaiset

Ryhmässä 3, varovaiset, oli tässä tutkimuksessa tavallista, että luottamus vaihteli jopa hankkeen kuluessakin korkeasta matalaan tai päinvastoin. Varovainen on aktiivinen metsänomistaja ja oman kunnon salliessa hän hoitaakin aktiivisesti metsiään. Muutoinkin hän seuraa tarkoin metsäsektorin tapahtumia, vaikka syrjäinen asuinpaikka saattaa kontakteja hiukan karsia. Merestä Metsäksi -hankkeesta hän oli lukenut kotiin lähetetystä kirjeestä ja kysellyt sitten omatoimisesti projektityöntekijältä lisää.

Kontakteja varovaisella oli tuttuihin metsänomistajiin, metsäkeskuksen- ja metsänhoitoyhdistyksen toimihenkilöihin. Hän oli kysellyt heidän mielipidettään hankkeesta ja se olikin rohkaissut häntä ilmaisemaan kiinnostuksensa hanketta kohtaan. Varovainen oli miettinyt tarkoin osallistumistaan hankkeeseen. Varovainen oli valmis solmimaan sopimuksen nimenomaan kymmeneksi vuodeksi, sillä

seuraavan kymmenen vuoden aikana hän ei suojeluksi kaavaillulla alueella suorittaisi mitään hoitotöitä. Tähän mielipiteeseen vaikutti paljon myös muiden tuttujen myönteinen mielipide hanketta kohtaan, mikä viittaa korkeaan henkilötason luottamukseen.

Analyysin perusteella varovainen metsänomistaja muodosti halunsa osallistua hankkeeseen eniten juuri niiden tahojen perusteella, joihin luotti henkilötasolla eniten. Varovainen tiedusteli tuntemiltaan tahoilta heidän mielipidettään hankkeesta. Kun kiinnostus hanketta kohtaan oli suurempaa kuin epäily, hän analyysin perusteella päätti pyrkiä mukaan hankkeeseen. Varovaisen yhtenä ominaispiirteenä oli lisäksi haluttomuus laajentaa yhteistyötä, koska hän saattaa kokea taloudellisen tilanteensa epävarmaksi. Varovainen metsänomistaja oli myönteisesti yllättynyt korvauksen arvioidusta summasta, mikä osaltaan lisäsi halua yhteistyön syntymiseen.

Tyypillisesti varovaisella metsänomistajalla on huonojakin kokemuksia viranomaisista. Näistä tapahtumista on kuitenkin sen verran aikaa, että nämä tahot analysoitiin kuuluvaksi systeemisen luottamuksen piiriin ja tämä luottamus vaikutti sangen matalalta. Varovaisen kohdalla systeeminen luottamus tuntui myös vaihdelleen hankkeen aikana, koska aiemmin tuntemattoman projektityöntekijän ja tätä kautta metsäkeskuksen kanssa oli alun perin havaittavissa korkeaa systeemisen tason luottamusta. Kun varovainen ei tullut valituksi hankkeeseen mukaan, systeeminen luottamus tuntui kuitenkin madaltuvan. Varovainen olisikin toivonut, että hankkeesta olisi tiedotettu vain metsänomistajille, jotka voivat tosiasiassa päästä mukaan hankkeeseen.

H: Että määräraha pitäis olla tiiossa, että minkä verran sillä pystytään tekemään ja kohentaa se sitten ja jos ei mee siinä läpi, niin ottaa sitten uus palsta.

T: Just, et siinä vaiheessa vasta, seuraaville mainostaa?

H: Nii. Koska nyt sitten meitä on semmosia tavallaan pettyneitä monessa pitäjässä.

Ryhmä 4, Itsensätyöllistäjät

Itsensätyöllistäjä hoitaa aktiivisesti metsiään. Hän tuntee hyvin metsänhoitoyhdistyksen toimihenkilöt, joiden mielipiteet olivat samansuuntaiset kuin

hänen omansa, eli varaukselliset hanketta kohtaan. Analyysin perusteella metsänhoitoyhdistyksen toimihenkilöt kuuluivat korkean henkilötason luottamuksen pariin. Itsensätyöllistäjällä oli hyvin vankat omat mielipiteet liittyen metsien hoitoon ja käyttöön. Hän tunsi entuudestaan ja oli myös tekemisissä muiden metsänomistajien kanssa, joten nämä kuuluivat henkilöluottamuksen puoleen. Muiden metsänomistajien näkemykset hänellä oli osittain tiedossa, mutta niitä hän ei liiemmin kuunnellut tai niistä välittänyt. Itsensätyöllistäjä korosti, että hän tekee juuri niin kuin itse haluaa ja muut kykenevät tähän varmasti myös. Tässä tapauksessa henkilötason luottamus taas vaikutti matalalta.

Projektityöntekijän itsensätyöllistäjä tunsi jo ennestään, mutta katsoi hänen katsantokantansa muuttuneen metsien tehokkaasta hoidosta enemmän luonnonsuojelun suuntaan, mikä näytti vähentäneen henkilötason luottamusta. Itsensätyöllistäjän vankka mielipide oli, että kymmenen vuoden sopimukselle tulee varmasti jatkoa, jos ei vapaaehtoisesti, niin sitten pakolla. Tämä laski entisestään hänen haluansa osallistua hankkeeseen. Systeeminen luottamus virallisia tahoja, lähinnä metsäkeskusta kohtaan oli siis alhainen. Lisäksi hänen mielestään suojelusta saatava korvauksen summa oli kertamaksuna kyllä suuri, mutta jaettuna kymmenelle vuodelle ja tulevaisuuden hakkuutuloihin verrattuna pieni. Yhteistyötä itsensätyöllistäjällä oli virallisten tahojen, lähinnä metsäkeskuksen, ja muiden metsänomistajien kanssa ollut muun muassa ojituksessa. Tästä oli jo vuosia aikaa, mutta yhteistyö oli silloin sujunut hyvin. Tämä puhuu taas korkean systeemisen luottamuksen puolesta metsäkeskusta kohtaan.

T: Ette aatellu sitte semmosta esimerkiks, että nyt oisitte tehny sopimuksen ja sitte kymmen vuoden päästä purkanu sen ja.

H: Ei. Ei ne tyhjästä maksa.

T: Aa, mitä tarkoitatte?

H: No sitä, että jos ne kymmenen vuotta maksaa ja sitten sanotaan, että se on sillä selvä nyt, ei se näin mee.

T: No miten se menee?

H: No sehän on varma jatko sillon.

T: Aha, meinaatte, että viranomaset päättää.

H: Kyllä, eihän, se on, näin mää luulen. En tiiä mutta.

Analyysin aikana itsensätyöllistäjän tärkeimmäksi ajatukseksi nousi se, että hän tekee niin kuin itse haluaa ja pysyy tässä päätöksessään lujasti. Hän ei siis halunnut

osallistua hankkeeseen ja oli sitä mieltä, että tulevaisuudessakin hän suhtautuisi suojeluun aina tietyllä varauksella. Itsensätyöllistäjän luottamus itseensä ja omiin toimiinsa oli hyvin korkea ja siten oikeaksi tyyppiä saatettiin määritellä itsensätyöllistäjä. Voidaan olettaa, että vaikka luottamus muihin olisikin ollut korkea, niin luottamus omaan toimintaan oli silti aina korkeampi. Itsensätyöllistäjä uskoi saavansa omalla työllään ja itse määräämällään tahdilla varman toimeentulon. Tämä sopii hyvin ryhmän IV tunnuspiirteisiin.

H: Niin, ja mää saan siellä tehdä sitten niinku mä parhaaksi nään, että kukkaan ei sano, että sä et saa siellä risuja katkoa ja kulkea millään, sahata enkä. Niin se mitä ne puhu ne, oli ne korvaukset, niin eihän semmosta kannata edes miettiä, jos tosiaankin tekkee mehtähommia...

5.1.5 Luottamuksen vaikutus

Merestä metsäksi verkoston metsänomistajat voitiin siis jakaa teorian mukaisesti eri luottamuksen ryhmiin. Yksikään ryhmä ei ollut täysin teoreettisen viitekehyksen ideaalityypin kaltainen, vaan joka ryhmässä oli tehtävä kompromisseja. Luottamuksen merkitys tuntui ehkäpä yllättäen korostuvan vähiten verkostoitujat -ryhmässä (ryhmä I). Ryhmän I tunnusomaisena piirteenä tuntui olevan se, että uusia kokeiluja ei pidä tyrmätä heti, vaan on annettava kehityksen kehittyä. Mikäli ei luota asioiden toimivan luvattulla tavalla, on vaikea olla avoin uusia asioita kohtaan. Avoimuuteen tarvitaan siis luottamusta. Avoimuus ja luottamus kulkivat rinnakkain tämän ryhmän kohdalla, mutta luottamus ei tutkimuksen perusteella saanut erityistä merkitystä, vaikka teoria näin olettaakin. Tässä ryhmässä henkilökohtaista ja systeemitason luottamusta oli jo ennen hanketta, mutta hanke ei luonut sitä lisää eikä siten vaikuttanut hankkeen tuloksellisuuteen. Suojelupinta-ala kasvoi joka tapauksessa verkostoitujien kohdalla, samoin verkosto vahvistui hiukan heidän kohdallaan riippumatta syntyneestä luottamuksesta.

Opportunistien ryhmässä II tulos oli erilainen. Vaikutti siltä, että hanke nimenomaan onnistui luomaan menestyksellisesti erityisesti systeemisen tason luottamusta, joka kumosi ennen Merestä Metsäksi -hanketta vallinneen alhaisen luottamuksen joitakin tahoja kohtaan ja sai jäsenet osallistumaan hankkeeseen. Samoin varovaisten ryhmässä (ryhmä III) hanke onnistui luomaan erityisesti henkilötason luottamusta, ja

sai ryhmän jäsenet erittäin kiinnostuneeksi hankkeesta. Syntynyt luottamus kääntyi kuitenkin lopuksi itseään vastaan, koska ryhmän jäsenet eivät päässeet mukaan hankkeeseen. Ryhmän jäsenet kokivat kuitenkin hankkeen toimintamuodon olleen toimivan.

Itsensätyöllistäjien (ryhmä IV) keskuuteen hanke ei onnistunut synnyttämään henkilökohtaista- tai systeemisen tason luottamusta ainakaan niin paljon, että jäsenet olisivat halunneet mukaan hankkeeseen. Itsensätyöllistäjillä ei siis ollut mitään hankkeen toteutustapaa vastaan, ainoastaan halu päättää itse tekemisistään. Voidaan siis ajatella, että tuskin mikään suojeluhanke olisi synnyttänyt itsensätyöllistäjille niin paljon luottamusta, että sillä olisi ollut vaikutusta hankkeen tuloksellisuuteen. Sen verran hanke kuitenkin onnistui luottamusta synnyttämään, että itsensätyöllistäjä koki hankkeen toimintamuodon olleen toimiva.

5.2 Metsänomistajien vaikutusmahdollisuudet

Metsänomistajien vaikutusmahdollisuuksia tutkittaessa oli kiinnostuksen kohteena Merestä Metsäksi –hankkeen suunnittelutapa ja sen seuraus metsänomistajien osallistumiseen, päätöksentekoon ja vaikuttamiseen. Osallistamisessa sysäys toimintaan tulee ympäristöstä ja yksilö toimii ulkoisen motivaation tukemana, kun taas osallistumisessa halu toimia lähtee osallistujasta itsestään (Paloniemi ja Koskinen 2005). Koskiahon (2002, s. 37–38) mukaan osallistumisen ja osallistamisen välillä saattaa kuitenkin käytännössä olla hankala löytää eroa, koska toisen mielestä kysymys on osallistumisesta kun taas toisen mielestä osallistamisesta. Tarkastelun avulla on tarkoitus selvittää, miten metsänomistajat kokivat hankkeen toteutustavan toimineen ja oliko se innostanut heitä osallistumaan hankkeeseen.

5.2.1 Metsänomistajien osallistuminen

Pohjois-Pohjanmaalla hanke täyttää osallistavan suunnittelun tunnusmerkit. Hankkeen projektityöntekijä on kartoittanut mahdolliset sukkessioalueet ensin ilmakuvista, jonka jälkeen 23 potentiaalisesta kohdealueesta valittiin yhdeksän jatkoon (Niemi 2005). Näillä alueilla päätettiin suorittaa myös maastokäynti. Maastokäyntien jälkeen valittiin lopuksi viisi kohdetta, joiden maanomistajille

järjestettiin hankkeen esittelytilaisuus. Pilottialueiksi valittiin lopulta kaksi aluetta: Pyhäjoen Hanhikivi ja Haukiputaan Halosenlahti, koska alueilla maanomistajien kiinnostus hanketta kohtaan oli kattavinta ja näin mahdollisuus muodostaa yhtenäinen alue oli hyvä (Niemi 2005). Merestä Metsäksi –hanke tuotiin metsänomistajien tietoisuuteen lähinnä tiedotuksen avulla, jolloin sysäys toimintaan ympäristöstä.

Pohjois-Pohjanmaalla toimintatapa oli pitkälti samanlainen kuin alueella toteutettujen metsälain erityisen tärkeiden elinympäristöjen (mete) kartoituksessa käytetty toimintamuoto. Mete-kartoituksia tehdessä oli maanomistajia lähestytty kirjeitse ja järjestetty tiedotustilaisuuksia. Mete-kartoitukset olivat tunnettuja metsänomistajien keskuudessa ja toimintamuodosta oli saatu hyviä kokemuksia. (Ruokanen 2006b). Pohjois-Pohjanmaalla uusia suojelumuotoja alettiin siis toteuttaa vanhojen, hyviksi todettujen, mallien mukaisesti. Vaikutti siltä, että pyrkimyksenä ei ollut luoda rajallisen aikataulun puitteissa uusia kokeilumuotoja, vaan saada hanke nopeasti toimintakykyiseksi ja tuloksia aikaansaavaksi. Metsänomistajat kokivat tämän osallistamisen hyväksi toimintamuodoksi, se mahdollisti kaikkien tiedonsaannin hankkeesta.

5.2.2 Tiedotuksen merkitys

Toisena tutkimuskysymyksenä oli selvittää ovatko metsänomistajat kokeneet voivansa vaikuttaa päätöksentekoon ja oliko lopputulos heidän toivomansa. Tähän oli mahdollista saada vastaus tyypittelemällä haastateltujen vastaukset vaikuttamismahdollisuuksista. Pohjois-Pohjanmaalla kyseessä oli osallistava suunnittelu, joten metsänomistajat toimivat ulkoisen sysäyksen tukemina. Hanke oli tutkimuksen mukaan luonut innostusta ja kiinnostusta metsänomistajien keskuudessa, koska he kokivat voivansa neuvotella sopimuksesta. Metsänomistajat olivat mielestään osallistuneet sopimuksen tekoon, eivätkä vain ottaneet ehtoja annettuina.

Myönteisyys Merestä Metsäksi -hanketta kohtaan näytti alkaneen jo hankkeen käynnistyessä ja tiedotukseen oltiin sangen tyytyväisiä. Ainoastaan aivan alussa oli projektivetäjille tullut viittauksia pakkosuojeluun, mutta epäluulot oli saatu

hävvennettyä jo alkumetreillä tiedotustilaisuuksien aikana. Kun kysyttiin läsimielipiteitä tiedotuksesta, saattoi joku mainitakin kehityskohteita, mutta ne eivät olleet kovin merkittäviä. Eräs metsänomistaja koki tiedotusta olleen jopa liikaa. Tähän saattoi olla syynä se, että hanke ei toteutunut tämän metsänomistajan alueella. Toinen metsänomistaja, joka ei päässyt mukaan hankkeeseen koki, että tiedotuksessa olisi pitänyt korostaa enemmän metsänomistajien vastuuta yhteydenottamisessa, koska hänen mielestään monet jäivät odottelemaan liiaksikin, mitä seuraavaksi tapahtuu. Tiedotus koettiin kuitenkin pääosin onnistuneeksi luottamustyypeistä riippumatta, eli todennäköisesti tiedotusvaiheessa erilaiset tyypit eivät vielä olleet muodostuneet. Tyytyväisyys tiedotukseen sekä metsänomistajien, että metsäammattilaisten kohdalla antoi hyvät eväät hankkeen jatkolle.

H: Kyllä, mä ainakin tuota niin, se ensimmäinen tiedotus ja ne paperit mitä mää siitä sain, niin mulla oli aika selkee kuva siitä, että mitä ollaan tekemässä ja se jäi hautumaan se asia sitten, että mitä mää tekisin. (MO11)

5.2.3 Metsänomistajien vaikutusmahdollisuudet kokeilualueiden valinnassa

Käsiteltäessä vaikutusmahdollisuuksia päätöksentekoon jakautuvat metsänomistajat kahteen ryhmään sen mukaan olivatko he päässeet hankkeeseen mukaan. Haastatellut metsänomistajat, joiden alueita ei otettu mukaan hankkeeseen, olisivat olleet innokkaita tulemaan mukaan, mutta heidän omasta päätöksestä riippumattomista syistä hanke ei toteutunut heidän alueellaan. He yrittivät vaikuttaa päätöksentekoon siinä onnistumatta. Analyysin mukaan tämä heijastui siten, että he olivat osittain tyytymättömiä hankkeen toteutukseen. Heidän mielestään hankkeen toimintamuoto oli kokonaisuudessaan hyvinkin käyttökelpoinen, ainoa negatiivinen puoli oli se, että kaikkia halukkaita ei voitu ottaa mukaan.

Metsänomistajat, joiden alueella hanke toteutui, eivät kokeneet vaikutusmahdollisuuksiaan ongelmana. Osa metsänomistajista oli tullut hankkeeseen mukaan, vasta kun projektityöntekijä oli ollut yhteydessä heihin puhelimitse, joten he eivät olleet vaikuttaneet siihen, että hanke toteutui heidän alueellaan. Osa Hanhikiven alueen metsänomistajista oli osoittanut kiinnostuksensa hanketta kohtaan

ja samalla vaikuttanut siihen, että hanke toteutettiin heidän alueellaan. Osalle metsänomistajista ei ollut merkitystä, vaikka hanke ei heidän alueellaan olisi toteutunut, koska he eivät halunneet mukaan. Voidaan ajatella tulosten olevan yleistettäviä myös alueille, jotka mahdollisesti tulevaisuudessa tulevat mukaan suojeluun. Metsänomistajat osoittavat kiinnostuksensa suojelua kohtaan eri tavoilla, osa aktiivisesti asiaa ajaen ja osa lähinnä odottaen mitä tapahtuu. Tutkimuksessa kävi ilmi, että myös ns. odottelevat metsänomistajat oli saatu hyvin mukaan hankkeeseen aktiivisen tiedottamisen ja henkilökohtaisen kontaktin avulla. Odotteleva metsänomistaja viittaa tässä tapauksessa metsänomistajiin, jotka olivat kiinnostuneita hankkeesta, mutta eivät kokeiluvaiheessa päässet mukaan.

Haastatellut paikalliset metsäammattilaiset eivät olleet Hanhikiven alueen metsänomistajien kanssa juurikaan keskustelleet hankkeesta. Metsänomistajien oma mielenkiinnon osoitus hanketta kohtaan oli siis tärkeässä osassa kokeilualueita valittaessa. Projektityöntekijän haastattelussa tuli ilmi muita alueita, joiden metsäammattilaiset puhuivat enemmän hankkeen puolesta metsänomistajille ja toivoivat heidän esittävän mielenkiintonsa, jotta alue valittaisiin kokeilualueeksi. Tässä tapauksessa heidän ja metsänomistajien yhteistoiminta ei loppujen lopuksi ollut päätöksenteon kannalta merkityksellinen.

Mielenkiintoista oli tarkastella sitä, miten ne metsänomistajat, joiden metsätilan alueella hanke oli toteutunut, olivat kokeneet voivansa vaikuttaa päätöksentekoon. Projektityöntekijän mukaan lähes kaikki luonnonarvokauppasopimuksen tehneet olivat neuvotelleet sopimuksen yksityiskohdista. Yleisintä oli tontiksi kaavaillun alueen jättö sopimuksen ulkopuolelle. Haastatteluissa metsänomistajat sanoivat toiveidensa toteutuneen erittäin helposti, mikä olikin projektin tarkoitus. Metsänomistajia haluttiin kuunnella, mikä analyysin perusteella näytti lisänneen heidän jo aiemminkin myönteistä suhtautumistaan hanketta kohtaan. Neuvotteluja syntyi myös korvaussummasta, mutta tätä käsitellään enemmän kappaleessa 5.3.

Vaikuttamista päätöksentekoon oli myös jättäytyminen hankkeen ulkopuolelle. Hankkeen vapaaehtoisuutta korostettiin ja myös metsänomistajat, jotka eivät halunneet hankkeeseen mukaan suhtautuvat myönteisesti hankkeen toteutustapaan ja erityisesti vapaaehtoisuuteen. Vapaaehtoisuus oli erittäin tärkeässä osassa myös

sopimuksen tehneille. Projektityöntekijän haastattelussa kävi ilmi, että sopimus on mahdollista purkaa kymmenen vuoden aikana maksamalla jäljellä oleva korvaussumma takaisin. Metsänomistajat olivat tästä hyvin tietoisia, mutta silti haastattelijalle esitettiin usein kysyvä toteamus, että onhan se varmasti näin. Kenelläkään haastatelluista ei ollut keskustelun perusteella aikomusta purkaa sopimusta, mutta tieto siitä, että se on mahdollista, oli erittäin tärkeä.

H: Noku minusta tämä on mahollista purkaa, jos minä oon oikeen ymmärtäny niin tämän voi purkaa ja maksaa takasin, joo... Minä uskon ja luotan siihen, että tämä on semmonen sopimus, että jos minä tuun toisiin ajatuksiin, niin minä voin purkaa sen sitte, ja maksaa sen jäljellä olevan rahan takasin, et eihän sitä pääse testaamaan, ennen kuin sitten siinä tilanteessa. (M03)

Kymmenen vuoden sopimusta pidettiin samoin keskeisenä. Metsänomistajien haastatteluista ja projektityöntekijältä saaduista tiedoista kävi ilmi, että kymmenen vuotta oli monelle sopimuksen ehdoton maksimiaika. Monet tiedostivat kyllä, että luonnonsuojelubiologisten kriteerien kannalta suojelu olisi tarpeellista pidemmäksi aikaa, mutta monet metsänomistajat sanoivat, että eivät halua sitoa perillisiä mihinkään sopimukseen ja siksi sopimuksen määräaikaisuus koettiin erittäin hyväksi. Iäkkäimmät metsänomistajat olivat jo tätä kymmenen vuoden sopimusta varten kysyneet tarkoin perillisten mielipiteet.

T: No mitäs, onks teillä suunnitelmia, mitäs te tän kymmenen vuoden jälkeen teette? Jos on mahdollisuus vielä uutta sopimusta?

H: No minä en oo varmasti sitte enää tekemässä päätöksiä. Se on poikain asia (M04).

Haastattelussa paikalliset metsäammattilaiset olivat suhteellisen kaukana hankkeen toiminnasta, mutta heidän käsityksensä oli kuitenkin se, että hanke on toiminut hyvin. Tähän tuntui heidän mielestään vaikuttavan suuresti se, että projektityöntekijä oli tunnettu ja ennen kaikkea se, että hän pystyi jouhevalla käytöksellään saavuttamaan metsänomistajien luottamuksen. Tässä tutkimuksessa projektityöntekijän suuri rooli tuntui korostuvan, mutta se vaikutti olleen positiivista metsänomistajien näkökulmasta. Projektityöntekijälle uskallettiin tehdä ehdotuksia, joka osaltaan saattoi edistää halukkuutta osallistua hankkeeseen ja samalla helpottaa päätöksentekoa.

Metsänomistajilla ja metsäammattilaisilla ei siis juurikaan ollut parannusehdotuksia tiedotukseen, eikä parannusehdotuksia löytynyt haastatteluissa muutenkaan paljon. Suurin kysymys metsänomistajille vaikutti olevan se, mitä tapahtuu tosiasiaassa kymmenen vuoden päästä, sillä tähän ei kukaan tiedä varmaa vastausta. METSON seurantalokset liitetään Kansallisen metsäohjelman seurantaraporttiin. Tutkimustuloksia käytetään toimenpiteittäin arvioinnin tukena ja vuonna 2007 päätetään jatkotoimista ja luonnonsuojelulain mukaisesta luonnonsuojeluohjelmasta (Horne ym. 2006 s. 7). Moni metsänomistaja, joka on hankkeessa mukana, tuntui jättäneen päätöksen tulevasta perillisille. Paikalliset metsäammattilaiset sen sijaan olivat epäileväisempiä siitä mitä tapahtuu kymmenen vuoden päästä, mutta olivat pitäneet epäilynsä, jos niitä oli, omana tietonaan.

T: Joo. No mitä luulette, että kymmenen vuoden päästä tapahtuu, kun suurin osa sopimuksista raukeaa?

H: No tuota siitähän koetettiin kysellä niinku näiltä metsäkeskuksen viranomaispääliköltä ja ympäristöpääliköltä, niin niin tota, en minä ainakaan mielestäni saanu vastausta siihen. Minä ite olin sitä mieltä, että tuota, aika hassulta tuntuu, jos valtio kymmeneksi vuodeksi panee rahat kuin kankkulan kaivoon, ja sitten saa kymmenen vuoen jälkeen pistää hakkuut pystyyn, että aika oudolta tuntuu, jos siihen nyt haaskataan rahaa, ja sitten ei oo mitään velvoitteita enää sen jälkeen. (MA8)

5.3 Taloudelliset vaikutukset

Metsänomistajilta kysyttiin haastatteluissa, olivatko he tyytyväisiä korvauksesta saatuun summaan tai jos he eivät olleet hankkeessa mukana, niin minkälaiset käsitykset heillä oli korvauksen suuruudesta. Metsänomistajille maksettiin korvaus Pohjois-Pohjanmaalla käytössä olleiden hinnoittelutekijöiden perusteella, eikä neuvotteluja korvaussummasta juurikaan syntynyt. Tämän tutkimuksen yhtenä tarkoituksena on arvioida myös metsänomistajien kustannukset suojellulta alueelta, mikäli he eivät jatkaisi suojelua tulevaisuudessa suojelusopimuksen päätyttyä. Tarkastelu suoritettiin MOTTI -ohjelman avulla.

5.3.1. Mielipiteet korvaussummasta

Metsänomistajat, jotka eivät päässeet mukaan hankkeeseen, olivat jonkin verran keskustelleet korvauksen määrästä lähinnä projektityöntekijän kanssa, mutta tarkkoja summia heillä ei ollut tiedossa ja he olisivat halunneet käydä neuvotteluja korvaussummasta. Hankkeen ulkopuolelle jättäytynyt metsänomistaja oli myös nähnyt tiedotustilaisuuksissa esimerkkilaskelmia korvaussummasta. Hän ei kuitenkaan perustanut jättäytymistä hankkeen ulkopuolelle korvaussumman määrällä, vaan muut syyt olivat tärkeämpiä. Hän oli sitä mieltä, että sellaisia summia ei makseta, millä hänet saisi suojelemaan metsänsä.

H: ...Kun ei mulla ollu tarkotusta tästä panna suojeluun.

T: Ei ees millään summalla, niin ei lähtis?

H: Ei, tai mä tiiän, että ne ei niin paljon maksa ku mä oisin vaatinu, ei. Ei sitä nyt sillai voi rahalla verrata tällästä. (M07)

Projektityöntekijä teki maastokäynnin perusteella hankkeeseen mukaan haluaville metsänomistajille korvaussummaehdotuksen. Metsänomistaja saattoi esittää tätä summaa korotettavaksi tai vähennettäväksi, jos perusteli näkemyksensä. Metsänomistajat olivat tietoisia tästä, ja useampi oli myös käynyt metsänsä alueella arvioimassa joko yksin tai projektityöntekijän kanssa luontoarvoja ja samalla korvauksen määrää. Luontoarvojen arvioiminen koettiin hankalaksi, eikä korotus- tai vähennysehdotuksia syntynyt haastateltujen joukossa. Yleisesti koettiin hyväksi se, että joku paikan luontoarvot tunteva tekee tarjouksen. Tasapuolisuutena pidettiin sitä, että tarjoukset tehdään kaikille samalla kaavalla, jotta luontoarvoja vähän tuntevat metsänomistajat eivät tietämättömyytensä tai neuvottelutaitojensa takia jää vähemmille korvauksille. Muutama metsänomistaja kertoi myös ensimmäistä kertaa ymmärtäneensä paikan luontoarvot hankkeen myötä ja siksi vastatarjouksien tekeminen tuntui hankalalta.

Haastatelluista metsänomistajista ne, joille metsienhoito taloudellisessa mielessä oli tärkeää, olivat positiivisesti yllättyneitä korvaussummasta. Osa metsänomistajista myönsi kiinnostuneensa suojelusta rahan takia. Aluksi oli ajateltu, että muutaman euron tähden ei sopimusta kannata tehdä, mutta lopullinen summa sai mielen muuttumaan. Hakkuu suojellulla alueella saattoi olla suunnitelmissa joskus

tulevaisuudessa, mutta sopimuksen tekeminen tuntui helpommalta kuin hoitotyöt, muiden kohteiden sitä kiireisemmin vaatiessa. Osalle haastatelluista metsänomistajista taas luontoarvojen säilyttäminen oli tärkeämpää kuin korvaussumma. Korvaus oli kyllä heidän mielestään tärkeä, mutta he korostivat myös sitä, että suojelemalla saadaan metsä heidän mielestään hyvään käyttötarkoitukseen, jolloin korvaussumma ei saa olla liian merkittävä tekijä.

5.3.2 Laskentamenetelmän esittely

Taloudellisten vaikutusten laskelmat tehtiin 13:lle luonnonarvokaupan tehneelle metsänomistajalle. Triangulaatiolla vertailtiin metsänomistajien haastatteluissa esittämiä mielipiteitä korvaussummasta ja suojelun kustannuksia. Tarkasteluun otettiin mukaan ainoastaan luonnonarvokauppasopimukset, koska niitä on tehty lukumääräisesti eniten ja näiden alueiden tulevaisuus on kymmenen vuoden päästä avoin. Analyysien ulkopuolelle jätettiin alueet, jotka on myyty valtiolle luonnonsuojeluun, koska metsänhoidon simuloiminen ikuisuuteen ilman rajoituksia olisi ollut hankalaa mm. puuttuvien harvennustulotietojen takia. Lisäksi metsänomistajat tuskin kasvattaisivat tulevaisuudessa koivikkoa, jota nyt oli eniten myydyillä alueilla.

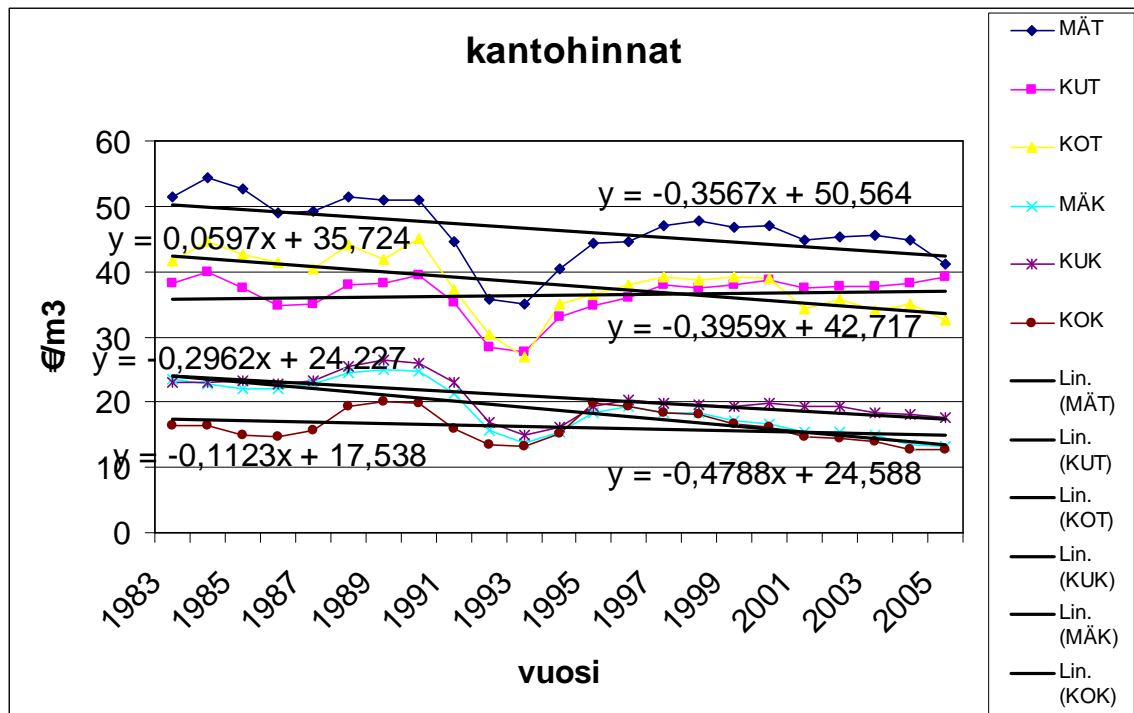
Laskelmat hakkuutuloista tehtiin Pohjois-Pohjanmaan metsäkeskukselta saatujen metsäsuunnitelmien pohjalta Metsäntutkimuslaitoksen kehittämällä metsiköiden kasvatuksen tarkasteluun soveltuvalla MOTTI- ohjelmistolla (MOTTI -ohjelmisto 2006). Suojelussa olevat metsikkökuviot simuloitiin kasvamaan kahdella tavalla. Ensinnä toteutettiin kasvatuksen simulointi siten, että kaikki metsänhoitotoimenpiteet ovat mahdollisia ilman rajoituksia. Tämän jälkeen toteutettiin metsänhoitotyöt 10 vuodella viivästettynä niille kuvioille, joille oli ensimmäisellä simulointikerralla ehdotettu metsänhoitotoimenpiteitä ensimmäisten kymmenen vuoden aikana. Näin voitiin arvioida 10 vuoden suojelun vaikutus metsätuloihin. Kaikki tulokset diskontattiin nykyhetkeen 3 % korolla.

Kasvatussimuloinnit toteutettiin Hyvän metsänhoidon suositusten (Tapio 2001) mukaisesti (liite 4). MOTTI- ohjelma ehdottaa suositusten mukaisesti taimikonhoidon, harvennukset ja päätehakkuun. Taimikonhoito ja harvennukset

simuloitiin tapahtumaan juuri suositusten mukaisesti, kuten MOTTI -ohjelmassa on oletuksena. Hyvän metsänhoidon suositusten (Tapio 2001) mukaan uudistuskypsyys voi määrittää joko keskiläpimitan tai iän perusteella (Liite 4). Tässä tutkimuksessa uudistuskypsyys määrittämiseen käytettiin pääasiassa ikää, koska usein kyseessä olivat osittain kitukasvuiset koivikot, joiden kasvattaminen keskiläpimitan perusteella uudistuskypsiksi olisi saattanut viedä vuosikymmeniä kauemmin. Tämä ei olisi taloudellisesti perusteltua. Vaikka hakkuu tehtiin iän perusteella, oli puusto kuitenkin simuloitu kasvamaan suositusten ylärajalle, jotta puusto ehtisi järeytyä hieman enemmän. Hakkuun viivästyminen kymmenellä vuodella saattoi eräissä tapauksissa itse asiassa nostaa hakkuutulojen nykyarvoa verrattuna suositusten mukaisiin hakkuisiin.

Hinnat ja kustannukset

Laskelmia varten männylle, kuuselle ja koivulle laskettiin tukki- ja kuitupuun tienvarsihinnat. Laskelmissa käytettiin Metlan Metinfon (2006) tilastoja Pohjois-Pohjanmaan Metsälautakunnan alueen kantohinnoista vuosilta 1983–2005 (kuva 4, liitteet 5 ja 6). Hinnat deflatoitiin elinkustannusindeksillä (liite 5). Trendihinnat laskettiin vuoden 2005 rahassa puutavaralajeittain. Saatuihin trendihintoihin lisättiin puutavaralajittaiset vuoden 2004 korjuukustannukset (Örn ja Väkevä 2005) (liite 7), jotta saatiin tienvarsihinnat (taulukko 2), joita käytettiin lopullisissa hakkuutulojen määrittelemisessä. Tutkimusta tehdessä julkaistiin myös vuoden 2005 korjuukustannukset, joita ei kuitenkaan ehditty saada tutkimuksen laskelmiin mukaan. Kustannukset olivat MOTTI-ohjelman ehdottamia (liite 8).

Kuva 4. Kantohinnat, missä MÄT=mäntytukki, KUT=kuusitukki, KOT=koivutukki, MÄK=mäntykuitu, KUK=kuusikuitu, KOK=koivukuitu

Taulukko 2. Tienvarsihintaa selittävät trendimallit; x on aika.

	kantohinta		trendi	puunkorjuu	tienvarsihinta
MÄT:	$y = -0,3567x + 50,564$		42,3599	6,02	48,4
KUT:	$y = 0,0597x + 35,724$		37,0971	5,53	42,6
KOT:	$y = -0,3959x + 42,717$		33,6113	7,55	41,2
MÄK:	$y = -0,488x + 24,588$		13,364	10,88	24,2
KUK:	$y = -0,2963x + 24,227$		17,4121	10,3	27,7
KOK:	$y = -0,1123x + 17,538$		14,9551	12,4	27,4

Paljaan maan arvo

Paljaan maan arvona (PMA) käytettiin Hyytiäisen ym. (2006) laskemia arvoja (liite 9). Paljaan maan arvo ilmaisee puuntuotannosta saatavien nettotulojen nykyarvon, silloin kun metsä on päätehakkuun jälkeisessä tilassa. Mikäli PMA on positiivinen, merkitsee se sitä, että uudistamisesta koituvat investointikustannukset saadaan käytetyllä laskentakorolla katettua. Vastaavasti PMA:n ollessa negatiivinen, investointi on käytetyllä korkokannalla kannattamaton. PMA on laskettu kuuselle ja männyllä eri kasvupaikoilla, kahdella hinnoitteluvaihtoehdolla, lämpösumma-alueilla, taimitiheyksillä ja korkokannoilla. (Hyytiäinen ym. 2006.)

Tässä tutkimuksessa käytetty paljaan maan arvo perustuu perinteiseen puun hinnoitteluun, 3 prosentin korkokantaan ja lämpösummaan 1100, joka on lähinnä

Pohjois-Pohjanmaan lämpösummaa 1073 ja keskimääräiseen taimitiheyteen. Hyytiäisen ym. (2006) esittämissä laskelmissa taimitiheydelle on kolme eri vaihtoehtoa, joista tähän tutkimukseen valittiin keskimäinen arvo. Koska Hyytiäisen ym. (2006) laskelmissa on laskettu PMA ainoastaan kuuselle ja männylle, tehtiin tutkimuksessa oletus, että metsikkö uudistetaan männylle tai kuuselle myös silloin kun nykyinen puulaji oli koivu. Mikäli kuviolla kasvoi jo mäntyä tai kuusta koivun lisäksi, oli päätehakkuun jälkeisen puulajin määrittäminen helppoa. Muussa tapauksessa kasvupaikka ja maalaji määrsivät uudistamispuulajin ja sitä kautta paljaan maan arvon. Turvemaan tapauksessa valittiin puulajiksi mänty, kivennäismaan kohdalla verrattiin vielä kasvupaikkatyyppiä. Jos kyseessä oli lehto- tai lehtomainen kasvupaikka, puulajiksi määritettiin kuusi, kun taas mänty valittiin jos kyseessä oli tuore- tai kuivahko kangas.

PMA lisättiin Hyytiäisen ym. (2006) tekemästä taulukosta niihin hakkuutuloihin, joissa metsänhoitotoimet tehtiin ilman rajoituksia. Niiden kuvioden kohdalla, joissa päätehakkuuta jouduttiin viivästyttämään 10 vuotta, oli laskettava myös PMA:n tappio vuodessa diskonttaamalla PMA nykyhetkeen ja vähentämällä tästä luvusta alkuperäinen PMA.

5.3.3 Suojelun kustannukset ja suojelun tulot

Suojelun vaikutus metsätalouden tuloihin laskettiin siis vähentämällä metsätaloussuunnitelman mukaisten hakkuutulojen nykyarvosta se hakkuutulojen nykyarvo, joka saatiin kun hakkuuohjelma suojelusopimuksen takia viivästyi 10 vuodella.

Tuloksia ei raportoida tilakohtaisesti tietosuojan säilyttämiseksi. Keskimääräisesti suojelusopimuksen tekeminen lisäsi metsänomistajan tuloja verrattuna siihen, että metsäalue olisi jätetty metsätalouskäyttöön. Suojelusopimuksen tehneiden metsänomistajien keskimääräiset hehtaarikohtaiset metsätaloudesta saamat tulot kasvoivat itse asiassa kymmenen vuoden sopimusjakson vuoksi keskimäärin 5,5€/ha. Kolmelle metsänomistajalle aiheutui kustannuksia suojelusta, yleisin tulos oli kuitenkin tulojen lisääntyminen verrattuna ainoastaan metsätalouskäyttöön. Tulos johtui siitä, että hakkuiden viivästyminen 10 vuodella järeytti puustoa, mutta ei vielä

tehnyt nykyarvoa vielä pienemmäksi, mikä tapahtui silloin, jos puustoa olisi kasvatettu keskiläpimitaltaan hakkuukypsäksi. Metsänhoidon suositukset eivät olleet siis taloudellisesti optimaalisia. Tarkasteltaessa tapausta vaihtoehtoiskustannuksen näkökulmasta, oli suojele kannattavaa verrattuna metsänhoitosuosituksien mukaisiin hakkuisiin.

Luonnonarvokauppaan mukaan lähteneistä 13 metsänomistajasta kahdeksan kohdalla suojele aiheutti positiivisen vaikutuksen hakkuutuloihin, eli metsätaloudesta saadut tulot kasvoivat keskimäärin 170 €/ha, suojelekorvauksen ollessa keskimäärin 565 €/ha (Ruokanen 2006a). Suojelekorvaus maksettiin heille määrääjäksi, mutta se aiheutti positiivisen vaikutuksen metsähakkuutuloihin, mikäli metsänomistaja tekisi hakkuut suojelesopimuksen päätyttyä. Tämä johtui siitä, että puusto oli usein jo lähes hakkuukypsää, eikä täten harvennusten viivästyminen 10 vuodella aiheuttanut haittaa, päinvastoin. Heidän tapauksessaan 10 vuoden suojele aiheutti "kaksinkertaisen" positiivisen vaikutuksen, eli viivästyneistä taimikonhoidoista/harvennuksista ei tullut kustannuksia, ja viivästynyt päätehakkuu lisäsi tulojen nykyarvoa verrattuna suosituksien mukaisiin hakkuisiin. Tämä kaksinkertaisesti positiivinen tulos aiheutui suojelesopimuksesta, joka viivästytti hoitotoimenpiteitä kymmenellä vuodella, joka taas lisäsi puuston nettonykyarvoa.

Kolmen metsänomistajan kohdalla suojele aiheutti kustannuksia keskimäärin -155 €/ha. Usein kyseessä oli puusto, joka olisi tarvinnut joko taimikonhoitoa tai harvennusta pikaisesti ja sen viivästyminen aiheutti tulonmenetyksiä tulevaisuudessa. Heidän kohdallaan suojelelun kustannukset olivat kuitenkin pienempiä kuin suojelelusta saadut tulot, koska suojelelusta saatu korvaus oli keskimäärin 565 €/ha (Ruokanen 2006a). Taimikonhoidon tai harvennuksien tekemättä jättäminen vähentää kuitenkin hakkuuiden nykyarvoa sitä enemmän, mitä kauemmin hoitotyöt ovat tekemättä. Kahden metsänomistajan alueella ei suojelella ollut vaikutusta, koska heidän alueilleen ei ollut toimenpide-ehdotuksia 10 vuoden aikana. He saattavat siis jatkaa metsienhoitoa kymmenen vuoden jälkeen suojelelun tulot ansainneena, mutta menettämättä metsätalouden tuloja.

Vertailtaessa metsänomistajien nettotuloja suojelelun kanssa ja ilman suojeleluta, oli suojelelun vaikutus positiivinen kaikille. Metsänomistajien nettotulot lisääntyisivät,

mikäli he suojelun loputtua päättäisivät jatkaa aktiivista metsänhoitoa. Laskelmissa ei otettu huomioon tilannetta, jossa suojelu jatkuisi samansuuruisella korvauksella myös tulevaisuudessa, koska vielä ei tiedetä onko suojelun jatkuminen tulevaisuudessa mahdollista ja minkälaisilla ehdoilla. Kymmenen vuoden suojelu oli siis kannattavaa vertailtaessa metsäalueen jättöä metsätaloustalouteen, mikäli tarkastellaan ainoastaan taloudellisia vaikutuksia.

Kahden metsänomistajan tapauksessa nettotulot lisääntyivät vain suojelun tulojen verran, koska heille ei oltu ehdotettu hoitotoimenpiteitä kymmenen vuoden aikana. Kahdeksan metsänomistajan kohdalla suojelusopimus lisäsi myös metsätalouden tuloja. Suojelu kannatti, koska metsänomistajien hehtaarikohtaiset metsätalouden tulot kasvoivat verrattuna metsätalouden mukaisiin hakkuisiin. Tämän lisäksi metsänomistajat saivat tulot suojelusta. Kolmen metsänomistajan kohdalla suojelu aiheutti kustannuksia metsätalouden tulojen pienenemisen vuoksi, mutta mikäli suojelu jatkuu vain kymmenen vuotta, suojelu olisi silti kannattavampaa, kuin alueen metsätaloustalouteen. Suojelun kustannukset eivät siis kohonneet sille tasolle, minkä suojelun korvaus antoi.

Triangulaatio

Luonnonarvokauppasopimuksen tehneistä metsänomistajista haastateltiin kolme. Näistä kaikille 10 vuoden suojelu tuli kannattavammaksi kuin rajoitukseton metsätalouden harjoittaminen. He kuuluivat joukkoon, jolle suojelusta aiheutui kaksinkertainen hyöty. Heistä yksi sanoi tehneensä päätöksen osallistua rahan takia, eli hän oli tyytyväinen suojelusta saatuun korvaukseen. Tässä tapauksessa haastattelu ja taloudellinen analyysi antavat siis saman lopputuloksen. Toinen haastateltu metsänomistaja olisi mielellään ottanut enemmänkin rahaa, mutta ei kuitenkaan ollut neuvotellut korvaussummasta. Hän ilmaisi asian lähinnä siten, että ainahan sitä enemmän rahaa ottaa jos tarjotaan. Voidaan siis olettaa, että haastattelu ja taloudellisen analyysin lopputulos olivat samansuuntaisia. Yksi kolmesta metsänomistajasta ei kertonut korvaussummalla olevan niin paljon merkitystä kuin itse suojelun ajatuksella. Triangulaatio tarkastelussa ei siis syntynyt näiden kolmen metsänomistajan kohdalla ristiriitoja, joten voidaan sanoa haastatteluissa esiin tulleiden kommenttien olleen päteviä.

6 TULOsten TARKASTELU

6.1 Metsänomistajien suhtautuminen ja osallistuminen hankkeeseen

Metsänomistajat olivat ottaneet verkostohankkeen ja METSO -ohjelman uudet suojelukeinot positiivisesti vastaan huolimatta alkuaan satunnaisesta epäluulosta. Merestä Metsäksi –hankkeessa metsänomistajat olivat eniten kiinnostuneita luonnonarvokauppasopimuksen solmimisesta. Suojeluasioissa kaivattiin asiantuntija-apua, jota koettiin saatavaksi projektityöntekijältä. Tiedonvälitys olikin olennaista, jotta hankkeen kehittäminen onnistui. Seuraavaksi tarkastellaan tuloksia tutkimuskysymyksittäin.

6.1.1 Luottamusehto

Tiedottamisen avulla suojelu on tuotu lähelle metsänomistajaa keinoilla, jotka metsänomistaja on hyväksynyt. Tutkimuksessa esitettiin luottamusryhmät, joiden kohdalla pyrittiin arvioimaan miten luottamus on vaikuttanut hankkeeseen mukaan lähtemiseen. Hanke synnytti luottamusta metsänomistajien keskuudessa, mutta hankkeen tuottama luottamuksen lisääntyminen vaikutti ainoastaan yhden metsänomistajaryhmän päätökseen suojelusopimisten tekemisestä. Muiden ryhmien kohdalla luottamusta syntyi ja jopa katosikin osittain hankkeen aikana, mutta muut syyt näyttivät painavan enemmän kiinnostuksen osoittamisessa hanketta kohtaan. Mielenkiinto syntyi kaikkien hyvien vaikutusten yhteisvaikutuksena ja olemassa oleva luottamus antoi mielenkiinnon syntymiselle hyvän lähtökohdan samalla kun hyvin toiminut hanke synnytti edelleen lisää luottamusta.

Aiempiä suojeluhankkeita koskeneet tutkimukset ovat antaneet viitteitä siitä, että metsänomistajat eivät hyväksy ns. perinteisiä suojelumenetelmiä (vrt. Hiedanpää 2002). Myös tässä tutkimuksessa oletettiin, että luottamuksen syntyminen olisi keskeistä huonojen muistikuvien vaikutuksen poistamisessa. Hankealueen metsänomistajilla oli kuitenkin hyvin vähän kokemusta aiemmasta suojelusta, joten luottamus oli mahdollista saavuttaa hyvän tiedotuksen avulla varsin mutkattomasti.

6.1.2 Päätöksentekoehto

Metsänomistajat kokivat vaihtelevasti kykenevänsä vaikuttamaan päätöksentekoon. Tyytyväisyys oli suurinta hankkeen kokeilualueilla. Näiden alueiden metsänomistajat osasivat ja rohkenivat käyttää neuvottelumahdollisuuksia hyväkseen, joka ennestään lisäsi myönteistä suhtautumista hanketta kohtaan. Vaikutti siltä, että hankkeen osallistava toimintatapa oli toimiva ja antoi metsänomistajille todellisen mahdollisuuden osallistua hankkeeseen niin halutessaan. Toimintatapa mahdollisti kokeilualueiden metsänomistajien vaikuttamisen päätöksentekoon, koska he oman kiinnostuksen osoittamalla saattoivat vaikuttaa siihen, että hanke toteutui heidän alueellaan. Lisäksi sopimuksentekovaiheessa oli mahdollista neuvotella sopimuksen yksityiskohdista.

Osallistava toimintatapa sai myös hankkeen ulkopuolelle jääneet metsänomistajat kiinnostumaan hankkeesta. He eivät omasta mielestään kyenneet vaikuttamaan päätöksentekoon, koska hanke ei toteutunut heidän alueellaan. Alueen metsänomistajat pitivät yleisesti hankkeen toteutustapaa hyvänä, heidän kannaltaan osallistaminen tapahtui ehkä kuitenkin ennenaikaisesti, koska he saattoivat pettyä hankkeen toteutumattomuuteen. Tulevaisuudessa saattaa suojelun toteuttaminen heidän kanssaan kuitenkin olla mutkatonta, koska he ovat jo osoittaneet kiinnostuksensa suojelua kohtaan, jos heidän innostuksensa osataan tulevaisuudessa ottaa huomioon.

6.1.3 Taloudellinen vaikutus

Hankkeen myötä metsänomistajat ovat oppineet näkemään hakkuutulojen lisäksi myös metsien luontoarvot tulonlähteinä. Osalle metsänomistajista korvaussummalla oli suuri myönteinen vaikutus hankkeeseen osallistumiseen. Suojeluvaihtoehtoa ei ollut aiemmin edes ajateltu mahdolliseksi. Merestä Metsäksi -hankkeessa sovittiin lukumääräisesti eniten määräaikaista luonnonarvokauppoja. Tutkimuksen mukaan metsänomistajat hyötyivät suojelukorvauksesta enemmän, kuin mitä suojelusta aiheutui kustannuksia hakkuutuloissa. Alueella, missä puusto on usein läpimitaltaan pientä, on tämä odotettavaakin. Hyvä korvaus saattaa tulevaisuudessa edelleen lisätä halukkuutta suojeluun ja yhteistoimintaan. Koskelan ym. (2006) valtakunnallisessa

kyselytutkimuksessa kolmasosa metsänomistajista oli sitä mieltä, että yhteistyön edellytyksenä on taloudellisen edun saavuttaminen.

Tämän tutkimuksen perusteella suojele tuli kannattavaksi luonnonarvokauppasopimuksen tehneille metsänomistajille, mikäli he ajattelisivat vain metsien taloudellisia arvoja. Käytännössä ei kuitenkaan tiedetä, mitkä ovat metsänomistajien motiivit suojella nyt jo suojelussa olevat metsät suojelusopimuksen umpeutuessa kymmenen vuoden päästä, mikäli se on mahdollista. Haastatteluista kävi kuitenkin selväksi, että monet metsänomistajat olivat vasta Merestä Metsäksi – hankkeen myötä huomanneet alueen luontoarvot ja olivat näistä tiedoista kiinnostuneita.

6.1.4 Sosiaalinen vaikutus

METSON yhtenä tavoitteena on edistää sosiaalista kestävyyttä (Valtioneuvoston... 2002). Horisontaalia verkostoa, joka olisi saattanut paikan päällä luoda enemmän sosiaalista kestävyyttä, esimerkiksi lisäämällä toimijoiden kiinnostusta luontomatkailua kohtaan, ei analyysin perusteella syntynyt. Hankkeessa toteutui tämän sijasta erinomaisesti toiminut osallistava projekti, joka näytti soveltuneen olosuhteisiin oivasti. Asiaa auttoi se, että yhteydenotto projektityöntekijään koettiin erityisen helpoksi ja hänen sanomisiinsa uskottiin ja luotettiin. Hankkeen onnistumisen avain saattoi olla juuri siinä, että jokaista metsänomistajaa lähestyttiin ensin henkilökohtaisesti kirjeellä ja tarvittaessa vielä soitettiin, jotta saatiin kaikkien kokeilun alueen metsänomistajien mielipide. Täten tieto hankkeesta saavutti kaikki metsänomistajat ja antoi alkusysäyksen hankkeen hyvälle etenemiselle. Kun projektityöntekijään oli saatu alkukontakti joko kirjeen tai puhelun avulla, oli myös jatkotoimenpiteiden tapahtuessa häntä helppo lähestyä.

Yhteistoimintaverkostohankkeen onnistumisessa ei tule aliarvioida tiedotuksen merkitystä. Useiden haastateltujen kohdalla kävi ilmi, että he ovat pitäneet nyt suojelussa olevaa tai suojeleun kaavailtua aluetta metsätaloudellisesti heikkona, eivätkä olleet ennen hankkeen alkua ymmärtäneet paikan luontoarvoja. Nyt metsien suojele tuotiin myös sellaisten metsänomistajien tietoisuuteen, jotka eivät aiemmin olleet kiinnostuneita luonnonsuojelusta. Hyvän tiedottamisen avulla tieto suojelesta

lisääntyi ja mahdollisti nopeita suojelutuloksia. Sama tulos pätee myös muiden yhteistoimintaverkostojen kohdalla, nopeisiin suojelutuloksiin on päästy parhaiten informatiivisin toimenpitein (Primmer ja Keinonen 2006).

Vaikuttaa siltä, että ainakin kokeilualueiden metsänomistajien keskuudessa luontoarvojen arvostus on lisääntynyt tai tullut ainakin useamman metsänomistajan tietoisuuteen. Lisäksi kaikilla alueilla, joissa Merestä Metsäksi -hanke on järjestänyt tiedotustilaisuuksia, on suhtautuminen ollut myönteistä vapaaehtoista suojelua kohtaan. Täten hanke on saattanut aiheuttaa metsänomistajien keskuudessa laajempaa positiivista suhtautumista suojelua kohtaan, kuin vain kokeilualueilla. Tulosten perusteella voi sanoa, että suhtautuminen vapaaehtoista suojelua kohtaan on myönteistä tai muuttunut myönteiseksi, mutta suhtautuminen niin sanottua perinteistä suojelua kohtaan on haastattelujen perusteella edelleen pidätyväistä, koska myönteisyyden aiheutti alun perin juuri vapaaehtoisuus (kts. Primmer ja Keinonen 2006).

Merestä Metsäksi -hankkeen metsänomistajat eivät siis kaivanneet suurempaa alueittaista verkostoitumista muita metsänomistajia tai metsäammattilaisia kohtaan, koska yhteydet projektityöntekijään koettiin erinomaisiksi luotettavuuden ja tiedonsaannin kannalta. Hankkeessa saatiin siis tiedottamisella ja henkilökohtaisella kontaktilla myös aluksi passiiviset metsänomistajat tietoiseksi hankkeesta. Leskinen ja Borg (2006) päätyivät vastaavaan tulokseen tutkiessaan Hämeen Metso – yhteistoimintaverkoston: metsänomistaja ei tässäkään hankkeessa ollut aktiivinen toimija, vaan hallinnollisten toimien kohde. Tulevaisuudessa voidaan miettiä, olisiko tiiviimpi verkostoituminen keino saada passiiviset metsänomistajat mukaan, jos resursseja henkilökohtaiseen neuvontaan ei aina ole saatavilla.

Paikalliset metsäammattilaiset olivat hankkeen toiminnasta hyvin kaukana. Taustalla saattoi projektivetäjien taholta olla pelko siitä, että paikalliset metsäammattilaiset saattaisivat suhtautua kriittisesti hanketta kohtaan ja tämä huoli hälvennettiin siten, että he eivät osallistuneet hankkeen toteutukseen. Paikallisille metsäammattilaisille järjestettiin tiedotus hankkeesta, mutta metsänomistajien kysellessä hankkeesta toivottiin, että kysymykset ohjataan projektityöntekijälle. Paikalliset metsäammattilaiset olivatkin hankkeen aikana pysyneet tai pysytelleet kaukana

toteutuksesta. Paikalliset metsäammattilaiset muistivat heille kohdistuneen enintään yksittäisiä kyselyitä koskien hanketta, ja silloinkin he olivat ohjanneet metsänomistajan projektityöntekijän puheille. Yleisemmällä tasolla hankkeesta oli saatettu muutaman metsänomistajan kanssa jutella, mutta varsinaisia neuvoja ei ollut annettu. Jutellessa oli ilmaistu myös oma negatiivinen mielipide hanketta kohtaan, mikäli sellainen oli.

6.2 Tutkimuksen arviointia

Tutkimuksen tulokset ovat aina riippuvaisia tutkijan objektiivisuudesta, aineistosta, käytetyistä teorioista ja menetelmistä. Tässä tutkimuksessa haastateltavat kerättiin niin, että he edustivat mahdollisimman monenlaisia näkökulmia tai antoivat tärkeää tietoa hankkeen kulusta paikallisesti pilottialueilla ja yleisesti koko hankkeen alueella. Kaikkien haastateltujen kohdalla valinta oli onnistunut, mutta eniten tutkimuksen kannalta oleellista tietoa antoivat haastatellut metsänomistajat. Paikalliset metsäammattilaiset antoivat arvokasta tietoa hankkeen verkostomaisesta toimivuudesta alueella. He olivat kuitenkin niin kaukana hankkeen toiminnasta, että samaan johtopäätökseen olisi päästy myös, mikäli haastatteluja olisi ollut muutama vähemmän. Nyt tosin johtopäätökset voitiin esittää varmoiksi pienemmällä epävarmuudella. Haastateltavien metsänomistajien määrää olisi voinut nostaa korkeammaksi aikataulun ja budjetin sen salliessa, mutta käytettävissä olevilla resursseilla tulos oli hyvä.

MOTTI-ohjelman avulla simuloitiin suojelualueiden puustot kasvamaan päätehakkuihin asti. Suojelualueiden pääpuulaji on usein koivu, joka on lisäksi useassa paikassa sangen kitukasvuista. Tästä syystä simuloinneissa saattoi puuston arvosta tulla pienempi, kuin mitä tulevaisuudessa olisi todellisuus. Metsänomistajat, mikäli he säilyttäisivät metsänsä taloudellisessa tuotannossa, todennäköisesti kasvattaisivat alueella tulevaisuudessa mäntyä tai kuusta, joka hyvässä maapohjassa tuottaisi enemmän tuloja kuin mitä tämänhetkinen sukkessiovaiheen koivikko. Näin ollen luontoarvot saattoivat näyttää hakkuutuloihin verrattuna suuremmilta, kuin mitä ne todellisuudessa tulisivat olemaan. Ne antoivat kuitenkin mielenkiintoista aineistoa vertailtaessa suojelun kustannuksia ja -tuloja.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

7.1 Merestä Metsäksi –hanke onnistui tavoitteissaan

Tutkimus selvitti kokeiluhankkeen sosiaalis-taloudellisia vaikutuksia. Tutkimus lähestyi aihetta teoriasidonnaisesti arvioiden miten paljon hankkeen myötä syntyvä luottamus vaikuttaa metsänomistajien päätökseen osallistua tai olla osallistumatta hankkeeseen. Korvauksen suuruutta tutkittiin tutkimuksessa myös kvantitatiivisin menetelmin. Kävi ilmi, että luottamus järjestelmää kohtaan on tärkeä asia, kun metsänomistajat tekevät päätöksiään, mutta monet muutkin asiat vaikuttavat heidän ratkaisuihinsa. Muista tekijöistä tärkeimmiksi ja useimmiten mainituiksi nousivat korvaussumma, vapaaehtoisuus, määräaikaisuus, tasapuolisuus ja vaikutusmahdollisuus sopimuksen sisältöön. Yhteisenä nimittäjänä suojelusta kiinnostuneilla metsänomistajilla oli tietoisuus metsäsektorin tapahtumista.

Merestä Metsäksi –hankkeen oma tavoite oli luoda kaksi kokeilualutta ja innostaa mahdollisimman moni näiden alueen metsänomistajista mukaan suojeluun. Hanke onnistui tässä hyvin, molempien kokeilualueiden metsänomistajat olivat kiinnostuneita hankkeesta ja moni oli myös valmis suojelemaan metsänsä. Kokeilualueiden pinta-aloista on nyt suojeltu 71% erilaisin suojelukeinoin.

Tulosten perusteella voidaan sanoa uuden hankkeen luoneen suojelumuonteisyyttä metsänomistajien keskuudessa tai ainakin tuoneen suojelumuonteisyyden esille. Yhteistoimintaverkostohanke antoi metsänomistajille mahdollisuuden itse päättää metsien suojelusta ja säilyttää omistusoikeuden metsiin, mikä oli omiaan lisäämään hankkeen luomaa positiivista vaikutusta. Voidaan ajatella, että uusi suojelukeino on saattanut mahdollistaa jo ennestään suojelumuonteisille metsänomistajille keinon näyttää suojeluhalukkuutensa, kun ei ole tarvinnut pelätä pakkosuojelua tai pieniä korvauksia. Tämän lisäksi hanke on lisännyt positiivista suhtautumista suojelua kohtaan niiden metsänomistajien keskuudessa, jotka eivät ole aiemmin suojelua suunnitelleetkaan.

Pohjois-Pohjanmaalla hanketta alettiin toteuttaa jo hyviksi todetuilla keinoilla, ts. Metsälain erityisen tärkeiden elinympäristöjen, eli mete-kohteiden kartoituksen toteutus oli mallina, kun hankkeen toteutusta alettiin suunnitella. Tuloksia syntyi metsänomistajien hyväksymin keinoin, mutta silti nopeasti ja tehokkaasti. Yhteistoimintaverkostohanke on uusi kokeilumuoto, joten uusien toimintamuotojen kehittämisellekin olisi ollut mahdollisuus. Merestä Metsäksi -hankkeen tapauksessa tapa toimia oli hyväksytty ja tehokas, mutta uusia kehitelmiä ei syntynyt. Tulevaisuudessa uusilla toimintamuodoilla saatettaisiin jopa lisätä metsänomistajien innostusta suojeluun. Tällainen uusi tapa saattaisi olla esim. kasaamisbonusjärjestelmä, jossa naapuritilojen tarjotessa kohteitaan samanaikaisesti suojeluun on korvauksen määrä molemmille metsänomistajille hiukan suurempi (Primmer ja Keinonen 2006). Kasaamisbonusjärjestelmää on kehitetty Keski-Karjalan lehtoverkostossa.

Metsänomistajat olivat suojelun korvaukseen tyytyväisiä. Analysoitaessa taloudellisia vaikutuksia metsänomistajille kävi ilmi, että mikäli luonnonarvokauppasopimuksen tehneet metsänomistajat siirtyisivät aktiiviseen metsänhoitoon sopimuksen umpeuduttua kymmenen vuoden päästä, olisi vaikutus heille keskimäärin positiivinen, eli suojelusta ei aiheutuisi kustannuksia kuin muutamalle metsänomistajalle. Keskimäärin suojelukorvaus ja sen aiheuttama kymmenen vuoden viivästys hakkuisiin korotti metsätalouden nettonykytuloja. Korvaussumman lisäksi metsänomistaja sai siis kohonneet metsätalouden nettonykytulot.

Tulevaisuudessa toimintatavan jatkuessa tuleekin korvauksen summaa tarkastella. Minkä suuruisiksi arvostetaan luontoarvot verrattuna puuston arvoon? Olisiko syytä jättää tarkastelusta puuston taloudellinen arvo täysin huomiotta ja keskittyä luomaan luontoarvoille omat markkinat, joita tämän hankkeen tapauksessa ei ollut. Tässä hankkeessa korvaussumma oli tärkeä osatekijä hankkeeseen mukaan lähtemisessä. Tulevaisuudessa voidaan arvioida, ovatko metsänomistajat valmiita osallistumaan suojeluun pienemmälläkin korvauksella, koska asenteet ovat muuttuneet yhä suojeluyönteisemmiksi. Merestä Metsäksi -hankkeessa, kuten muissakin yhteistoimintaverkostohankkeissa, koettiin varat niukoiksi ja korvausrahojen

rajallisuuden pelättiin vähentävän kohteiden tarjoamisen houkuttelevuutta metsänomistajille (Primmer ja Keinonen 2006).

Merestä Metsäksi –hanke oli toimiva horisontaalinen verkosto, koska projektityöntekijään oli helppo luoda kontakti. Paikallisten metsäammattilaisten saaminen hankkeen taakse saattaisi kuitenkin tulevaisuudessa helpottaa suojelun toteutusta, mikäli metsänomistajalle osattaisiin esimerkiksi puunmyyntitilanteessa kertoa muistakin metsänkäytön mahdollisuuksista. Tämä saattaisi olla kustannustehokas ratkaisu, mikäli metsänomistajille voitaisiin antaa informaatiota suojelusta heidän lähimmäksi kokemansa tahon (usein metsänhoitoyhdistyksen) toimesta. Tässä hankkeessa sille ei ollut tarvetta, koska projektityöntekijä sai yhteyden kaikkiin kokeilualueen metsänomistajiin ja heillä oli täten todellinen mahdollisuus erilaisiin vaihtoehtoihin.

7.2 Ideoita jatkotutkimuksiin

Tutkimuksen yhtenä tarkoituksena oli tarkastella luottamusta, jota metsänomistajat kokevat Merestä Metsäksi –hankkeen toimivuutta kohtaan. Tulevaisuudessa olisi mielenkiintoista selvittää myös se, miten voidaan luottaa suojelusopimuksen tehneisiin metsänomistajiin, toisin sanoen toimivatko he metsissä sopimuksen mukaisesti. Pidemmällä tähtäimellä kiinnostavaa on myös se, kuinka halukkaita he ovat jatkossa suojelemaan metsänsä, mikäli se on mahdollista. Suojeluhalukkuus tulevaisuudessa ei suoranaisesti liity luottamukseen, mutta antaa näyttöä siitä, kuinka tärkeäksi metsänomistajat mieltävät suojelun ja sen kehittämisen.

Vapaaehtoisuus oli hankkeen avainsana. Suojelun jatkuessa haasteena on se, miten suojeluun osallistuneet metsänomistajat saadaan jatkamaan suojeluaan ja miten saadaan muita metsänomistajia mukaan hankkeeseen. Tähän tutkimusaiheeseen liittyy olennaisesti suojelukorvausten määrittäminen. Jatkossa tulisi selvittää, yritetäänkö luontoarvoille luoda markkinoita, vai kehitetäänkö koko maan kattavaa korvaushinnastoa, joka olisi mahdollisimman tasapuolinen kaikille metsänomistajille. Tämän tutkimuksen mukaan metsänomistajat itse eivät osaa määritellä luontoarvojensa merkitystä, ja he ovat tyytyväisiä korvaukseen, joka on tasapuolinen kaikille.

Eräs ajankohtainen tutkimusaihe on yhteistyön lisääminen laaja-alaisemmin. Merestä Metsäksi -hankkeessa metsänomistajat kokivat yhteydenottamisen projektityöntekijään helpoksi. Haasteena tulevaisuudessa onkin saada tietämys luonnonarvoista laajemmalle, jotta metsänomistajat saavat informaatiota heille lähimmäksi kokemaltaan taholta, kuten metsänhoitoyhdistykseltä. Jatkossa olisi mielenkiintoista vertailla myös muualla Suomessa toimineita yhteistoimintaverkostokokeiluja ja arvioida eri toteutustapojen toimivuutta, mikäli yhteistoimintaverkostojen toiminta-aluetta laajennetaan kattamaan laajemmin koko Suomea.

LÄHTEET

Alarinta, J. 1998. Maaseutu innovatiivisena ympäristönä. Verkostot paikallisen elinkeinon toteuttajina. Seinäjoki. 200 s.

Alasuutari, P. 1994. Laadullinen tutkimus. 2., uudistettu painos. Vastapaino. Jyväskylä. 269 s.

Belinskij, A. 2005. NATURA 2000 -verkosto, sen toteuttaminen ja oikeusvaikutukset. Ympäristöoikeuden lisenssiaatintutkimus. Helsingin yliopisto 2005.

Bertaux, D. 1981. Biography and Society. The Life History Approach in the Social Sciences. First printing. Sage studies in international sociology 23. USA 1981. 309 s.

Bryman, A. 2004. Social Research Methods. Second edition. Oxford University Press, New York. 592 s.

Buttoud, G: How can policy take into consideration the "full value" of forests?: Land Use Policy 17 (2000) 169-175.

Castells, M. 1996. The rise of the Network Society. The Information Age: Economy, Society and Culture. Vol. 1. Cambridge (Mass): Blackwell. 478 s.

Denzin, N.K. 1970. The Research Act In Sociology. A Theoretical Introduction to Sociological Methods. London. 368 s.

Eskola, J. & Suoranta, J. 2001. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 5. painos. Vastapaino. Jyväskylä.

Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelman luonnonsuojelubiologiset kriteerit. 2003. Suomen Ympäristö 634. Helsinki Viitattu [16.11.2005].
http://www.mmm.fi/metso/asiakirjat/SY634_lsbiol_kriteerit.pdf

Granovetter Mark 1983. The Strength of Weak Ties: A Network Theory Revisited. Sociological Theory, Vol. 1, 201-233.

Fine, G.A., Holyfield, L. (1996). Secrecy, Trust and Dangerous Leisure: Generating Group Cohesion in Voluntary Organizations. Social Psychology Quarterly, Vol. 59, p. 22-38.

Hiedanpää J. 2002. European wide conservation versus local well-being: the reception of the Natura 2000 Reserve Network in Karvia, SW-Finland. Landscape and Urban Planning 61 (2002) 113-123.

Hiedanpää, J. 2004. Making environmental policies reasonable. A study of the consequences of social diversity for regional forest policy of SW Finland. University of Tampere. Viitattu [03.12.2005]. <http://acta.uta.fi>

Hildén, M., Tahvonen, O., Valsta, L., Ostamo, E., Niininen, I., Leppänen, J. ja Herkiä, L. 1998. Natura 2000 –verkoston vaikutusten arviointi. Suomen ympäristö 201. Helsinki.

Hirsjärvi, S. ja Hurme, H. 1988. Teemahaastattelu. 4. painos. Yliopistopaino. Helsinki. 144 s.

Hirsjärvi, S., Remes, P. ja Sajavaara, P. 1997. Tutki ja kirjoita. 1.-2. painos. Tampere. 432 s.

Hirsjärvi, S. ja Hurme, H. 2004. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Yliopistopaino. Helsinki. 213 s.

Horne, P., Koskela, T. ja Ovaskainen, V. 2004. Metsänomistajien ja kansalaisten näkemykset metsäluonnon monimuotoisuuden turvaamisesta. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 933.

Horne, P., Koskela, T., Kuusinen, M., Otsamo, A. & Syrjänen, K. (toim.) 2006. METSON jäljillä - Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelman tutkimusraportti. Maa- ja metsätalousministeriö, ympäristöministeriö, Metsäntutkimuslaitos ja Suomen ympäristökeskus. Helsinki. 387 s.

Hyytiäinen, K., Tahvonen, O. ja Valsta L. 2006. Taloudellisesti optimaalisista harvennuksista ja kiertoajoista männylle ja kuuselle. Viitattu [22.6.2006]. http://www.metsavastaa.net/tiedostot/dokumentit/9667/Tahvonen_Hyytiainen_Valsta_10012006.pdf

Hänninen, H. ja Kurttila, M. 2004. Metsänomistajien tiedot luonnon monimuotoisuutta vaalivan metsänhoidon velvoitteista ja suosituksista- Metsätieteen aikakauskirja 2004 (3):285-301.

Ilmonen, K. 2000. Sosiaalinen Pääoma: Käsité ja sen ongelmallisuus. Teoksessa: Ilmonen, K. (toim.) Sosiaalinen pääoma ja luottamus. Jyväskylä. 180 s.

Johanson, J.-E., Mattila, M., Uusikylä, P. 1995. Johdatus verkostanalyysiin. Menetelmäraportteja ja käsikirjoja 3/1995. 111 s.

Jokinen, A., Juhila, K. ja Suoninen, E. 1993. Diskurssianalyysin aakkoset. 2. painos. Jyväskylä. 238 s.

Juutinen, A. 2005. Luonnonarvokaupan kustannustehokkuus: kokeiluhanke Lounais-Suomen metsäkeskuksen alueella. Metsätieteen aikakauskirja 2/2005: 163-174.

Juutinen, A., Horne, P., Koskela, T., Matinaho, S., Mäntymaa, E. & Mönkkönen, M. 2005. Metsänomistajien näkemyksiä luonnonarvokaupasta: kyselytutkimus

luonnonarvokaupan kokeiluhankkeeseen osallistuneille. Metlan työraportteja 18.
Saatavilla: <http://www.metla.fi/julkaisut/workingpapers/2005/mwp018.pdf>

Koskela Terhi, Horne Paula, Naskali Arto ja Ovaskainen Ville. 2006.
Metsänomistajien suhtautuminen yhteistoimintaan luonnonarvojen suojelussa.
Tiivistelmä 22. Julkaisussa: Horne Paula, Koskela Terhi, Kuusinen Mikko, Otsamo
Antti ja Syrjänen Kimmo (eds.) Metson jäljillä – Etelä-Suomen metsien
monimuotoisuusohjelman tutkimusraportti. Maa- ja metsätalousministeriö,
ympäristöministeriö, Metsäntutkimuslaitos ja Suomen ympäristökeskus. 209-211.

Koskiahho, B. 2002. Onko osallisuus vahvaa demokratiaa? Maankäyttö- ja
rakennuslain soveltamisesta. Teoksessa: Backlund, P., Häkli, J. ja Schulman, H.
(toim.) Osalliset ja osajat. Gaudeamus, Helsinki.

Kumela, Hanna-Mari. 2005. Metsänomistajien näkemyksiä Satakunnan
luonnonarvokaupasta. Ympäristönsuojelutieteen pro gradu -työ. Helsingin yliopisto
2005. Saatavilla elektronisena:
<http://ethesis.helsinki.fi/julkaisut/bio/bioja/pg/kumela/metsanom.pdf>

Kurttila, M., Kuuluvainen J. ja Leskinen. L. A. 2006. Monimuotoisuuden
turvaamisen ohjauskeinot ja yhteiskunnalliset vaikutukset. Julkaisussa: Horne, P.,
Koskela, T., Kuusinen, M., Otsamo, A. & Syrjänen, K. (toim.) 2006. METSOn
jäljillä - Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelman tutkimusraportti. Maa- ja
metsätalousministeriö, ympäristöministeriö, Metsäntutkimuslaitos ja Suomen
ympäristökeskus. Helsinki. ss. 110-127.

Lehtonen, E., Kuuluvainen, J., Pouta, E., Rekola, M. and Li, C-Z. 2003. Non-market
benefits of forest conservation in southern Finland. Environmental Science and
Policy 6(3): 195-204.

Leskinen L.A. ja Borg, R. 2006. Toimintakulttuurin muutos
yhteistoimintaverkostoissa. Tiivistelmä 28. Julkaisussa: Horne, P., Koskela, T.,
Kuusinen, M., Otsamo, A. & Syrjänen, K. (toim.) 2006. METSOn jäljillä - Etelä-
Suomen metsien monimuotoisuusohjelman tutkimusraportti. Maa- ja
metsätalousministeriö, ympäristöministeriö, Metsäntutkimuslaitos ja Suomen
ympäristökeskus. Helsinki. ss. 235-237.

Lonkila, M. ja Silvonen, J. 2002. Laadullinen analyysi Atlas.ti 4.2. -ohjelmalla.
Viitattu [03.12.2005]. <http://www.valt.helsinki.fi/atlas/atlas/s2002/lonsil.pdf>

Merestä Metsäksi. 2004. Merestä Metsäksi – hankkeen luonnonarvokaupan
hinnoittelun periaatteet Pohjois-Pohjanmaalla. 21.12.2004. Projektiryhmä.
Viranomaistoiminto. Julkaisematon. 12 s.

Metla Metinfo. 2006. Metsätietopalvelut. Viitattu [30.07.2006].
<http://www.metla.fi/metinfo/index.htm>

Metsien suojelun tarve Etelä-Suomessa ja Pohjanmaalla. 2000. Etelä-Suomen ja
Pohjanmaan metsien suojelun tarve -työryhmän mietintö. Suomen Ympäristö 437.

METSO -toimintaohjelman ekologisten, taloudellisten ja sosiaalisten vaikutusten seuranta ja arviointi - hankkeiden itsearvioinnit 2003-2004, Väliraportti I. 2005. Suomen ympäristökeskus ja Metsäntutkimuslaitos. Toim. Syrjänen, K., Horne P. ja Koskela T. Viitattu [16.05.2006].

http://www.mmm.fi/metso/ASIAKIRJAT/METSO-arv_I_valiraportti_itsearv_Tiivistelma.pdf

METSO- toimintaohjelman ekologisten, taloudellisten ja sosiaalisten vaikutusten seuranta ja arviointi. Väliraportti II. 2006a. Sidosryhmien ja tutkijoiden näkemyksiä METSO -ohjelmasta. Suomen ympäristökeskus ja Metsäntutkimuslaitos. Toim. Syrjänen, K., Horne P. ja Koskela T. Viitattu [16.05.2006].

http://www.mmm.fi/metso/ASIAKIRJAT/METSO_n_seuranta_VALIRAPORTTI_II_30_1_2006.pdf

METSO- toimintaohjelman ekologisten, taloudellisten ja sosiaalisten vaikutusten seuranta ja arviointi. METSO-hankkeiden vastuuhenkilöiden kokemuksia hankkeiden toiminnasta, vaikutuksista ja kehittämistarpeista. Väliraportti III. 2006b. Suomen ympäristökeskus ja Metsäntutkimuslaitos. Toim. Syrjänen, K., Horne P. ja Koskela T. Viitattu [06.09.2006].

http://wwwb.mmm.fi/metso/ASIAKIRJAT/METSO_n_seuranta_VALIRAPORTTI_III_1_9_2006.pdf

METSO:n jäljillä. Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelman tutkimusraportti. 2006. Metsäntutkimuslaitos ja Suomen Ympäristökeskus. Toim. Horne P., Koskela T., Kuusinen, M., Otsamo, A. ja Syrjänen K.

Mitä on METSO? 2005. Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelma - METSO. Viitattu [16.11.2005]. http://www.mmm.fi/metso/ohjelman_esittely/index.html

MOTTI-ohjelmisto. 2006. MOTTI-ohjelmiston käyttöohje. Versio 1.1. Metsäntutkimuslaitos. Viitattu [30.07.2006].

<http://www.metla.fi/metinfo/motti/index.htm>

Mäki-Hakola, M. ja Toropainen, M. 2005. Metsien suojelun vaikutus tuotantoon ja työllisyyteen – Alueellinen ja valtakunnallinen panos-tuotosanalyysi. Pellervon taloudellisen tutkimuslaitoksen raportteja n:o 194.

Niemi, J. 2005. Hankepäiväkirjat ja –muistiot Pohjois-Pohjanmaalla. Julkaisematon. 75 s.

Niemi, J. 2006. Henkilökohtainen tiedonanto 18.1.2006. Metsäsuunnittelija, projektityöntekijä, Pohjois-Pohjanmaan metsäkeskus.

Otsamo, A. (toim.). 2005. MOSSE puolimatkassa - monimuotoisuuden tutkimusohjelman (2003-2006) välitulokset. Hanasaari 17.-18.11.2004. Seminaarikooste. MMM:n julkaisuja 14/2004. 255s.

Paloniemi, R. ja Koskinen, S. 2005. Ympäristövastuullinen osallistuminen oppimisprosessina. Terra 117:1, 17-32.

- Piore, M.J., Sabel, C.F. 1984. The second industrial divide. Possibilities for prosperity. New York: Basic Books.
- Podolny, J. M. ja Page K. L. 1998. Network Forms of Organization. Annual Review of Sociology, Vol. 24, 57-76.
- Primmer E. ja Keinonen E. 2006. Yhteistoimintaverkostohankkeet - Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelman verkostokokeilu. Suomen Ympäristö 45. 82 s.
- Pulli, J. & Mäki-Hakola, M. 2004. Metsien suojelun taloudelliset vaikutukset - Kirjallisuuskatsaus. Pellervon taloudellisen tutkimuslaitoksen työpapereita N:o 71.
- Roos, J.P. 1988. Elämäntavasta Elämänkertaan -Elämäntapaa etsimässä 2. Jyväskylä 1988. 265 s.
- Ruokanen, I. 2006a. Merestä Metsäksi –hankkeen raportti. Toiminta Pohjois-Pohjanmaalla 2004-2006. Viitattu [16.11.2006].
http://wwwb.mmm.fi/metso/ASIAKIRJAT/Loppuraportti_Meresta_metsaksi_Pohjois-Pohjanmaa.pdf
- Ruokanen, I. 2006b. Henkilökohtainen tiedonanto 18.1.2006. Metsänhoito- ja ympäristöpäällikkö, Pohjois-Pohjanmaan Metsäkeskus.
- Ruuskanen, P. 1999. Verkostot, luottamus ja riskiyhteiskunnan maaseutupolitiikka. Chydenius-instituutin tutkimuksia 2/1999. Kokkola. 82 s.
- Seligman, A. 2000. Luottamuksen ongelma. Teoksessa: Ilmonen, K. (toim.) Sosiaalinen pääoma ja luottamus. Jyväskylä. 180 s.
- Syrjänen, K., Horne, P., Koskela, T. & Kumela, H. 2006. METSO:n seuranta ja arviointi. Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelman seurannan ja arvioinnin loppuraportti. Luonnos 3.11.2006. Moniste. 319 s.+ liitteet.
- Tahvonen, O. ja Salo, S. 1999. Optimal Forest Rotation with *in Situ* Preferences. Journal of Environmental Economics and Management 37, 106:128_1999.
- Tapion hyvän metsänhoidon suositukset. 2001. Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio. Helsinki 2001. 95 s.
- Tilastokeskus. 2006. Elinkustannusindeksi 1951:10 = 100 kuukausittain. Viitattu [16.06.2006].
<http://statfin.stat.fi/StatWeb/start.asp?PA=Eki&D1=a&D2=a&LA=fi&DM=SLFI&T=2>
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä 2002. 158 s.
- Uudet suojelun keinot. Suomen metsien monimuotoisuusohjelma - METSO. 2005 Viitattu [16.11.2005]. http://www.mmm.fi/metso/uudet_suojelun_keinot/

Valtioneuvoston periaatepäätös toimintaohjelmasta Etelä-Suomen, Oulun läänin länsiosan, ja Lapin läänin lounaisosan metsien monimuotoisuuden turvaamiseksi. 2002. Viitattu [25.04.2006].

http://www.mmm.fi/METSO/ASIAKIRJAT/1_metso_valtioneuvoston_periaatepaatos.pdf

Örn, J. ja Väkevä, J. 2005. Metsätehon Katsaus. Julkinen Jakelu nro 12, 4/2005. Viitattu [16.06.2006].

<http://www.metsateho.fi/uploads/31wv87kxre68i59.pdf>

LIITTEET

Liite 1.

HAASTATTELURUNKO

Asiantuntijaverkosto: Metsäkeskuksen projektityöntekijä & projektikoordinaattori

Tiedonvälitys

- Miten hankkeesta tiedotettiin ensimmäiseksi metsänomistajille?
 - Mikä tieto saavutti parhaiten metsänomistajat?
- Osallistuiko tiedotustilaisuuksiin mielestänne kattavasti (esim. prosentuaalisesti) metsänomistajia?
 - Oliko ilmapiiri positiivisempi vai negatiivisempi kuin odotit?
 - Erosivatko paikkakunnat jotenkin toisistaan? Miten?
 - Oliko tiedotustilaisuuksissa paljon metsäammattilaisia mukana, esim. MHY:n jäseniä?
- Millainen asenne metsänomistajilla oli hanketta kohtaan?
 - Entä metsäammattilaisilla?
 - Tuliko vertauksia aiemmin tehtyihin (suojelu)hankkeisiin?
- Kyseltiinkö tiedotustilaisuuksissa paljon kysymyksiä? Haluttiinko tietää miten hankkeesta saisi lisää tietoa tarvittaessa?
 - Selvisikö jo tiedotustilaisuuksissa, että osa metsänomistajista on enemmän kiinnostuneita kuin muut?
 - Pyrittekö työskentelemään heidän kanssaan ensiksi, (jotta tulisi esimerkkiä muille)?
- Kerrottiinko tiedotustilaisuuksissa metsänomistajille alueiden kilpailuttamisesta?
 - Miten tähän suhtauduttiin?
 - Syntyikö metsänomistajien keskuudessa yhteistyötä hankkeen toteutumisen puolesta?
 - Oliko tiedotustilaisuuksissa puhetta, että on syytä toimia nopeasti, jos haluaa hankkeeseen mukaan?

Yhteydenotto

- Saitteko paljon yhteydenottoja niiltä metsänomistajilta, jotka olivat tiedotustilaisuudessa mukana?
- Saitteko yhteydenottoja metsänomistajilta, jotka eivät olleet mukana tiedotustilaisuudessa?
 - Miten he olivat kuulleet hankkeesta?
 - Sanoiko joku, että tietoa olisi pitänyt olla enemmän hankkeesta?
- Soititteko monille metsänomistajille, joihin ette olleet olleet missään yhteydessä?
 - Mikä oli yleisin syy, että he eivät olleet ottaneet yhteyttä?
 - Erosiko heidän asenteensa hanketta kohtaan niistä, jotka olivat itse ottaneet yhteyttä?
- Olivatko yhteyttä ottaneet metsänomistajat teille tuntemattomia vai tunsitteko heidät mahdollisesti jo aiemmin?
 - Erosivatko eri paikkakunnat toisistaan?

- Oliko teidän mielestänne helpompi työskennellä tuttujen metsänomistajien kanssa?
- Oliko helpompi saavuttaa luottamus niiden metsänomistajien keskuudessa, jotka tunsitte henkilökohtaisesti aiemmin?
- Neuvottiinko ammattilaisia ohjaamaan mahdolliset lisäkysymykset Metsäkeskukseen?
- Korostettiinko sitä, että Metsäkeskus toimii ”hankevetäjänä”?

Sopimusprosessi

- Miten prosessi yleensä etenee?
- Missä vaiheessa metsänomistaja yleensä vetäytyy hankkeesta jos vetäytyy?
- Kävittekö henkilökohtaisesti kaikilla alueilla maastokäynnillä?
 - Kuinka usein metsänomistaja oli mukana?
- Laskitteko ensin aina itse korvaussumman, jonka esititte metsänomistajalle?
 - Tehtiinkö se maastokäyntien perusteella?
 - Kuinka moni metsänomistaja hyväksyi summan sellaisenaan?
 - Jos neuvottelua summasta, mikä oli syy? Korvaussumman vähyys?
 - Mikä oli yleinen mieliala korvaussumman suuruudesta metsänomistajien keskuudessa?
 - Laskettiinko sopimuksen ulkopuolelle jääneille korvauksen arvioitua summaa?
- Neuvoteltiinko sopimukseen usein metsänomistajien toivomuksesta yksityiskohtia, esim. tontin jättö sopimuksen ulkopuolelle?
 - Miten tärkeää oli juuri kymmenen vuoden sopimuksen teko?
 - Korostuiko metsänomistajien taholta tyytyväisyys sopimuksen teon vapaaehtoisuuteen?
 - Oliko metsänomistajilla kokemusta aiemmista suojeluhankkeista, jotka tulivat esiin? Oliko niillä vaikutusta tämän hankkeen toteutumiseen?
 - Arveluttiko metsänomistajia jokin sopimuksen teossa? Mikä?
 - Kysyttiinkö mitä tapahtuu 10-v päästä sopimusten umpeutuessa?

Yhteydenpito muiden metsäammattilaisten kanssa

- Kerroitteko Metsänhoitoyhdistyksien hankkeesta? Syntyikö keskustelu heidän vai teidän aloitteestanne?
 - Tiedättekö onko Metsänhoitoyhdistykseltä (toimihenkilöiltä) kysytty hankkeesta lisätietoja?
 - Onko Mhy:stä ollut tukea hankkeelle? Miten?
 - Onko suhtautuminen/asenne sama koko mhy:ssä vai vain ko. ammattilaisen asenne?

Alueiden lopullinen valinta

- Miten kaksi kokeiluhanketta lopullisesti valittiin, olivatko kyseessä enemmän luontoarvot vai metsänomistajien kiinnostus hanketta kohtaan?
- Miten tiedotettiin metsänomistajille, joiden aluetta ei valittu kokeilualueeksi?
 - Ovatko he ymmärtäneet ratkaisut?

- Kuuluiko heidän puoleltaan (negatiivisia) kommentteja hankkeen toteutuksesta?
- Ovatko nämä metsänomistajat kyselleet mitä jatkossa tapahtuu? Mitä heille on vastattu?

Hankkeen toteutus

- Onko ammattilaisen näkökulmasta työläämpää suojelun vai puunmyynnin toteutus?
- Oliko mielestänne hyvä keino kilpailuttaa alueet ensin ennen lopullista valintaa? Miksi?
 - Aiheuttiko tämä paljon lisätyötä, kustannuksia?
 - Olisiko sama tulos saavutettu ilman kilpailutustakin?
 - Oliko hankkeen toimintatapa oma ajatuksenne, vai määräys?
- Onko Merestä-Metsäksi hanke toiminut mielestänne hyvin?
 - Mitä muuttaisitte?
 - Voisiko toimintamuoto mielestänne toimia muuallakin Suomessa?

Osallistava suunnittelu

- Millaista ohjausta ministeriö on antanut hankkeelle?

HAASTATTELURUNKO METSÄAMMATILAISET

Asiantuntijaverkosto: Metsänhoitoyhdistyksen toimihlö/Metsäkeskuksen toimihlö

Horisontaali/vertikaali verkosto

- Keneltä ja milloin kuulitte hankkeesta?
 - Kävittekö hankkeen tiedotustilaisuuksissa?
 - Kysyttiinkö teiltä neuvoa alueiden valinnan suhteen?
 - Oliko tiedotus mielestänne onnistunut ja asianmukainen?
 - Saitteko mielestänne tarpeeksi tietoa hankkeesta? Kysyittekö lisäinformaatiota, keneltä?
 - Millainen ilmapiiri tiedotustilaisuuksissa oli?
 - Kiinnostuitteko hankkeesta tiedotustilaisuudessa?
 - Onko tiedotustilaisuuksien jälkeen ollut tarpeeksi tietoa hankkeesta?
 - Mitä luulette, että kymmenen vuoden päästä tapahtuu, kun sopimukset raukeavat?
- Miten hanke on mielestänne edennyt tällä alueella
 - Oliko alueiden kilpailuttaminen mielestänne hyvä idea? Miksi?
- Tiedätkö ketkä metsänomistajat oman mhy:nne alueelta ovat lähteneet mukaan tähän suojeluun?
 - Ottivatko metsänomistajat teihin yhteyttä lisätietoa saadakseen? Neuvoitteko heitä vai ohjasitteko kyselyt hankevetäjälle?
 - Mitä neuvoitte?
 - Tiedätkö ovatko metsänomistajat tällä alueella toimineet yhteistyössä päästäkseen mukaan hankkeeseen?
- Tunnetteko henkilökohtaisesti hankkeen toiminta-alueelta metsänomistajia?
 - Olitteko heihin mahdollisesti enemmän yhteydessä kuin muihin metsänomistajiin?
- Tunnetteko henkilökohtaisesti hankevetäjän? Oliko hän teihin yhteydessä tai te häneen?
 - Pyysikö hankevetäjä informoimaan lisää hankkeesta, jos metsänomistajat kysyvät?

Aiemmat kokemukset suojelusta

- Millaisia aiempia kokemuksia teillä on suojeluhankkeista? Vaikuttivatko ne suhtautumiseen hankkeeseen?
 - Mikä on henkilökohtainen mielipiteenne hankkeen toteutuksesta?
 - Oliko teidän mielestänne vapaaehtoisuus sopimuksen teossa tärkeä? Vaikuttiko se mielestänne metsänomistajien päätöksentekoon?
 - Toimiko tämä hanke mielestänne paremmin tai huonommin kuin aiemmat (ei niin vapaaehtoiset) suojeluhankkeet?
 - Muuttuiko ajattelunne suojelua kohtaan jotenkin hankkeen edetessä?
- Jos teiltä kysyttiin mielipidettä hankkeesta, koitteko olevanne enemmän asiantuntijan vai ystävän roolissa?
 - Jos ei kysytty mielipidettä, niin miksi ei?

- Luuletteko vaikuttaneenne metsänomistajien mielipiteeseen?
- Otitteko itse Merestä-Metsäksi -hankkeen puheeksi metsänomistajien kanssa?
- Oletteko puhuneet kollegoittenne kanssa hankkeesta? Mikä on heidän käsityksensä?
- Kuka olisi teidän mielestä paras aloitteentekijä tällaisessa hankkeessa?
 - Metsänomistaja, viralliset tahot?
- Voisiko mhy:llä/ Metsäkeskuksen aluetoimistolla olla suurempi rooli tällaisessa vapaaehtoisessa suojelussa? Millainen?
 - Olisitteko toivoneet suurempaa roolia esim. lisäinformaation antajana?
 - Oliko mielestänne osallistuminen hankkeeseen todella vapaaehtoista?

Sopimusprosessi

- Miltä teistä vaikuttaa ajatus siitä, että metsänomistajalle maksetaan arvokkaiden luontokohteiden säilyttämisestä tai ylläpidosta?
 - Mikä summan pitäisi olla?
- Kävittekö mukana maastokäynneillä?
- Tiedätkö miten korvaussumma on muodostunut?
 - Onko se mielestänne tarpeeksi?
 - Tiedätkö oliko metsänomistajalla mahdollisuus neuvotella summasta?
 - Neuvottelumahdollisuus sopimuksen sisällöstä?
 - Mikä taho olisi oikea määrittämään korvauksen suuruuden?
 - Arveluttaako teitä jokin sopimuksessa?
 - Olisitteko itse tehnyt sopimuksen jos tähän olisi ollut mahdollisuus?
 - Onko mielestänne 10-v sopimus hyvä? Mitä luulette, että tapahtuu tämän jälkeen?

Alueiden lopullinen valinta

- Oliko mielestänne hyvä keino kilpailuttaa alueet ensin ennen lopullista valintaa? Miksi?
 - Olisiko sama tulos saavutettu ilman kilpailutustakin?
- Onko Merestä-Metsäksi hanke toiminut mielestänne hyvin, yleisesti ja paikallisesti?
 - Mitä muuttaisitte?
 - Voisiko toimintamuoto mielestänne toimia muuallakin Suomessa?
 - Onko mielestänne Metsäkeskus oikea taho vetämään hanketta?
 - Vaikuttiko hankevetäjän tunnettuus alueella tulokseen?
 - Minkälainen hankevetäjä olisi mielestäsi paras?
- Onko tämä hanke muuttanut suhtautumistanne suojelua kohtaan?
- Luonnonsuojelun vaikutukset paikallisille ihmisille?
- Onko mielestäsi puun myynnin vai suojelun toteutus työläämpää (aika ja vaiva)?

Liite 3.

HAASTATTELURUNKO

Metsänomistaja: mukana hankkeessa (perusrunko sama myös metsänomistajille, jotka eivät halunneet/päässeet mukaan hankkeeseen)

Taustatiedot

- Sukupuoli, syntymävuosi
- Ammatti, koulutus, erityisosaaminen
- Metsäpinta-ala yhteensä
- Metsän omistussuhde, esim. perikunta? Milloin tullut omistukseenne?
- Oletteko myynyt puuta viimeisen viiden vuoden aikana? Paljon?

Metsänomistajan asenne

- Millaisessa käytössä metsänne ovat:
 - Taloukayttö –merkitys. Tulot vs. kustannukset?
 - Monimuotoisuus, esim. lintuharrastaja?
 - Harrasteet, esim. hirvestys
- Mitä metsänhoitotöitä tilallanne on tehty? Kuka
 - Paljon näihin kuluu aikaa?
 - Millaisia hakkuita teillä on ollut?
 - Mitä metsän hyödyntämistapoja teille tulee mieleen?
- Mitkä ovat tulevaisuuden metsäsuunnitelmanne?
- Miten olisitte käsitelleet metsänne, jos ette olisi mukana yhteistoimintaverkostohankkeessa? Puunmyynti, tontinmyynti, suojele?

Aiempi toiminta verkostoissa

- Oletteko aiemmin toiminut yhteistyössä muiden metsänomistajien kanssa?
 - Metsäkeskusten tai Metsäyhdistyksen kanssa
 - Mihin yhteistyö on liittynyt?
 - Suojeleluun, puunmyyntiin, ojitukseen, taimikonhoitoon?
 - Onko yhteistyötä ollut paljon?
 - Onko ollut yhteistyötä virallisten tahojen kanssa. Miten se on sujunut?

Merestä Metsäksi-hanke (horisontaali/vertikaali verkosto)

- Olette haastattelussa siksi että olette mukana vapaaehtoisen suojelelu hankkeessa. Kuvailisitteko aluksi tuota kohdettanne, josta prosessissa on oltu kiinnostuneita? Pinta-ala.
- Keneltä ja milloin kuulitte hankkeesta? Miten tiedotus onnistui mielestänne?
 - Mikä sai teidät kiinnostumaan hankkeesta?
 - Kävittekö hankkeen tiedotustilaisuuksissa?
 - Kerrotiinko miten alueet on valittu?
 - Oliko hyvä, että alueita kilpailutettiin?
- Miten sopimusprosessi lähti käyntiin?
 - Oliko ajatus mukaan lähtemisessä itse tekemänne?
 - Paras aloitteentekijä mielestänne?
- Kenen kanssa hoiditte hanketta? Miten?
 - Kävittekö kohteella jonkun kanssa? Kenen? Mitä keskustelitte?

- Kuka ja miten tehtiin laskelmia korvaussummasta? Teittekö itse tarjouksen?
- Mikä taho olisi oikea määrittelemään korvauksen suuruuden?
- Koska päätös korvauksesta tuli ja keneltä? Kuka päätöksen teki?
- Korvauksen määrä: Pieni, sopiva, suuri? Oliko siitä neuvottelua?
- Mikä oli tärkein asia kun harkitsitte sopimuksen hyväksymistä?
- Arveluttaako jokin sopimuksessa?
- Oliko tärkeää saada mahdollisuus 10-v. sopimukseen? Mitä jatkossa?
- Oliko tärkeää, että sopimus on mahdollista purkaa?
- Kysyittekö asiantuntijoilta heidän mielipidettään hankkeesta?
 - Metsänhoitoyhdistykseltä?
 - Muilta metsänomistajilta?
 - Vaikuttiko joku mielipiteeseen? Jos niin kuka?
 - Kysyttiinkö teiltä neuvoa?
 - Tiedättekö muita suojeluun mukaan lähteneitä?
 - Onko hanke mielestänne ollut onnistunut, yleisesti/paikallisesti? Mitä muuttaisitte?
 - Onko luontoarvostus lisääntynyt metsänomistajien keskuudessa hankkeen myötä?

Metsänomistajien luottamus hankkeeseen

- Onko teillä aiempia kokemuksia suojeluhankkeista?
 - Vaikuttivatko ne?
 - Paikallisen Metsänhoitoyhdistyksen mielipide vapaaehtoiseen suojeluun?
 - Pysyikö suhtautumisenne suojeluun hankkeen kuluessa samana vai muuttuiko se?
- Mielipiteenne siitä, että metsänomistajalle maksetaan arvokkaiden luontokohteiden säilyttämisestä ja ylläpidosta? Paljon summan pitäisi olla, ja kuka maksajana?
- Keneltä yleensä koette saavanne tietoa metsään liittyvissä asioissa?
 - Toimitteko muiden metsänomistajien kanssa päästäksenne mukaan hankkeeseen?
 - Tunsitteko Metsäkeskuksen hankevetäjän aikaisemmin? Miten toiminta sujui hänen kanssaan?

Metsätieto

- Onko hankkeen suojelukohteiden valinnassa mielestänne onnistuttu?
- Oliko mielestänne kiinnostus hanketta kohtaan suurempaa kuin muualla vai luontoarvot paremmat?
- Miten määrittelisitte monimuotoisuuden?
- Mitä positiivisia vaikutuksia luonnonsuojelulla voi olla paikallisille ihmisille?
- Onko omalta kannaltanne työläämpää (aika ja vaiva) suojella metsät vai myydä puuta? Miksi? Koetteko saavanne enemmän hyötyä jommastakummasta?
- Onko teillä ns. oma paikka, jota suojelette esim. muistojen vuoksi?

Liite 4.

Metsikön uudistuskypsyden määrittäminen (Tapion hyvän metsänhoidon suositukset, 2001):

Pohjois-Suomi:

Mänty	keskiläpimitta, cm	ikä, v.
tuore kangas	26-29	100-140
kuivahko kangas	24-27	110-150
kuiva kangas	23-25	130-160

Kuusi lehtomainen ja tuore kangas	23-26	100-130
--	-------	---------

Hies- ja rauduskoivu

lehtomainen ja tuore kangas	23-24	60-70
--------------------------------	-------	-------

Liite 5. Elinkustannusindeksi v. 1983–2005 ja puutavaralajittaiset nimelliset kantohinnat Pohjois-Pohjanmaan metsälautakunnan alueella vuosina 1983–2005 (Lähde: Tilastokeskus 2006 ja Metla Metinfo 2006)

	vuosi	Elinkustannusindeksi 1951=100	MÄT	KUT	KOT	MÄK	KUK	KOK
1	1983	865	27,95	20,67	22,59	12,72	12,5	8,96
2	1984	925	31,48	23,23	25,9	13,25	13,4	9,59
3	1985	980	32,44	23,09	26,16	13,52	14,3	9,2
4	1986	1015	31,17	22,08	26,41	13,99	14,6	9,37
5	1987	1052	32,48	23,08	26,67	14,97	15,4	10,33
6	1988	1104	35,62	26,27	30,49	16,99	17,6	13,34
7	1989	1177	37,64	28,26	30,93	18,42	19,4	14,8
8	1990	1248	39,91	30,81	35,22	19,36	20,3	15,44
9	1991	1300	36,38	28,84	30,34	17,47	18,8	13,03
10	1992	1333	30	23,75	25,45	13,07	14,2	11,32
11	1993	1361	29,82	23,55	23,03	11,64	12,7	11,29
12	1994	1376	34,88	28,59	30,29	13,25	13,9	13,17
13	1995	1390	38,58	30,34	31,82	15,96	17	17,27
14	1996	1398	39,04	31,54	33,28	16,92	17,8	17,04
15	1997	1415	41,69	33,65	34,73	16,26	17,6	16,23
16	1998	1435	42,9	33,64	34,81	16,43	17,6	16,21
17	1999	1452	42,55	34,58	35,71	15,71	17,6	15,17
18	2000	1501	44,17	36,46	36,6	15,66	18,7	15,12
19	2001	1539	43,29	36,19	33,07	14,83	18,8	14,28
20	2002	1563	44,33	36,89	35,1	15,12	18,9	14,24
21	2003	1577	45,09	37,2	33,66	14,71	18,2	13,77
22	2004	1580	44,48	37,92	34,72	13,3	17,9	12,74
23	2005	1594	41,15	39,13	32,54	13,12	17,7	12,68

Liite 6. Kantohintojen keskiarvo vuoden 2005 rahassa.

vuosi	MÄT	KUT	KOT	MÄK	KUK	KOK
1983	51,5	38,1	41,6	23,4	23,0	16,5
1984	54,2	40,0	44,6	22,8	23,0	16,5
1985	52,8	37,6	42,6	22,0	23,2	15,0
1986	49,0	34,7	41,5	22,0	22,9	14,7
1987	49,2	35,0	40,4	22,7	23,4	15,7
1988	51,4	37,9	44,0	24,5	25,5	19,3
1989	51,0	38,3	41,9	24,9	26,3	20,0
1990	51,0	39,4	45,0	24,7	25,9	19,7
1991	44,6	35,4	37,2	21,4	23,1	16,0
1992	35,9	28,4	30,4	15,6	17,0	13,5
1993	34,9	27,6	27,0	13,6	14,9	13,2
1994	40,4	33,1	35,1	15,3	16,1	15,3
1995	44,2	34,8	36,5	18,3	19,4	19,8
1996	44,5	36,0	37,9	19,3	20,3	19,4
1997	47,0	37,9	39,1	18,3	19,9	18,3
1998	47,7	37,4	38,7	18,3	19,6	18,0
1999	46,7	38,0	39,2	17,2	19,4	16,7
2000	46,9	38,7	38,9	16,6	19,9	16,1
2001	44,8	37,5	34,3	15,4	19,4	14,8
2002	45,2	37,6	35,8	15,4	19,2	14,5
2003	45,6	37,6	34,0	14,9	18,4	13,9
2004	44,9	38,3	35,0	13,4	18,0	12,9
2005	41,2	39,1	32,5	13,1	17,7	12,7
ka	46,3	36,4	38,0	18,8	20,7	16,2

Liite 7. Puutavaralajikohtaiset puunkorjuun kustannukset vuonna 2004. (Örn ja Väkevä 2005).

	Mäntytukki	kuusitukki	vaneritukki	mäntykuitu	kuusikuitu	lehtikuitu
	€/m ³					
Puunkorjuu	6,02	5,53	7,55	10,88	10,3	12,4

Liite 8. Korjuukustannukset (MOTTI 2006)

Kustannukset:	ensiharvennus	harvennus	uudistushakkuu
leikkuukustannukset	68,00 €/h	68,00 €/h	68,00 €/h
Metsäkuljetus	46,00 €/h	46,00 €/h	46,00 €/h
Suunnittelukustannukset	1,5 €/m ³	1,5 €/m ³	1,5 €/m ³
mittauskustannukset kerroin	1,03	1,03	1,03
hallinnointi kustannukset	35	35	35

Liite 9. Paljaan maan arvoja (Hyytiäinen ym. 2006)

Paljaan maan arvoja männylle:

Tuore kangas:

lämpösumma 1100, perinteinen hinnoittelu, runkoluku 2000,

korko 0,03: **482 €/ha**

Kuivahko kangas:

lämpösumma 1100, perinteinen hinnoittelu, runkoluku 2000,

korko 0,03: **43 €/ha**

Paljaan maan arvoja kuuselle:

Tuore kangas:

lämpösumma 1100, perinteinen hinnoittelu, runkoluku 1800,

korko 0,03: **45 €/ha**

Lehtomainen kangas:

lämpösumma 1100, perinteinen hinnoittelu, runkoluku 1800,

korko 0,03: **991 €/ha**